

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

Ajaloolised suursündmused

Haridusminister J. Semperi kõne Tartu üleriigilistel
täienduskursustel

ENN MURDMAA: Õpetajaskond läheb koos töötava
rahvaga

V. ORAV: Koolioludest N. Liidus

R. ALEKÖRS: Novell ja romaan keskkoolis ja
gümnaasiumis

H. SUMMER: Raamatukogu — kooli kasvatusõpetuslik
põhivara

Kooliuuendusnurk

Kirjanduse arvustusi ja ülevaateid

Tartu üleriigilised täienduskursused

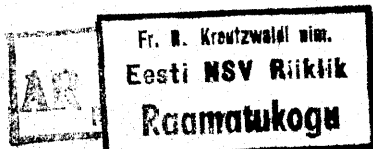
Keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate kongress

Kutsekooliõpetajate kongress

Kodumaalt

Nõukogude Liidust

Välismaalt

PE 4674
SP, 6721

NR. 6/7 Lõikuse- ja mihklikuu 1940

K A S V A T U S

Eesti Õpetajate Liidu kasvatusteaduslik ajakiri.

Nr. 6/7

Lõikuse- ja mihklikuu 1940

22. aastakäik

Ajaloolised suursündmused

UUS VABARIIGI VALITSUS ASTUS AMETISSE.

21. juuni kujunes suurimaks ajalooliseks pööripäevaks Eesti riigi ja rahva elus. Selle päeva hommikul kell 9 kuuldus üle Tallinna vabrikute võimas vilekontsert, millega oli antud võitlussignaal tuhandetele töölistele, kes varsti korralikkudes ridades kogunesid meelevalduslikuks miitinguks Vabadusväljakule, kuhu veeresid ka eesti tööliiskonna võitluspüüetele sõbralikult suhtuva Nõukogude Liidu armee soomussõidukid. Nende ilmumist tervitati huraa-hüüetega. Peale kõnede, mis said tormiliste poolehoiuavalduste osalisteks, võeti vastu resolutsioonid, milles mõisteti hukka senise valitsuse tegevust, et ta on Eesti ja N. Liidu vahel sõlmitud vastastikuse abistamiskapti jämedalt rikkunud, ja nõuti:

uue valitsuse moodustamist, kes täidaks ausalt sõlmitud pakti, Kaitseliidu laialisaatmist, riigiparaadi puhastamist sõjaprovokaatorite käsilasist, töölistele oma poliitilise partei asutamist, töölisajakirjanduse väljaandmist, tööliiskoosolekute registreerimise sunduse kaotamist, koosolekute politsei poolt kontrollimise lõpetamist, täieliku sõna-, mõtte-, trüki-, koosolekute- ja ühinemisvabaduse kindlustamist, tööliiskumise tagakiusamise lõpetamist, üldist amnestiat töörahva huvide eest võidelnud poliitvangidele ja neile kõigi kodanikuõiguste tagasiandmist, tööliiskumise tegelaste väljasaatmise otsuste tühistamist, suletud töölisorganisatsioonide tegevuse uuestiavamist ja politsei poolt ellukutsutud „töölisorganisatsioonide tegevuse likvideerimist,

tööliste vallandamise lõpetamist ja töötutele töö muretsemist, tööpalkade tõstmist vastavalt elukallidusele ja valitsusasutuste otsustavat võitlust liigkasuvõtjate, spekulantide ja igasuguste marodööride vastu, mida pole võimalik teha väikeste rahatrahvidega, vaid karmide karistustega.

Vabadusväljakult meelevaldajate rong suundus Kadriorgu, et esitada Vabariigi Presidendile tööliskonna ühised nõudmised. Presidendi kõnet ei soovitud kuulata, seda lämmatasid vahelehiüded. Presidendile esitatud küsimusele, kas ta laseb viibimata vallale poliitilised vangid, saadi eitav vastus. Selle järele meelevaldajad läksid Kalaranda keskvangla ette ja nõudsid poliitvangide vabastamist, mis ka sündis. Keskvangla juurest meelevaldajad sammusid Toompeale, kus sealne vahtkond vastupanuta loovutas relvad. Pika Hermani tornist toodi alla sini-must-valge ja heisati selle asemele punane lipp. Selle järele töölised võtsid ära relvad politseilt ja teiselt asutustelt.

Sama päeva õhtul kell 23.30 uus Peaminister dr. Johannes Vares-Barbarus esines ringhäälingus lühikese teadaandega, lugedes ette Vabariigi Presidendi käskkirja, millega kinnitatakse ametisse uus Vabariigi Valitsus järgmises koosseisus:

Peaminister dr. Johannes Vares-Barbarus, kirjanik ja arst,
Peaministri asetäitja prof. dr. Hans Kruus,
Välisminister Nigol Andresen, töolistegelane,
Siseminister rvkl. Maksim Unt, töolistegelane,
Sotsiaalminister rvkl. Neeme Ruus, töolistegelane,
Haridusminister Johannes Semper, kirjanik,
Kohtuminister Boris Sepp, advokaat,
Põllutööminister rvkl. Aleksander Jõeäär, töolistegelane,
Majandusminister Johannes Nihtig, majandustegelane,
Teedeminister Orest Kärm,
Sõjaminister kindral-major T. Rotberg.

Järgmisel päeval uus Vabariigi Valitsus avaldas oma **deklaratsiooni**:

Eesti Vabariigi kodanikud!

Eile kujundati uus Eesti Vabariigi Valitsus. See astus rahvavaenulise Valitsuse asemele, kes ei suutnud ega tahtnud kindlustada õiget sise- ja välispoliitikat, millist vajas eesti rahvas. Endine valit-

sus ei olnud võimeline ega tahteline ausalt ellu viima Nõukogude Liidu Eesti vahelist vastastikuse abistamise pakti, mis päästis meie kodumaa sõjatulekahjust ja mis tagab Eestile rahu ja ta piiride julgeoleku. Endise valitsuse poliitika oli vastuolus eesti rahva põhihuvidega.

Asudes oma kõrgete riiklike kohustuste täitmisele, peab Eesti Vabariigi uus Valitsus oma esimeseks pühaks kohustuseks teatada kogu Eesti rahvale, et tema kavas on ülimal määral teenida rahvast, tema huvisid ja lootusi, mida senini eelmiste valitsuste tegurliku režiimi poolt jämedalt maha suruti ja ignoreeriti. Lähtudes sellest peamisest põhimõttest seab uus valitsus üles järgmised tähtsamad ülesanded:

Välispoliitika alal toetades ja arendades normaalseid vahekordi kõigi riikidega, kindlustab Valitsus esijärjekorras Nõukogude Liiduga sõlmitud vastastikuse abistamise pakti ausat ja tõelist täitmist ja temaga tiheda liidu alusel tõelikult siirate ja sõbralike suhete edasiarendamist.

Valitsus on veendunud, et üksnes sel alusel on võimalik Eesti iseseisvuse ja kaitse kindlustamine.

Sisepoliitikas pühendab Valitsus kogu oma jõu rahva õiguste täielikule maksmapanekule, tema ainelise heaolu tõstmisele ning rahvusliku kultuuri ja kodumaa hüvangu arendamisele. Selle sihiga kindlustab Valitsus rahva demokraatlike õiguste teostamise.

Ta hoolitseb poliitiliste vangide, rahva vabaduse eest võitlejate amnestia viivitamatu läbiviimise eest.

Valitsus võtab päevakorda rahva tõelist tahet mitte esindava Riigivolikogu ja Riiginõukogu laialisaatmise ja uute valimiste läbiviimise küsimuse, et nõnda teostada rahva tõelist esindust, ta saadab laiali ja keelab rahvavaenulised organisatsioonid, algatab kohalike omavalitsuste reformi, et kindlustada neis rahva tõelist osavõttu.

Uus Valitsus seab endale ülesandeks puhastada riiklikku aparati kuritahtlikest, laostavaist ollustest; tööliste, talupoegade ja töötava haritlaskonna organisatsioonide abiga teostada otsustavat võitlust bürokraatismi ja riigiparaadi ülekulutuste vastu, asendades mandunud, laostunud ja bürokraatlikud elemendid rahva mitmesugustest kihtidest tulevate värskete jõududega, et muuta valitsemisaparati ausaks, vähekulukaks ja rahva tarvetele vastavaks.

Valitsus püüab kindlustada Eestis elavate vähemusrahvuste õigusi ja otsustavalt kõrvaldada lahkheid üksikute rahvaste vahel,

taotledes meie maal asuvate rahvuste tõsist sõprust. Valitsus astub tarvilikke samme seaduste läbiviimiseks, mis taotlevad töölisklassi ja haritlaste töötingimuste ja olude parandamist, samuti seadusi, mis on sihitud põllumeeste majanduse ja kultuuri edendamisele ja tõstmisele.

Valitsus pöörab tõsist tähelepanu rahvahariduse ja tervishoiu igakülgsel arendamisele. Ta võtab tarvitusele kõik abinõud, et Eesti majanduslik elu, kaubandus ja tööstus saaksid tõhusalt areneda tihedate vastastikuste majanduslike vahetõrgete alusel meie suure idanaabri, ja sõbra — Nõukogude Liiduga.

Jagades eesti rahva sooje tundeid Punaarmee vastu, annab Valitsus oma poolt täielikku kaasabi Nõukogude Liidu vägede paigutamisel Eestis.

Vabariigi Valitsus, olles sügavalt veendunud, et tema tegevuskava väljendab tõelisi rahva huvisid ning soodustab meie kodumaa hüvangut, pöördub üleskutsega kõigi Eesti kodanike poole, vaatamata nende sotsiaalsele olukorrale, rahvusele, soole või usule, koonnuda üksmeeles riigi uute ajalooliste ülesannete ümber ja aidata laialdaselt kaasa Valitsusele tema töös.

UUE RIIGIVOLIKOGU VALIMISED 14. JA 15. JUULIL.

Varsti pärast uue Valitsuse ametisseastumist s a a d e t i l a i a l i e n d i n e Riigivolikogu ja määrati uue Riigivolikogu valimised 14. ja 15. juuli peale.

Valimisteks ühinesid paljud tööliste ühingud ja liidud „Eesti Töötava Rahva Liidu“ platvormiga, mis on järgmine:

Meie nõudmised välispoliitika alal — sõprus Eesti ja Nõukogude Liidu rahvaste vahel ja tihe liit Eesti Vabariigi ja N. Liidu vahel.

Meie nõudmised sisepoliitika alal:

1. Sõna-, trüki-, koosolekute ja ühinemisvabaduste kindlustamine töötava rahva huvides.

2. Tööliste ja teenijate materjaalse olukorra parandamine töötasu tõstmise teel.

3. Otsustav võitlus tööpuudusega.

4. Laialdaste abinõude tarvituselevõtmine töörahva sotsiaalse kindlustamisega haiguste, õnnetusjuhtumite ja tööõnnetuste vastu.

5. Riiklik kindlustus tööinvalididele ja vanadele mees- ja nais-tööliste.

6. Igakülgne riiklik abi väikepõllupidajatele ja maatameeste maaga varustamine.

7. Talunikel lasuva võlakoorma tõeline kergendamine.

8. Talurahva igasuguste maksuvõlgade niisama kui ka trahvi-rahade kustutamine.

9. Ebaõiglase isikumaksu ümberkorraldamine.

10. Laste- ja emadekaitse laiendamine, lastesõimede, lastekodude ja nõuandlate organiseerimine.

11. Rahvaharidus kõigile kättesaadavaks ning ilma tasuta.

12. Arstiabi võrgu laialdasem arendamine.

13. Rahvusliku ebavõrdsuse ja rahvusvähemuste rõhumise likvideerimine ning kõigi Eestis elavatele rahvastele üheõigustluse kindlustamine.

14. Sõjaväe demokratiseerimine.

15. Rahvusliku kultuuri, teaduse, hariduse ja kunsti laialdane arendamine.

Selle platvormiga ühines ka Eesti Õpetajate Liit. Valimistel seadsid oma kandidatuuri üles ka mitmed isikud väljaspool „Eesti Töötava Rahva Liitu“. Valdav enamus neist aga langes välja kas vormilistel või muil põhjusil. Uude Riigivolikokku pääsesid ainult „Eesti Töötava Rahva Liidu kandidaadid, kelle hulgas oli üle 10 õpetajas-konna ridadest.

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKUKS VABARIIGIKS.

21. juulil Riigivolikogu võttis vastu alljärgneva deklaratsiooni riigivõimust Eestis:

Hulga aastate kestel Eesti rahvas kannatas raske reaktsioonilise režiimi surve all, mis viis maa ummikusse niihästi sise- kui ka välispoliitika alal. Tööpuudus, nälg, viletsus, rahvuslik ebavõrdsus olid nii linna kui ka maa töötava rahva ainukeseks osaks. Eesti töötava rahva seaduslikud huvid ja vajadused toodi ohvriks käputäie ekspluataatorite, suurmaaomanike ja kapitalistide omakasupüüdlikele huvidele, kes valitsesid Eestis.

Varjates end petlike ja silmakirjalike sõnade taha kodanike üheõigustlusest, vabadusest ja õiglusest, valitsev klike hoidis rahvast õiglusetuse ja omavoli kütketes. Eesti riik oli rahva vanglaks. Suur osa töötavast rahvast oli ilma poliitiliste, kutseliste ja kultuuriliste

organisatsioonideta. Vaba sõna ja vaba mõte rõhuti maha ilma armuta.

Ka endiste Eesti valitsuste välispoliitika oli vaenulik ja hukatuslik Eesti rahvale. Sel ajal kui Eesti rahva elulised huvid nõudsid tihedat liitu ja sõprust Nõukogude Liiduga, valitsev klika ajas Eesti rahva kahjuks vaenulikku poliitikat Nõukogude Liidu suhtes, muutes Eesti abituks mängukanniks Euroopa imperialistide käes, muutes riigi territooriumi võimalike kallaletungide platsdarmiks Nõukogude Liidu vastu.

Sõjaprovokaatorid, istudes võimu juures, kauplesid meie rahva vabaduse ja sõltumatusega ja seadsid Eesti julgeoleku, rahu, puutumatus ja heaolu otsesesse hädaohtu.

Eesti rahvas kihutas minema vastumeelse valitsuse ja esmakordselt Eesti ajaloo sai võimaluse läbi viia oma rahva esindajate vabad valimised.

14. ja 15. juulil toimusid riigivolikogu valimised osutusid tööliklassi, talurahva ja töötava intelligentsi võidupühaks. Eesti Töötava Rahva Liidu platvorm ühendas enda ümber rõhuva enamuse Eesti rahvast, kõik meie kodumaa ausad patrioodid.

Eesti Töötava Rahva Liidu valimisvõit tähistab Eesti elus ajaloolist pööret, mis seisab selles, et Eesti rahvas väljendas oma taht jäävvalt teha lõpp kapitalistide ja suurmaaomanike poliitilisele võimule ja võtta maa juhtimine enda kätte ja seada jalule tõeline rahvavalitsus.

Uus riigivolikogu, kes on ainuke ja täieõiguslik Eesti rahva tahte väljendaja, on kutsutud ellu viima rahva nõudmisi ja seadusandlikult kinnitama Eesti töötava rahva võitu, mida ta on saavutanud võitluses kurnamiskorraga, peab oma põhimiseks kohustuseks otsustada küsimus Eesti riikliku võimu iseloomust.

Lahendades riikliku võimu küsimust, meie pöörame oma pilgud meile sõbralike Nõukogude Liidu rahvaste ajaloolise kogemuse ja suure eeskuju poole.

Nõukogude Liidu suur ajalooline kogemus õpetab meid selleks, et ainult nõukogude võim on ainus tõeline töötava rahva huvide väljendaja ja kaitsja, on ainuke tõsine rahva valitsus, kus riiki valitseb rahvas ise, ilma mõisnike ja kapitalistideta.

igasugune muu võim, nagu näitab kapitalistlike maade kogemus, seal hulgas ka kogemus meie kibedast elust kodanlikus Eestis, on kas varjatud või avalik pettus vabaduse ja üheõigusluse hüüdsõna-

dega ning käputäie kurnajate valitsus ja piiritu omavoli määratu rahvaenamuse üle.

Nõukogude Liidus on jäävalt hävitatud palgaorjus, on hävitatud inimese kurnamine inimese poolt. igaLe töötajale on kindlustatud õigus tööle, õigus puhkusele, õigus aineliseks kindlustuseks vanaduse puhul, õigus hariduse saamiseks. Hoolitsus inimese eest on kogu elu juhtmõtteks. Ainult nõukogude võim on kõige demokraatlikum riiklik võim. Nõukogude kaudu töötav rahvas tegelikult valitseb riiki ja loob endale vaba ja õnneliku elu.

Nõukogudes tööliste ja talurahva liit leiab oma kehastuse, mis teeb nõukogude riigi võitmatuks jõuks. Ainult nõukogude võim loob tingimused rahvaste talentide õitsenguks, et esile tõsta mitmesuguseid riikliku, majandusliku ja ühiskondliku elu juhte ja organisatoreid rahva hulgast.

Nõukogude Liidus on jäävalt hävitatud rahvuslik rõhumine ja rahvuslik ebavõrdsus. Kõik rahvused Nõukogude Liidus moodustavad ühise sõbraliku pere. Ainult Nõukogude Liidus on puhkenud õitsele ennenägematu jõuga kõigi rahvaste rahvuslik kultuur. Nõukogude Liit ei tunne enam mahajäänud rahvaid.

Nõukogude Liidu eeskuju näitab, et ainult nõukogude võim võib kindlustada rahu, tööd, leiba ja vabadust töörahvale nii linnas kui ka maal, päästa Eesti rahvas ekspluateerimisest, puudusest ja õiglustusest. Ainult nõukogude võim võib kindlustada meile poliitilise, majandusliku ja kultuurilise õitsengu. Ainult nõukogude kord kindlustab Eesti rahvale tõelise vaba rahvusliku arengu.

Väljendades Eesti töötava rahva vaba ja üksmeelse taset, riigivolikogu kuulutab välja Nõukogude võimu kehtivaks kogu Eesti maa-alal.

Eesti kuulutatakse Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks.

Siitpeale kõik võim Eesti Nõukogude Sotsialistlikus Vabariigis kuulub nii linnas kui ka maal töötavale rahvale töötava rahva saadikute nõukogude näol.

Riigivolikogu on kindlasti veendunud, et kogu Eesti rahvas koondub nõukogude võimu ümber töötava rahva täieliku võidu saavutamiseks, Eesti hüvanguks, meie rahva majanduse, kultuuri, vabaduse ja õnne õitsenguks.

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu töörahva saadikute nõukogud!

Elagu Nõukogude Liit — kogu maailma töörahva isamaa!

EESTI ASTUS NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE LIITU.

22. juulil Riigivolikogu võttis vastu alljärgneva deklaratsiooni: Eesti rahvas on palju aastaid kannatanud reaktsioonilise kurnamisrežiimi surve all, alistatud röövimisele ja orjastamisele ja määratud vaesusele ja poolnälgimisele.

Eesti tööliste ja töötava intelligentsi osaks oli krooniline tööpudus ja täielik ebakindlus homse päeva eest.

Eesti talurahvas kannatas maataoleku ja maanappuse, võla- ja riigimaksudekoorma, liigkasuvõtjate ja spekulantide surve all.

Reaktsioonilise kliike majandamine oli viinud riigi ummikusse. Eesti rahvamajandus viidi langusele. Ta tootmisjõud ei arenenud. Rahva juurdekasv vähenes alatasa. Rahvuslik sissetulek langes ikka rohkem, kogu rahva võlg kasvas üha. Tööstus sattus ikka rohkem sõltuvusse väliskapitalist. Põllumajanduse saatus oli maailmaturu tujude võimuses. Nii suurenes ikka enam Eestile hukatuslik poliitiline ja majanduslik sõltuvus imperialistlikest rööviijaist, välismaa kapitalistidest ja pankureist.

Endise reaktsioonilise režiimi rahvavastane poolitaka viis Eesti hukkamise äärel. Eestit ähvardas hädaoht muutuda imperialistide saagiks.

Ajal, kui Eesti rahva kõige elulisemad huvid nõudsid kõige tihedamat ja kõigekülgsemat koostööd Nõukogude Liiduga, ehitas endiste Eesti võimulolijate kliike rahva kahjuks kunstlikke müüre Eesti ja NSVL rahvaste vahel. Oma klassi kasuahnitsemise kitsarinnalistes huvides ta külvas vaenu meie rahva ja NSVL rahvaste vahel, arendades inimvihkavat šovinismi. Ta püüdis kõigiti segada meie ja Nõukogude rahvaste vennalikku lähenemist, tõkestades sõpruse ja tiheda, kindla liidu kujunemist meie suure naabriga — võitmatu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduga.

Endine valitsus asus murdma Eesti ja NSVL vahel 28. septembril 1939. a. sõlmitud lepingut ja tõukas meie riigi äraandlikult sõja ja hukkamise teele.

Rahvaste sõpruse teostamise asemel reaktsiooniline kliike tallas jalgade alla Eestis elutsevate vähemusrahvuste algelisi õigusi, igapidi õhutades ja provotseerides rahvastevahelist vaenu.

Nüüd, kus Eesti rahvas on purustanud vana surve ja õiglusetuse režiimi ülemvõimu, on võtnud enda kätte oma kodumaa saatuse ja

astunud välja avarale ning helgele uue elu ehitamise teele, on saabunud suur ajalooline tund, millal Eesti rahva tahe, mis on väljendust leidnud kogu rahva hääletamises, maksma panna kindel liit ja purustamatu sõprus Eesti vabariigi ja NSV Liidu vahel, peab leidma seasandliku kinnituse.

Riigivolikogu on veendunud selles, et ainult Eesti astumine Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu kindlustab meie riigile tõelise suveräniteedi, meie rahvale vaba rahvusliku arengu, meie tööstusele, põllumajandusele ja rahvuslikule kultuurile õitsengu, Eesti rahva materjaalse ja kultuurilise heaolu võimsa tõusu ja meie armastatud kodumaa hüvangu.

Eesti töötav rahvas on ammu seotud NSVL rahvaste vennalike sidemete kaudu ühises revolutsioonilises võitluses tsarismi, kapitalistide ja mõisnike vastu, kes rõhusid nii vene kui ka eesti töölisi ja talupoegi.

Eesti rahvas, astudes sotsialistliku maa vennalike rahvaste suurde peresse, viib suurde arengusse oma rikkalikud loovad jõud ja sammub käsikäes NSV Liidu töötava rahvaga uue elu ülesehitamise teele.

Ainult suure Nõukogude Liidu koosseisus ja Nõukogude Vabariikide vennaliku pere üheõigusliku liikmena saab eesti rahvas võimaluse tõsta oma majanduselu, arendada rahva kultuuri, kindlustada rahvaste üheõiguslikkust ja tagada rahu, leiba ja tõelist vabadust eesti töötavale rahvale.

Lähtudes eesti rahva üksmeelsest tahtest, riigivolikogu otsustab: **Paluda Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu võtta vastu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik Nõukogude Liidu koosseisu Liidu Vabariigina samadel alustel, millistel kuuluvad NSV Liitu Ukraina NSV, Valgevene NSV ja teised Liidu Vabariigid.**

Elagu vaba Nõukogude Eesti!

Elagu suur Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit!

EESTI VASTUVÕTT NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE LIITU.

Riigivolikogu valis delegatsiooni, kes sõidaks Moskvasse Riigivolikogu sooviavaldusega NSV Liidu Ülemnõukogule võtta Eesti NS Vabariik vastu NSVL liikmeks. Delegatsioon saabus Moskvasse 31. juulil.

6. augustil Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Ülemnõukogu 7. istungjärgu istungil Moskvas oli arutusel Eesti Riigivolikogu delegatsiooni palve võtta Eesti NSV vastu NSV Liitu.

Hääletades eraldi esiti Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liidu Rahvustenõukogus ja selle järele Liidunõukogus, võeti ühel häälel vastu järgmine seadus:

ENSV NSV Liitu vastuvõtmise seadus.

Ära kuulanud Eesti Riigivolikogu täisvolilise delegatsiooni avalduse NSV Liidu Ülemnõukogu otsustas:

§ 1. Rahuldada Eesti Riigivolikogu palve ja võtta ENSV vastu NSV Liitu üheõigusliku Nõukogude Sotsialistliku Liiduvabariigina.

§ 2. Vastavalt NSV Liidu Konstitutsiooni (põhiseaduse) 34-le ja 35-le paragrahvile teostada NSV Liidu Ülemnõukogu saadikute valimine ENSV poolt.

§ 3. Teha NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks kindlaks määrata valimiste päev.

Haridusminister J. Semperi kõne üleriigilistel täienduskursustel

Tervitan teid, siia nii rohkel arvul kokku tulnud õpetajaid, silmapilgul, mil parajasti on otsustamisel Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi vastuvõtmine Nõukogude Liidu liikmete suurde perre. Kui teie teistel aastail olete siia kogunenud, et uuendada ja värskendada oma teadmisi, siis tänavu, muutunud olukorras, on teile suurimaks ülesandeks siin teadlikuks saamine kõigest sellest, mis meie ümber sünnib, orienteerumine meie ühiskondlikus murrangus.

See, mis meil praegu käimas on, pole mingi harilik dekoratsioonide vahetus, vaid põhjalik pööre kogu meie sotsiaalses struktuuris, kapitalismi häving kuni juurteni ja asumine sotsialismi teostamisele meie maal.

Sellele kõigele on põhi pandud, on natsionaliseeritud maa, käitised, pangad; need seni üksikute eraomanduses olnud rahvavarad on kuulutatud kogu riigi omaks ja töötava rahva enese juhtida ning valitseda. Teie teate ka, millise pöörde see on toonud tööliskonna enese hinges, kes ekspluateeritavast on äkki saanud tootmisvahendite pe-

remeheks: alles nüüd võidakse esmakordselt hakata tundma vabastatud töö väärikuse ja tööroõmu tunnet.

Oleme E. N. S. Vabariigi saatuse sidunud suure N. Liidu saatusega, saades nõnda ära kasutada eeskuju ja rikkalike kogemusi seal sel sotsialismi teostamisel pikkade aastate jooksul, — ja neil kogemustel on määratu suur tähtsus meie edaspidises arengukäigus, nagu seda igaüks ise võib kujutella.

Meie organiseeritud ja järjest enam organiseeruv töölisklass, kes pöördelistel päevadel ja hiljem on näidanud oma teadlikkust, suurt distsiplineeritust, ja selle eesrinnas astuv ja seda juhtiv kommunistlik partei on selles arengus kindlaks teguriks ja tagatiseks, et midagi ei aeta siin uisapäisa või kobades, vaid vääramatu järjekindlusega.

Paljudki teist on üles kasvanud või üles kasvatatud nõnda, et sõnad, nagu „sotsialism“ ja „kommunism“ ei taha puhtal kujul üle huulte libiseda, vaid võtavad ikka mingi vaenulikkuse kõrvalmaigu.

Pikkade aastate kestes on teile siis juurutatud mõtteid, nagu peaks seni kestnud kodanlik-kapitalistlik kord ja sellele peale ehitatud riigi kuju kestma igavesti, kuna kommunism ja sotsialism olid muudetud mõisteiks, millega teid hirmutati ja kollitati. Vähe sellest. Sedasama kitsast isamaalsust, neidsamu väärkujutlusi sotsialismist olete teie nende aastate jooksul taheb või tahtmata edasi pidanud istutama ka noortes, kellest suurem osa nüüd sündinud tõsiasjade ja areneva elu ees seisab nõutult, ja kui mitte vaenulikult, siis mingis hirmus ja teadmatuses.

Paljud ja paljud teist on olnud kahtlemata teadlikud, eriti vanemad teie hulgast, kes juba on üle elanud üks või kaks revolutsiooni ning kes teavad, et ühiskond ei seisa paigal vaid liigub siiski ja et sotsialism on see ühiskonnavorm, mis varem või hiljem paratamatult järgneb kõikjal hukkuvale kapitalismile. Paljud teist on oma sisimas oodanud nüüd saabunud silmapilku, paljud teist on pidanud oma vaadete pärast kannatama. Mäletame kõik väga hästi, kuidas õpetajate valdav enamus kuulus kaua aega opositsiooni ning on 1917. a. revolutsiooni kaasa võtnud tulukese, mis nüüd tuha võib kergesti jälle välja lüüa. Ja ma usun, aeg on käes, kus õpetaja tagasi peab tulema töötava rahva juure ja nende ridadesse, kes juhivad sihikindlalt ja kõhklemata uue sotsialistliku korra loomist meie Nõukogude Eestis.

On saabunud aeg, kus teie ei tarvitse enam olla kodanluse ideo-

loogia tööriistaks, vaid kus teid peab haarama uus töörõõm ja hoog sootu uue, õiglasema ja õnnelikuma Eesti ülesehitamisel.

Ja siin on esimeseks nõudeks teilt kui õpetajailt, teilt kui rahva valgustajailt, teilt kui noorte kasvatajailt — saada teadlikuks sellest, mis meie ümber sünnib, mõista õieti meie töötava rahva ajaloolist suurülesannet praegusel silmapilgul, mõista põhjalikult seda, millised jõud juhivad ajalookäiku ja mida tähendab sotsialism.

Teie olete vastutavad selle eest, mida teie oma noortele kasvan-dikele õpetate. Juba mõne nädala pärast pöörduvad nad teie poole rea küsimustega ning teie peate neile andma selge ja kõhklematu vastuse. On võimatu kujutella, et see vastus ka edaspidi saaks olla kõrvalepõiklev, kahemõtteline või vaenulik. Ümberpöörduvalt, noor õpilane peab juba maast madalast teadma ja tundma õppima, et ta on nüüd ülesehitatava sotsialistliku ühiskonna liige, kus pole enam kohta varanduslikel eesõigustel, kurnamisel ega ülekohtul. Need olete teie, kes talle seda peavad selgeks tegema. Loomulik, et kõigepealt teie ise peate ette valmistatud olema oma kasvatustöö viisis uutes tingimustes. See nõuab lahtisaamist paljudest senistest eelarvamustest ja väärvaadetest, teatud määral sisemist ümberkujundamist. Käesolevad kursuspäevad tahavad teile ses mõttes abiks olla. Ma usun, et teie püüdlikkus ja hea tahe on tagatiseks kõige kordaminekuks. Loengud marksismist, dialektilisest materjalismist, kompartei ajaloost aitavad teid orienteeruda meid haaranud murrangust ja selgitada, millist osa on mänginud ja mängib töölisklass ühiskonna arengus, milliseid võitlusi on läbi elanud ja milliseid võituseid saanud kogu tööliskonna eesrinnas sammuv ja teda juhtiv kommunistlik partei.

Need alused antud, avastub teile mõndagi, mis teie eest seni seitsme luku taga hoitud. Eneseharimise teel võite siis peagi jõuda selle meeleskindluseni ja selgepilgulise mõistmiseni, mis on vajalik edaspidises võitluses ja kasvatustöös. Võib olla leidub teie hulgas neid, kes ei taha kaasa sammuda uue ajaga, vaid jäävad sellega sisemisse opositsiooni. Teie teate, mis tähendab kasvatustöös olla mitte siiras. Muidugi ausasti talitab see, kes, mitte suutes või mitte tahtes kaasa lüüa uuesisulise Eesti ülesehitamisele, ise kõrvale astub. Aeg ise veenab teda kindlasti ümber ja peaministri sõnadega võib siin ütelda, kes ei ole meie poolt täna, see on seda homme. On aga iseendastmõistetav, et eesti koolis ei saaks olla kohta neile õpetajaile, kes on lausa vaenulikud sotsialistlikule nõukogude korrale.

Ent nüüd võiks vahest paljusid huvitada küsimus: mis tähendab sotsialismi teele asumine lähemalt kooli alal? Milliste reformide ees me siin seisame? ENSVL põhiseaduse § 121 ütleb: „NSVL kodanikel on õigus hariduse saamisele. Seda õigust kindlustab üldine sunduslik algharidus, maksuta haridus, kõrgem haridus ühes arvatud; riiklike stipendiumide süsteem kõrgema kooli õpilaste rõhuva enamiku jaoks; emakeele õpetamine koolides; tehastes, sovhoosides, masina- ja traktorijaamades ning kolhoosides töörahvale maksuta valmistusliku, tehnilise ja agronoomilise õpetuse organiseerimine.“

NSV Liitu astudes on meie ülesandeks kiiresti kohalduda neile põhialustele ja lähtekohtadele. Ja sellele on tegelikult ka juba asutud.

Meie üldine sunduslik algharidus on senini olnud 6-klassiline, tegelikult küll, nagu te ise väga hästi teate, sageli väiksem. Koolisunduse tõstmine 14 eluaastalt 15-le, nagu see nüüd läbi viidud, ei lahenda veel kogu küsimust. Haridus oli meil ikkagi jõukama kihi eesõigus, sest kehvemaist elutingimustest tulnud pääsesid ülikoolini ikkagi ainult vähesel arvul õnneliku juhuse tõttu. Nüüd asudes teostama sotsialistlikku ühiskonda, ühe tõmbega purustades varanduslikke eesõigusi, seisame meie uue olukorra ees, kus enam ei ole mingeid tõkkeid hariduse tõeliseks läbiviimiseks täies ulatuses. Ja siin seisab meil ees kõige lähemas tulevikus senise 6-klassilise asemele seitsmeklassiline haridus, mis oleks sunduslik kõigile. Ja ei ole kuigi kaugel ka see aeg, kus igal eestlasel on keskkooli haridus. Igatahes need, kes praegu õpivad algkoolides, võivad õnnelikud olla, teades, et ühelgi neist ei saa tekkida majanduslikke raskusi keskkooli lõpetamiseks.

N. Liidus, nagu te teate, on läbiviimisel kava, mille järgi ligema kahe aasta jooksul 10-aastane keskkool peab saama kohustuslikuks kõigi linnaelanike suhtes. Ei saa üldse mingit kahtlust tekkida selles, et me seda samuti teostame ning et enam mägede taga ei seisa üldise sundusliku keskhariduse teostamine. N. Liidu määratu tähelepanu hariduse levitamisele ja süvendamisele, samuti majandusliku toodangu paratamatu tõus, mis meil ees seisab, on tagatiseks, et ka meie eneste juures läbi viime hariduselu kõige soodsamad uuendused.

On endastmõistetav, et senine koolisüsteem kõigi progümnaasiumide, reaalkoolide, gümnaasiumidega ning igasuguste tõkete ja takistustega ühelt kooliastmelt teise pääsemisel kaob ja kaob juba sel sügisel. Meil ei ole aega ega mõtet neid reforme pikale venitama

hakata. Juba sügisest peale hakkab meil uuesti kehtima ühtluskool. Selle ehitus on lihtne: progümnaasiumid kaovad, reaalkool ja gümnaasium muutuvad ühtlaseks keskkooliks, nii et 7-klassilisele algkoolile järgneb 3- või 4-klassiline keskkool. Samuti baseeruvad edaspidi kutsekoolidki 7-klassilise algkooli põhjal. Üleminekujärk ühelt süsteemilt teisele ei tarvitse kuigi kaua kesta. Meie senine 12-klassiline hariduse redel oli kahtlemata liiga pikk ja gümnaasiumi lõpetaja iga — 20 aastat — liiga kõrge.

Kuna kogu koolisüsteem tuleb ühtlustamiseks ja materjalsed tõked või eesõigused hariduse saamisel ei tohi enam kaasa mõjuda, siis on loomulik, et kaovad kõik erakoolid. On öieti absurdne mõelda, et haridust on saadud teha eraasjaks ning et riik ei ole suutnud või tahtnud seda täiel määral oma kohustuseks võtta. Me teame, mis paljude erakoolide sihiks oli: niisuguste eesõigustatud noorte kasvatamine, kes pidid teistest, kui mitte hariduse kvaliteedilt, siis vähemasti selle laadilt erinevama, kuna vanemal võimalik oli maksta kõrget õppemaksu. Eliitkooli lõpetamine, kas või viimasena, andis õpilasele aupaiste, millega ta võis uhkustada hoopis andekamate ees ja teistest ennast ette suruda. Võistlus kvaliteedi alal on ju iseenesest hea ja tarvilik, aga materjalse ebavõrdsuse juures moondu see virilaks ja vääraks. Alles ainelistel kammitsatel langemisega vabaneb tee õigele ja tõelisele võistlusele, andekuse, usinuse ja püüdlikkuse põhjal, alles sotsialistlikus võistluses saab end vabalt avaldada tõeline kvaliteet.

Üheks eelduseks, et teostada üldise hariduse saamist täiel määral, on kõigi õppemaksude kaotamine, — niihästi alg-, kesk- kui ka ülikoolides. Muidugi ühiskonnas, kus jõukuse vahed kodanike vahel on suured, tunduks ülekohtuna vabastada jõukaid maksudest. Aga sotsialistlikus ühiskonnas peaks sõna „õppemaks“ tundma otse pentsikuna. Praegu me näeme enese ümber kaunis kiiretempolist ja radikaalset varanduslike vahede kaotamise protsessi. Kes veel eile võisid enestele lubada suuremaid lõbusid, kuna nende teenistuses olid tehased, pangad või soojad kohad, on nüüd natsionaliseerimise tõttu pidanud oma suured sissetulekud loovutama kogu rahvale, nende varanduslikud eesõigused on kiiresti kadumas ja varsti nad peavad kapitali asemel hakkama uuesti hindama tööd. Eks ole juba kuulnud, kuidas seni jõukad isandad valmistuvad juba tööülikonda selga tõmbama, et minna kuhugi tööle. On käimas kiire nivelleerumisprotsess, vaheseinad on kadumas ning pärast natsionaliseerimist ja kogu too-

dangu plaanikindlale alusele seadmist ja selle tõstmist, ei tekita kõigi koolide riigi kulul ülalpidamine ja õppemaksude kaotamine mingit ülevõitmatut raskust.

Niisiis võib enam-vähem kindlasti öelda, et juba tänavu sügisest peale niisugune mõiste nagu õppemaks läheb ajalukku kapitalistliku ajajärgu kurva kurioosumina. Ja teise mõistena läheb sinnasamasse sõna, mille nimel on senini haridusesaamist kitsendatud ja takistatud, nimelt „haritlaste üleproduktioon“. Sotsialistlik ühiskond ei tunne niisugust mõistet. Meie ideaal, ja kindlasti mõne aja järele teostatav, on see, et iga tööline ja iga põlluharija on ühtlasi ka haritlane.

Ent ärgem unustagem, et meie seisame paraku alles sotsialistliku ühiskonna loomise lävel. Kui me nüüd üle võtame kogu endise päranduse, siis näeme, et koolialal satub meie kätte veel palju tsaariaja vanavara. Ma mõtlen siin kõrgepealt vanu, ajast ja arust läinud koolimaju, mida pole suudetud paarikümne aasta jooksul uutega asendada. Miljoneid kroone on meil tulde pillutud, et näidata oma käitumise suurt joont, miljoneid on kulutatud fassaadi ehitamisele, aga kokkuvajuv hurtsik koolimajaks pole kellelegi liigset südamevalu teinud. Koolihoonete puudus ja puudulikkus on suurimaks tõkkeks meie hariduselu ülesehitamisel. Te teate, et hoonet ei saa püstitada ühe päevaga, aga ma usun, et kui on võimalik asuda rahvakorterite kiirele ja hoogsale ehitamisele, miks ei võiks siis seniste kooliübrigute asemele kiiresti kerkida ka moodsad koolihooned.

Ent sellest on veel vähe. Seniseid kooliruumide tuleb veel tuulutada kõigist kopitanud vaimust, puhastada kodanlik-kapitalistlikest mõistetest, eesõigustest ja eelarvamustest. Kogu hariduse ja kasvatuses sisu saab uues olukorras senisest mõnevõrra teise ilme. Kui meie kool nii otseselt kui ka kaudselt kasvatas noori üles kodanlik-isamaalises meelsuses, siis peab see nüüd sündima uue, sotsialistliku kodumaa vaimus. See tähendab, meie ei sulge enam silmi oma lähimate naabrite ja sõprade ees, me õpime hindama kõduneva ja ennasttapva lääne asemel nooruslikus loomisjõus pakitsevat ida. See tähendab seda, et õpitakse koolides tundma kogu ühiskonna arenemise aluseid ja ajalugu juhtivaid seadusi, marksismi-leninismi peajooni, kommunistliku partei kui tööliklassi eestvõitlejate falangi ajalugu.

Sellekohaselt tuleb ka õpikud puhastada kõigest sihilikust, väärast ja vaenulikust elemendist ja täita selle vaimuga, mis meid kõiki ühendab sotsialistlikus ülesehitustöös.

Ka kooli õppekavad tuleb vabastada kahjulikust või mõttetust ballastist. Kool, mõistagi emakeelne, muutub siit peale jälle ilmaliuks. Usuõpetusel ei ole enam kohta meie koolides. Meil pole vaja oma noori uinutada kunagi meie orjastamise sihiga sissetoodud õpetustega, dogmadega ja käsulaudadega, kui elu nõuab valvelolekut, aktiivsust ja julgelt ehitavaid käsi.

Teil, lugupeetud õpetajad, seisab ees suur vastutusrikas enneolematu töö. Sellest õigesti ja õigel ajal kinni haarates võite eneses tunda saada seda suurt rõõmu, mida tunneb ainult looja või ehitaja. Seda saate tundma siis, kui olete sisse juurdunud sotsialismi sügavasse mõttesse ja kui te seda hakkate teostama oma kasvatustöös. Ärge arvake, et midagi meil hakatakse ehitama uisapäisa kuhugi tuulde või taevasse, ei, kõik toimub kavakindlalt kindla plaani järgi. Selles töös on meil usaldatavaks juhatajaks võitlustes karastatud ja paljukogenenud Kommunistlik Partei. On põhjalikult ekslik arvata, nagu võidakse meil kuhugi poolele teele seisma jääda või nagu võiksid vanad ajad veidi muudetud kujul tagasi tulla.

Ei, meie seisame sootu uue ajastu lävel Eesti elus. Me kõik teame ja tunneme, et meie maa, meie keel, meie rahva ürgne loomisjõud ja selle sünnitised on meile kallid ja südamelähedased. Viga seisneb ainult selles, et seda maad, keelt ja rahvast on ikka lahutamatult seotud senise ühiskonna- ja riigikorraga. Rahvus ja kodanlus on meil senini olnud sedavõrd ühteliidetud, et sõnu „rahvuslik“ ja „rahvuslus“ oli sellel alati raske suhu võtta, kes pooldas sotsialismi. Nüüd on see aeg läbi, millal rahvuslus oli kodanluse õilis kilp ja eesõigus. Sotsialism valab rahvuse vormi sootu uue, värske ja aktiivse sisu. Jälgitagu ainult seda huvi, mida N. Liidus tuntakse üksikute teda moodustavate rahvaste omapära vastu kõigis nende kultuuravaldustes. Kuidas seal üksteise järele üksikud rahvused kultuurielule sirgunud, ilma et nad oleksid tarvitsenud midagi oma natsionaalsest omapärast kaotada. Überpöördukt: alles ühiskondliku võrdsuse juures saab täiel määral välja kujuneda iga rahva oma pale.

Olen veendunud, et eesti rahvusliku kultuuri omapärased jooned, olgu muusikas, kirjanduses, kunstis ei jää edaspidi mingil tingimusel varju, vaid löövad särama teiste sotsialistlike kaasriikide ja kaasrahvustega sõbralikult võisteldes.

Üleminekujark uuele ühiskonnakorrale on olnud kiire ja paljudelegi ootamatu. Võib-olla paljudelegi teist pole veel usutav, et elame üle ainulaadset sotsiaalset revolutsiooni, mis on olnud rahulik, ve-

retu, ilma suuremate valudeta ja ses mõttes musterrevolutsioon, kus kõige väiksema jõukulutusega on saavutatud maksimaalseid tagajärgi.

Ent suured ülesanded seisavad meil kõigil veel ees. Teie, lugupeetud õpetajad, olete tähtsal ja vastutusrikkal kohal, kus teil tuleb tõsta ettevaatlikult, aga kindlalt kivi kivi peale, et üheskoos ja üksmeelselt üles ehitada tuleviku sotsialistlik Eesti.

Lubage, et viitan sellele teie osale uues ühiskonnas suure teenäitaja Staini sõnadega, mida ta lausus 1925. a. Nõukogude Liidu I õp. kongressil: „Rahvakooliõpetajate vägi moodustab ühe kõige tarvilikuma osa selle meie maa suurest töötava rahva armeest, kes ehitab uut elu sotsialismi alusel.“

ENN MURDMAA

Õpetajaskond läheb koos töötava rahvaga

Eesti organiseeritud õpetajaskonna suur enamik — Eesti Õpetajate Liidu ümber koondunud õpetajaspere, umbes 3500 õpetajat — on enam kui kahekümne aasta vältel alaliselt valvel olnud, et meie koolikorralduslike küsimuste lahendamisel silmas peetaks meie töötava rahva huvisid.

Eesti Õpetajate Liidu töö sel alal on olnud tulemusi, kuna peale tema seljataga seisvate laialdaste rahvakihtide teda on toetanud meie demokraatlikult häälestatud haritlaskond. Õpetajate Liidu juhtivate tegelaste poolt koostatud „Avalikkude algkoolide seadus“ on saanud meie rahvahariduse nurgakiviks. Selle seaduse radikaalsed põhimõtted leidsid heakskiitmist Asutava Kogu pahempoolse enamuse poolt, kelle poolt ta ka 1920. aastal vastu võeti ja maksma pandi.

Oma koolikorraldusliku töö algul Õpetajate Liit seadis üles järgmised põhimõtted:

1. Meie kooli süsteemi aluseks olgu ühtluskooli põhimõte.
2. Õppimine koolides — ka kesk- ja kutsekoolides — olgu maksuta.

3. Kooliskäijaile lastele tuleb anda ainelist toetust niisuguses ulatuses, et ühelegi õpilasele kooliskäimine ei oleks takistatud ainelistel põhjustel.

4. Koolisundus peaks olema maksev õpilasile nii mitme aasta vältel, et kõik normaalselt arenenud õpilased suudaksid algkooli kursuse lõpetada — et koolisundus kehtaks 8—16 aasta vanuseni.

5. Avalikus algkoolis peaksid käima üheskoos lapsed kõigist rahvakihtidest.

6. Õpetus kõigis koolides olgu emakeelne — ka vähemusrahvuste koolides.

7. Õpetus- ja kasvatustöö aluseks peavad olema parimad pedagoogilised põhimõtted. Eriti tuleb silmas pidada laste vabaalgatust ning isetegevust.

8. Laste usulise kasvatuse eest hoolitsemine ei ole avaliku kooli ülesanne.

9. Tuleb suurt rõhku panna õpetajate haridusliku tasapinna tõstmisele.

10. Tuleb hoolitseda õpetajate ainelise ja õigusliku külje kindlustamise eest, et õpetajad oleksid suutelised täitma oma vastutusrikkaid ülesandeid.

Kui meie iseseisvuse algaastail mainitud nõudeist nii mõndagi püüti teostada — osalt ka sellepärast, et tol ajal Õpetajate Liidu juhtivaid tegelasi oli üsna palju hariduselu juhtivail kohtadel kui ka Riigikogus —, siis varsti hakati tagasikiskuvat poliitikat teostama ka hariduse alal. Ja ajajooksul Eesti Õpetajate Liidu poolt püstitatud ilusaist nõudeist ei jäänud peagu enam midagi järele.

Ühtluskooli põhimõttele anti suur hoop sellega, et asutati progümnaasiumid, kuhu võeti vastu õpilasi mitte algkooli kuuendast, vaid neljandast klassist.

Maksuta õpetust ei teostatud mujal kui ainult algkoolis, ka mitte kõigis algkoolides, kuna eraalgkoolides on kõrge õppemaks. Kesk- ja kutsekoolides on maksuta õppimise võimalus jäänud vagaks sooviks. Ka on õppemaksu kesk- ning kutse- ja kõrgemais koolides nii kõrgele üles kruvitud, et palju andekaid õpilasi ei pääse neisse koolidesse või peavad seal oma õppimise katkestama ainelistel põhjustel.

Koolisundust on kärbitud tervelt kahe aasta võrra ja selle kurvaks tulemuseks on seik, et viimastel aastatel üle 40% meie lastest on pidanud leppima pooliku algkooliharidusega.

Kehvemaile õpilastele antavat toetust on väga suurel määral kärbitud. Aasta-aastalt on see toetus jäänud vähemaks. Asi on seda kurvem, et kunagi õieti pole see toetus olnud küllaldane.

Nõuet, et avalikus algkoolis peaksid üheskoos õppima lapsed kõigist rahvakihtidest, pole teostatud, eriti linnades, kuna on asutatud hulk erakoole suurte riiklikkude toetustega, kuhu pääsevad ainult jõukate vanemate lapsed, kuna seal on juba algkooliklassides kõrge õppemaks. Küll pääsevad aga erakoolide juures olevatest algkooliklassidest õpilased kergema vaevaga edasi samade koolide keskkooliklassidesse. Millised suured soodustused hariduse saamiseks meie koorekihile! Esiteks ei tarvitse tal oma last saata algkooli, kus ta peab kokku puutama töötava rahva lastega, teiseks on tal kergem edasipääs algkoolist keskkooli ja kolmandaks ei tule nende soodustuste eest maksta lastevanemal endil mitte väga palju, kuna erakoolide suuremad kulud kannab riik.

Emakeelse õpetuse nõue on maksev ka vaid osaliselt. Avalikus algkoolis, kus õpivad meie töötava rahva lapsed, on ju õpetus emakeelne, kuid lütseumides, kolledžides ja mitmesugustes muudes erakoolides, kus õpib suurem osa meie jõukama rahvakihi lapsi, on võõrkeel aukohal juba alumistes klassides.

Usuõpetus on tehtud koolidele sunduslikuks.

Nõuet, et õpetus- ja kasvatustöö aluseks peaksid olema parimad pedagoogilised põhimõtted ja et õpetajate haridusliku tasapinna tõstmisele tuleb panna suurt rõhku, ei ole ka suudetud vajalikul määral teostada. Ega ometi parimate pedagoogiliste põhimõtete teostamiseks pole pandud maksma standard-lugemikud, quasi-patriootiliste ja „positiivsete“ paladega. Et teostada parimaid pedagoogilisi põhimõtteid, peaks olema hästi ettevalmistatud ja haritud õpetajaskond. Meie iseseisvuse algaastail vahetati õpetajaskonna juhtivate tegelaste vahel selle üle tõsiselt mõtteid, et ka algkooliõpetaja peaks saama, kui mitte täieliku ülikooli hariduse, siis ometi tal peaks võimalik olema vahetevahel end hariduslikult täiendada ülikooli vastavil loenguil. Õpetajate ettevalmistamise alal on meil küll üsna palju katsetatud, kuid mulle tundub, et asi selles asjas kaugeltki korras pole. Õpetaja eneseharimine vastava kirjanduse abil on meil ka raskesti teostatav, kuna sellekohast kirjandust on väga vähe ja see pisut, mis meil olemas, on ilmale tulnud suurte sünnitusvaludega.

Eriti kujuka näitena võiks mainida ajakirja „Kasvatuse“ väljaandmist E. Õpetajate Liidu poolt enam kui kahekümne aasta väl-

tel. Oma esimestel aastatel sai ajakiri üsna suurte riiklikkude toetuste osaliseks. Kas Õpetajate Liidu liiga radikaalse koolipoliitika pärast või muil kaalutlusil see riiklik toetus hakkas aga ikka ja ikka rohkem kokku kuivama, kuni sellest toetusest viimaks sentigi järele ei jäänud. Ja see sündis sel ajal, mil meil ka muud pedagoogilist kirjandust peaaegu üldse ei ilmunud. On ju igal kooliinimesel teada, et „Kasvatus“ on olnud meie õpetajate rikkalikumaks ja ka peaaegu ainukeseks pedagoogiliseks varaaidaks. Ainult paaril-kolmel viimasel aastal on ta jälle saanud väikese riikliku toetuse osaliseks, mida aga, nagu öeldakse, suremiseks on palju, aga elamiseks vähe. Kas see oli parimate pedagoogiliste põhimõtete taotlemine, kui meie ainukest pedagoogiliste mõtete kandjat hariduselu juhtide poolt on jäetud täiesti saatuse hooleks? Siiski, tänu E. Õpetajate Liidu visadusele, on „Kasvatus“ siiani ikkagi püsima jäänud — isegi vaatamata sellele, et temale kroonu poolt tugev võistleja ellu kutsuti „Eesti Kooli“ näol, mille tellimine koolidele sunduslikuks tehti. Meie õpetajaskonna haridusliku tasapinna tõstmiseks on ju viimasel paaril aastal Õpetajate Liidul rohkem võimalusi olnud edasiharimiskursusi korraldada, kuid nendegi järele on õpetajaskonnal tarvidus olnud kaks korda suurem kui võimalus neid korraldada, kuna puuduvad selleks vajalikud rahalised ressursid.

Õpetajate aineiline ja õiguslik seisund jätab üsna palju soovida. Õpetaja on küll see „Das Mädchen für Alles“ pidanud olema, see härg, kellelt mitu nahka tahetakse võtta, kuid tema aineiline kui ka õiguslik seisund on aasta-aastalt muutunud ikka raskemaks. Niihästi õpetajate teenistusseadus kui ka palgaseadus jätavad üsna palju soovida. Ja parandusi on õpetajaskonna esindus korduvalt nõudnud, kuid ta on pidanud rääkima kurtidele kõrvadele.

Niisiis on tagakiusamist olnud kõigi nende põhimõtete teostamisel, mis Eesti Õpetajate Liit on püstitanud oma töö algul ja mille teostamist ta on pidanud ja peab väga tähtsaks meie koolile ja õpetajaskonnale.

Eriti raskeks kujunes kooli ja õpetajaskonna seisund 1934. aastal — pärast 1933. aastal peetud üleriigilist õpetajate kongressi, millisel võeti vastu rida käremaid resolutsioone tagurliku koolipoliitika vastu.

Ühtlasi jõudis õpetajaskond seisukohale, et ta ükski ei suuda oma ja kooli rasket seisundit parandada, vaid et tal tuleb seda teha ühisel jõul töötava rahvaga. Võeti vastu resolutsioon, et Õpetajate Liit

dul tuleb astuda Eesti Ametiühingute Liitu (tol ajal nimetati seda Töölisühingute Liiduks).

Niisugust radikaalset sammu Valitsus muidugi ei sallinud. Kõik kongressi materjalid konfiskeeriti ja kongressi juhatajad (olin kongressi vastutav juhataja) võeti valju juurdluse alla. Ähvardati Õpetajate Liit sulgeda, mida aga siiski meile teadmata põhjustel ei tehtud. Kongressi materjalid lubati meile varsti tagasi anda, kuid siiani seda tehtud pole.

Algasid rasked surveajad, mis pärast liitumine Ametiühingute Keskliiduga pidi jääma ootama paremaid aegu.

Vaatamata surveaegadele E. Õ. Liit siiski ka pärast 1934. aastat on valitsusasutuste tähelepanu juhtinud meie kooli ja õpetajaskonna raskele seisundile. Kuid ikka oli vastus, et majanduslikult rasked ajad ei luba õpetajaskonna soove täita. Uskusime seda esialgu. Aga kui nägime, kuidas suuri summasid hakati kulutama „fassaadile“, siis pidime tulema veendele, et rahvahariduse küsimuste tagaplaanile jätmiseks on ka teisi põhjusi. Nii suurtest kuritarvidustest ja rahva raha riisumisest nagu see on nüüd selgunud, ei olnud meil aimugi.

Usun, et nüüd on kätte jõudnud paremad ajad rahva eluliste huvide rahuldamiseks, paremad ajad ka hariduselu paremaks korraldamiseks. Uue Vabariigi Valitsuse, uue haridusministri ja Töötava Rahva Liidu poolt avaldatud seisukohad hariduselu korraldamise alal annavad selleks kindla tagatise. Eks ole ju uue haridusministri poolt avaldatud seisukohad täiel määral samasugused, milliste eest Eesti Õpetajate Liit on võidelnud enam kui 20 aastat.

Usun, et kõige selle üle tunneb rõõmu iga haridussõber — et viimaks ometi meie kool jõuab välja umbsest, surutud õhkkonnast värskete tuulte valdkonda!

Nüüd aga seisab meil, õpetajail, ees raske, suur ja tähtis töö. Me peame ühisel jõul töötava rahvaga täitma õilsad ülesanded hariduselu korraldamise alal. Seda suudame aga ainult siis teha, kui meie liitumine ei jää paljaks vormiliseks aktiks, vaid sellele järgneb ka tihedate sidemete loomine ja koostöö. Eriti maal, kus haritud jõudusid on vähe, peaksid õpetajad pakkuma töötavale rahvale nende organisatsioonilises töös võimalikku abi.

Minnes kaasa töötava rahvaga õpetajad ühtlasi seega aitavad kaasa kogu meie riigi kultuurilisele arenemisele, sest on ju töötavale rahvale rajatud kogu meie riigi ülesehitustöö.

V. ORAV

Koolioludest N. Liidus

Pärast seda kui 21. juulil s. a. kokkuastunud riigivolikogu kuulutas Eesti Vabariigi Eesti Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks (= ENSV) ja otsustas esineda palvega, et Eesti võetak vastu Venemaa Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu (= NSVL), seisab eesti kool väga suurte ja tähtsate reformide lävel, mille eesmärgiks on „joondumine NSVL koolisüsteemiga,“ nagu seda toonitasid oma sõnavõttudes hamini abi A. Valsiner ja hamini kooliosakonna direktor V. Alttoa keskkooli ja gümnaasiumi õpetajate kongressil Tallinnas 27. juulil 1940.

Lähemalt selgitas venekeelses kõnes NSVL koolisüsteemi üldmainitud kongressil Leningradi koolide inspektor sms. N. Timson, kelle sõnavõtt aga ajakirjanduses on liig lühidalt (vt. „Kommunist“ 1940, nr. 28) refereeritud ning jäi kongressil nooremale generatsioonile õpetajaskonnast peagu täiesti arusaamatuks vene keele puuduliku mõistmise tõttu. Seepärast ei ole üleliigne pikemalt ja üksikasjalisemalt peatuda NSVL kooliolude ja nende korraldamise juures.

Viimastel aastakümnetel rahvaharidus NSVL on teinud hiigla edusamme. Kui tsaarivalitsuse lõpul enne Maailmasõda (a. 1913) kirjaoskamatus protsent oli kohutavalt suur (78% kogu rahvastikust!), siis praegu on see protsent langenud sms. N. Timsoni sõnade järgi alla kümne (Kr. Kure räägib küll 19% — vrd. „Kommunist“ 1940, nr. 26). Õpilaste arv alg- ja keskkoolides samal ajavaheajal on tõusnud 7 miljonilt (1913. a.) 30 miljonile (1940. a.) ja kõrgemates koolides 390 tuhandelt — 3 miljonile. Välisõppesest (kursustel, õpiringides jm.) võtab osa veel 10 miljonit meest ja naist.

Selline dünaamiline tõus rahvahariduses on seletatav Nõukogude võimu targa koolipoliitikaga. Alg- ja keskkooli korraldamisel on läbi viidud järgmised põhimõtted: 1) sunduslik ja maksuta üld- ja tehniline haridus mõlemast soost lastele kuni 17. a., 2) emakeelne ja ilmlik (s. o. ilma usuõpetuseta) koedukatsioon ühtluskooli põhimõtte alusel, 3) kõigi õpilaste varustamine riigi kulul toidu, kehakatte, jalatsite ja õppevahenditega, 4) kogu töörahva kaasatõmbamine aktiivseks osavõtuks haridusetööst. See laialdane kava leidis

rakendamist kohe pärast oktoobrirevolutsiooni, veel kodusõja kee-
rises, kuid teostus arusaadavalt pikkamisi, järkjärgult.

Sundusliku ja üldise hariduse läbiviimiseks oli kõigepealt puu-
dus koolimajadest ja õpetajaist. Raskustest üle pääsemiseks vabas-
tati kooliruumid, mis Maailmasõja ja kodusõja ajal olid kasutatud
sõja otstarveteks, rekvireeriti maal mõisahooned ja muudeti kooli-
majadeks, ehitati uusi koolimaju, eriti linnades, aga ka maakonda-
des, kusjuures sotsialistliku võistluse alusel koolide ehitamiseks,
remonteerimiseks ja varustamiseks tarviliku inventaariga tõmmati
kaasa kõik põllumajanduslikud, ametiühingulised, ühistegelikud ja
seltskondlikud organisatsioonid. Riik ja kohalikud omavalitsused
eelarve korras määrasid suurendatud krediite koolide ehitamiseks.
Õpetajaskonna ettevalmistamiseks loodi tihe võrk pedagoogilisi ins-
tituute, avati rida pedagoogilisi erikursusi ja rakendati koolitööle
õpetajad, kes vahepeal olid siirdunud teistele ameti- ja tööaladele.
Kõige selle tagajärjel suudeti esimese viisaastaku jooksul teostada
maal neljaastane ja linnades ning tööstusrajoonides seitsmeaastane
koolisundus. Teise viisaastaku jooksul viidi läbi üldine seitsmeaas-
tane õppetöö maal ja kümneaastane — linnades.

Käskikäes üldise hariduse levitamisega pandi ja pannakse suurt
rõhku tehniliste teadmiste tõstmisele ja kvalifitseeritud jõudude
ettevalmistusele. Teooria tihedalt seotakse praktikaga. Koolide
juures on olemas töökojad ja tööklassid või lepingute põhjal seo-
takse koolid ettevõtetega, sovhoosidega, masina- ja traktorijaama-
dega, kolhoosidega jne., et õpilased tunneksid ja oskaksid käsit-
seda igasugu masinaid, tööriistu ja varade tootmisviise. Etnograa-
filised ja polütehnilised muuseumid, raamatukogud, kino, toodangu-
õppelised kombinaadid jt. aitavad kaasa polütehnilise hariduse tõst-
miseks.

Maksuta õpetus alg- ja keskkoolis ning riigi ja omavalitsuste
toetus vaesemate vanemate laste õpperaamatute, kirjutamisvahen-
dite, jalanõude, riietuse, toitlustamise ja transpordi näol omakorda
soodustas üldise hariduse läbiviimist ja õpilaste arvu suurendamist.
Kuid tähtis ei olnud ükski koolide ja õpilaste kvantitatiivne külg,
vaid ka kvalitatiivne külg. Üheks abinõuks õppetöö kõrgemale tase-
mele tõstmiseks oli harjutus- ehk näidiskoolide (obrustsovaja
škola) rajamine. Kogu NSVL territooriumil leidub selliseid näidis-
koole üle 3000. Rõhuv enamus neist on tõesti eeskujulikult ehitatud,
varustatud õppevahenditega ja kvalifitseeritud õppejõududega, sil-

mapaistvad oma seesmise korralduse ja õppe- ning kasvatusmeetodite poolest.

Endastmõistetavalt säärane hoolekanne rahvahariduse eest on seotud kolossaalsete väljaminekutega. 1932. aastal, s. o. esimese viisaastaku viimasel aastal, kulutati kultuurilisteks ülesanneteks 9,5 miljardit rubla ehk 21,2% kogu riigi kulude summast. Teise viisaastaku viimsel aastal (1937) tõusis see summa juba 20,2 miljardini ehk 26,1% riigi eelarvest. Sellest nähtub, et viie aastaga kulutused rahvahariduse tõstmiseks on tõusnud enam kui kahekordseks!

Kulutades hiigla summasid rahvahariduse tõstmiseks, riik ei saa jääda ükskõikseks õppe- ja kasvatustöö tulemuste suhtes. NSVL valitsus nõuab, et kool kasvataks kvalifitseeritud teoinimesi, sotsialistliku ühiskonna teadlikke ja aktiivseid liikmeid. Kehtivate määrustega nõutakse õpilasilt valju distsipliini ja lugupidamist oma õpetajate ja koolijuhatajate vastu. Distsipliini õppetöös süvendatakse mitte karistusvahendite abil nagu tsaarivalitsuse ajal, vaid humaansete pedagoogiliste abinõudega, kasvatades õpilasis teadlikku suhtumist ja armastust õppetöö vastu, kooli sisseseadete ja oma kohuste täitmise vastu; selleks aitavad kaasa ka sotsialistliku võistluse ja ergutuse meetodid.

Teadliku distsipliini sisendamisel koolis abiks koolijuhatajale ja õpetajale on koolide nõukogud ja lastevanemate üldkoosolekud.

Kooli siseelu ja õppetöö käik on kindlaks määratud kooli kodukorras, mis koolijuhataja poolt on kinnitatud. Rahvahariduse komissariaadi poolt kinnitatud õppekavade alusel iga kool koostab semestrite kaupa eelolevaks õppeaastaks oma õppe-toodangulise kava.

Suur kasvatuslik tähtsus on õige režiimi ja laste kultuurse ajaveetmise määramisel väljaspool õppetööd: mängude organiseerimine tundide vaheaegadel, õpetajate juhtimisel ja vanemate kaasabil organiseeritud teatrite, kinode, muuseumide jt. külastamine jne. Kool korraldab kultuurset ajaveetmist ja puhkust õpilasile ka koolivaheaegadel: laste mängumurud, suvelaagrid, ekskursioonid, suusaretked jne. Suuremate koolide juures on ametis eri õpetaja, kes hoolitseb laste puhketundide eest ja teeb pedagoogilist kihutustööd lastevanemate keskel.

Õppetöö juhtiv osa on õpetajal, kes pakub teadmisi õpilastele ja harjutab neid ka iseseisvale tööle. Suurt abi õigete meetodite valiku ja õpetamisvõtete kohta pakuvad regulaarselt peetavad õppenõu-

kogu koosolekud. Neil koosolekuil harutatakse läbi töökavad ja töötulemused üksikutes klassides, vahetatakse mõtteid pedagoogilise töö üle oma ja kolleegide kogemuste põhjal. Õpetamisviisi õigeks rakendamiseks on tähtis tundma õppida mitte ainult õpilase individuaalseid omadusi ja kalduvusi, vaid ka tema koduse elu tingimusi, perekonna koosseisu, ümbritsevat miljööd jne.

Õpilaste teadmiste kontrollimisele omistatakse suurt tähtsust. Peale süstemaatilise kontrollimise kogu õppeaja kestel on selleks sisse seatud aasta lõpul korrapärased katsed, mida varemalt NSVL ei olnud.

Proletaarlikku kontrolli töö üle koolides teostab kooli nõukogu, mis koosneb kohaliku nõukogu, haridustegelaste ametiühingu, kohaliku kommunistliku partei ja kommunistliku noorsoo, vabriku komitee, maal kolhoosi valitsuse, pioneeride ja lastevanemate esindajatest. See kooli nõukogu kaalub kasvatuslikke, majanduslikke ja teisi kooliellu puutuvaid küsimusi ja otsib abinõusid koolitöö kvaliteedi tõstmiseks, polütehniliste ja üldhariduslike teadmiste suurendamiseks, õpilaskonnas kogu oma rajooni kultuurilise taseme arendamiseks ja tõstmiseks. Nõukogu istungeid peetakse neli korda aastas, kusjuures kuulatakse ära koolijuhataja ja õpetajate aruanded ja langetatakse aktuaalsed otsused ülalloeletud küsimusis.

Kaks korda õppeaasta jooksul käib koos lastevanemate üldkoosolek. Neil koosolekuil lastevanemad koos kooli juhtiva personaaliga peavad nõu koolitöö tulemuste üle ning teevad omalt poolt ettepanekuid koolitöö kvaliteedi tõstmiseks.

Sidet kooli ja töötava rahva vahel süvendavad ja pedagoogilist selgitustööd teevad õpetajad oma ettekannetega kohaliku rajooni, vabriku või kolhoosi rahvastiku üldkoosolekul. Selliseid ettekandeid oodetakse põnevusega ja kuulatakse heameelega, kusjuures õpetajaile jagatakse ohtrasti kiitust. Sellest nähtub ms. suur vahe endise tsaarriaegse ja nüüdisaegse NSVL õpetaja vahel.

VI. Lenin iseloomustab säärast vahet järgmistes sõnades: „Venemaa on vaene, kui on juttu rahvakooli õpetajaile palgamaksmisest. Neile makstakse vaid krosse. Rahvakooliõpetajad nälgivad, nad külmetavad kütmata ja elamiskõlbmatuis onnides . . . Veel kaugelt kurvem, pigemini vastikum on Venemaa õpetajate ja õpilaste vaimuvaeusus, sest nad on õiguslikult maha surutud, alandatud, rõhutud . . . Rahvakooliõpetajaid jälitab iga kordnik, iga mustasajaline külas või sandarm ja nuuskur linnas, rääkimata oma otsese ülemuse tagakiu-

samistest ja norimistest.“ NSVL valitsus aga suhtub õpetajaisse, nagu seda on deklareerinud Lenin, kes ütles:

„Rahvakooliõpetaja tuleb asetada meil nii kõrgele, kus ta ei ole millalgi seisnud ega seisa praegu ja ei või seista üheski teises ühiskonnas. See on tõde, mis ei vaja argumenteerimist. Sellise olukorrani peame jõudma süstemaatilise, väsimatu ja järjekindla tööga tema vaimse isiksuse tõstmiseks, tema igakülgse ettevalmistamisega tõeliselt kõrgele kutsele ja peamiselt — tema ainelise seisundi parandamisega.“

Vastavalt sellisele Lenini seisukohale on NSVL koos õpilaste arvu suurenemisega suurendatud ka õpetajate arvu. Kui esimese viisaastaku algul (1927) oli kogu Venemaa territooriumil 336.000 alg- ja keskkooliõpetajat, siis teise viisaastaku keskel (1934. a.) oli see arv juba kahekordistunud, nimelt oli õpetajaid 762.000. Keskmiselt iga õpetaja kohta tuli 30—40 õpilast.

Õpetajate kutsele ettevalmistamiseks töötavad NSVL ülikoolid, pedagoogilised instituudid, pedagoogilised tehnikumid ja erikursused. Algkooli (I—IV kl.) õpetajaks saavad isikud, kes on lõpetanud pedtehnikumi (pedagoogilise tehnikumi) kolmeaastase kursuse. Pedtehnikumi aga pääsevad õpilased, kes on lõpetanud neljaklassilise algkooli ja kolmeklassilise keskkooli. Keskkooli (V—X kl.) õpetajal peab olema ülikooli või viimasele vastava kursusega pedtehnikumi haridus, kus õppeaeg kestab 3—4 aastat. Pedagoogiliste kaadrite kvalifikatsiooni tõstmiseks valitsus võimaldab tasuta õppimist kursustel või ülikoolis ja pedtehnikumis, suurendab töötasu kõrgema haridusega õpetajaile, korraldab ekskursionone huvipakkuvaisse rajoonidesse NSVL jne.

Õpetajate töötasu oleneb haridusest, pedagoogilise töö staažist ja kooli asukohast (maal saab õpetaja ms. tasuta korteri ühes kütte ja valgustusega). Palka kõrgendatakse 1) kümne- ja 2) kahekümneviieaastase teenistuse järel. Need õpetajad, kel on tunnid keskkooli kõrgemates klassides (8.—10. kl.), saavad kõrgemat tasu võrreldes teistega. Kes on õpetajana 25 aastat välja teeninud, arvatakse pensionile; pensionär saab 50% viimase aasta töötasust. Pensioni makstakse ka siis, kui pensionär jätkab õppetegevust. Pensionäri surma puhul saab paiukit tema perekond: naine 50% ja iga laps 25%, kuid nii, et kogu summa ei ületaks pensioni määra. Õpetajate lapsed võetakse ülikoolidesse ja kõrgematesse kutsekoolidesse vastu ühe-

sugustel alustel vabrikutööliste lastega ja neile esimeses järjekorras kindlustatakse stipendiumid ja ülalpidamine ühiselumajades.

Seda kõike arvesse võttes saame aru, miks õpetajaskond NSVL on oma olukorraga täiesti rahul. Õpetajail nõutakse truudust Lenini-Stalini õpetusele ja ideele ning ausat ja ennastsalgavat tööd noorsoo kasvatamisel.

R. ALEKÕRS

Novell ja romaan keskkoolis ja gümnaasiumis

Novelli ja romaani käsitleuse eesmärgiks keskkoolis ja gümnaasiumis ei ole põhiliselt erinevad kirjanduseõpetuse eesmärkidest üldse: materiaalne, formaalne ja pedagoogiline haridus. Novell ja romaan on kirjanduse ning kirjanduseõpetuse kesksemaks ja kandvamaks osaks. Eriti romaan näib olevat kohaseim selleks, et pakuda lugejale tõsielu tema mitmekesisuses ja elamuslikus külluses ning et arendada kunstimeelt ja vormitunnet. Romaani (ja ka novelli) vorm laseb ennast hõlpsasti „kuritarvitada“ igasuguste maailmavaateliste tuumküsimumste kätkemiseks, samuti kui mitmelaadiliste eetiliste probleemide arendamiseks, mille lahenduse järgi palvavalt igatseb iseäranis noor lugeja. Romaan ja novell võivad haarata oma põnevusega, vaheldusrikkusega, elulähedusega — võimatuga ja võimalikuga samal ajal. Eriti romaan otsekui tõstab eesriide elu-näitelava eest, kus esineb inimtüüpe lõpmatus mitnepalgelisuses ja kirevuses; ta kujutab inimesi ja nende arenemist, elusündmusi ja tegevust — tihti mitme põlve vältel; ta selgitab tegevuse motive, põhjusi ja tagajärgi ning käsitleb süü ja saatuse probleemi. On arusaadav, miks kirjanduse käsitlel koolis on peamine tähelepanu pühendatud just romaanile ja novellile (viimasele laiemas mõttes: lühem jutustav proosapala).

Kuna kirjanduseõpetuse ühe tähtsama ja peamise ülesandena fikseeritakse õpilase elamust, siis on paratamatu, et kunstiteos peab eeskätt mõjuma vahenditult: õpingute lähte-, keskustus- ja sihtkohaks olgu kirjandusteos ise. Kuid teose sügavama olemuse ja vormilise ülesehituse mõistmiseks on tarvis rakendada õiget käsitlelust, üksikasjalikku analüüsi ja mitmesuguseid meetodeid.

1.

Kirjanduse kursuse keskkoolis ja gümnaasiumis võiksime jaotada kontsentriselt kolme või nelja astmesse: progümnaasiumi I ja II klass, progümn. III ja IV, progümn. V klass ja lõpuks gümnaasium tervikuna — silmas pidades ainestiku materiaalsel esitamist. Jaotades aga kirjandusõpetust tema formaalse külje järgi, saaksime piirduda üldjoonelisema astmestikuga: progümnaasiumi alam- (I, II kl.) ja ülemaste (III—V kl.) ning gümnaasiumi-aste¹.

P r o g ü m n a a s i u m i a l a m a s t e. Siin on esimeseks ja olulisemaks eesmärgiks õpilase elamuse taotlemine. Kuni progümn. IV klassini (inclus.) ei esitata arutletavaid teoseid ajaloolises järjekorras, kuid vaatluse alla tuleb võtta siiski teoseid, mille kaudu kirjanduse arenemisjoon edasi läheb. Tuleks valida teoseid (lühipalasisid — arengukohaseid ilukirjanduslikke töid ja katkendeid), mis lähemal käesolevale ajale — need viivad õpilase talle enam-tuttavasse miljösse ja äratavad elavamalt huvi. Võttes käsitlusele uut pala, tehku õpetaja mõnesõnaline vihje toetava teose põhiprobleemi, tegelaste või ainestiku kohta, et äratada õpilaste huvi. Meeleolu loomiseks võib lasta mõnel õpilasel jutustada midagi sellest, mida ta teab vaatlusaluse teose aine alasse kuuluvate tegelaste või inimeste elust, töödest jne. Progümn. alamal astmel tuleb viljelda veel klassis lugemist. Teost on soovitatav lugeda osadekaupa: mingi tervikuline lõik või järk. Novelli ja romaani (viimasest muidugi katkend), milles ohtrasti dialoogi, võib lugeda nagu dramaatilist teost: õpilased esinevad tegelastena. Järgneval analüüsimisel tegeldagu eeskätt sisulise küljega. Lastagu sisu kokku võtta pealkirjade näol. Tähtsat osa etendab jutustamine, mis olgu loov—näit., asetugu keegi õpilane mõne tegelase ossa ja jutustagu loetu sisu selle seisukohalt. Arutlusel lastagu iseloomustada tegelasi ja nende tegevuse motiive ja — hinnata. Juba enne lugemisele asumist tuleks õpilasele anda vastavaid tööjuhatusi, et neid ette valmistada järgnevaks sõnavõtuks. — Ainestiku elustamiseks lastagu joonistada pilte tahvlile või vihikusse — mõne tegelase või sündmuse iseloomustamiseks — selgitamiseks. Illustratsioonid, pilte, fotosid jne. esitatagu klassile ikka pärast lugemist: nii väldime noorte kujutlusmaailma väärinõjutamist. — Lugemine ja jutustamine vaheldugu kirjaliku lühi-

¹ Kuna käesolev artikkel oli juba laotud enne uue keskkooli seaduse avaldamist, siis on artiklis püsima jäänud endised nimetused: gümnaasium, progümnaasium ja keskkool endises tähenduses.

töödega: lastagu koostada loetud pala kohta kava, septseda pisi-jutukesi, tähendada üles võõraid sõnu jne.

Progümnaasiumi ülemastmel (prog. III—V, reaal-kool) omandab novelli ja romaani käsitus kindlamajoonelise ilme. Sellel astmel mõned õpetajad enam ei praktiseeri klassis lugemist; teos tähtpäevaks läbi loetud kodus, asutakse otsekohe analüüsimi-sele, kusjuures klassis loetakse vaid valitud kohti. Kui aga leitakse, et pikemate teoste käsitlemine pärast terve teose läbilugemist ei anna soovitavaid tulemusi², siis tuleks novelli ja romaani lugeda veel osadekaupa ja seda niihästi klassis kui kodus ning loetud osi arutluste kaudu selgitada. Igal juhtumil ei pääse me siin mööda teose kui terviku analüüsimisest lugemisega lõpule jõudmisel. Antud astmel tuleb teha sisundilist ja kujundilist analüüsi, et tutvuda teose sisuväärtusega ja novillile ning romaanile eriomaste vormitunnus-tega. Kuid vormielementide liiga-üksikasjalikust analüüsimisest tu-leks keskkoolis hoiduda, et mitte laiali kiskuda õpilaste tähelepanu, killustada nende energiat ega kohandada kirjanduslikku elamust. Sest keskkooli piirides peaks kirjandusõpetuse peamise eesmärgina domineerima eetiline kasvatus. Sellega muidugi ei ole eitatud kir-janduse teadlikum käsitus, eriti keskkooli viimases klassis, kus õppekava näeb ette piltliku üldjoonelise ülevaate eesti kirjanduse olu-lisemaist arengujärkudest. Kuid keskkoolis siiski tuleks novelli ja romaani käsitlemisel jälgida peamiselt materiaalsel ja psühholoogi-list printsiipi. Materiaalse printsiibi järgi peame silmas eeskätt teose ainestikku, faabulat, sündmustikku ja kujusid, psühholoogilise järgi — tegelaste hingeelu analüüsi, põhjust ja tagajärge, ideede ja probleemide lahendamist ja mõistmist. Kolmas printsiip — esteeti-lis-kunstiline — tuleks täielikumal määral tähelepanu-objektiks alles gümnaasiumis: jälgida põhjalikumalt teoses esinevaid esteeti-lisi kategooriaid³.

Gümnaasiumis antakse põhjalikum ülevaade eesti kirjan-dusloost, peamist rõhku asetades realismile (II kl.) ja uuemale ilu-kirjandusele (III kl.). Selle kõrval käsitletakse ka üksikuid maailma-kirjanduse väärtteoseid, vastavalt kursuses läbivõetavale ajajär-gule või voolule. Gümnaasiumi-kursuse kirjanduseõpetuse eesmärki-dena fikseeritakse õpilaste esteetilise maitse arendamist ja tutvus-

² Vt. H. Rajamaa, Eepilise pala käsitusmeetod. „Kasvatus“ 1937, nr. 2.

³ J. Roosi järgi: Kirjandus eesti koolis. „Kasvatus“, 1937, nr. 1.

tamist sõnakunsti teooria ja esteetika põhiküsimustega. Kuid mainitakse ka maailma- ning eluvaate kujundamist, formaalse hariduse tõstmist ja isiksuse arendamist⁴. Tegelikus koolitöös see kirjandusõpetuse mitmepalgeliste eesmärkide tähtsustamine gümnaasiumiastmel on ebakindel ja vastakas: ei teata, kas rõhutada rohkem teose sisulisi või vormilisi elemente. Keskkoolis me tõstame esile enam sisulisi väärtusi, nagu nägime. Gümnaasiumis tuleb lisaks esteetilis-kunstiline printsiip, mida peame rakendama kirjandusteost analüüsidest täiel määral. Kuid ei kummalegi printsiibile ei taha nende ridade kirjutaja anda ainuvalitsevat esikohta. Novelli ja romaani sisulisi väärtusi saame viljakamalt esile tõsta ja käsitleda ikkagi alles gümnaasiumis. Ja kui teame, et õpilaste huvi vormielementide vastu on teisejärguline, siis — kuigi siin õpilastele otsustavalt vastu tulla ei tohi — ei saaks me anda esikohta süvenemisele vormielementidesse. Pöörakem eetilisele ja esteetilisele kasvatusele tähelepanu võrdselt — sel teel, et me ei analüüsi teoseid mingi šabloonilise skeemi järgi. J. Roos oma raamatus „Kirjandusteose analüüs“ annab niiõelda ideaalteose analüüsi skeemi. Tegelikuses lähtugem aga teose individuaalsusest: näit. „Tõe ja õiguse II“ puhul asetame rõhu sisule, tegelastele ja maailmavaatelistele küsimustele; Tuglase novelle või „Felix Ormussoni“ analüüsidest rakendame sellevastu üksikasjalikku vormikategooriate eritelu. Analüüsida tuleks ikka ja alati positiivses mõttes: iga teos ei tasu oma analüüsimist kõikidelt aspektidelt. Üks teos teenib meid rohkem ühe poolusega, teine — enam teisega. Ühe kaudu arendame õpilase kujunevat isiksust ja rahuldame ta janu maailmavaatelistele küsimustele lahendamiskatsete järgi, teise abil aga harime ta esteetilist suhtumist, kunsti-meelt ja peenetundlikkust. Gümnaasiumi-lõpetanu peab olema suuteline tungima kirjandusteose kehandisse ja sisundisse; aga ta peab omandanud olema ka ülevaatliku pilgu teose kujundilise külje kohta. Ta peab oskama läheneda igale teosele kirjandusteoreetilisest ja kirjandusloolisest vaatenurgast ning suutma avastada autori kunsti kavatsuslikku eneseteostust.

Novelli ja romaani käsitlemist gümnaasiumi-astmel püüaksime selgitada üksiknäite varal — A. H. Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“ I osa analüüsidest. Kuna nimetatud teos on ette nähtud gümnaasiumi III klassi kursuses, siis jälgime esijoonest analüüsi-võimalusi antud

⁴ Õppekavade seletuskirjad.

klassile kohase käsitusviisi seisukohalt. Kuid vaadeldava teose najal taotleme anda ka mingit tugipunkti novelli ja romaani käsitlusele keskkoolis ja gümnaasiumis üldse. Kuigi mõnelt poolt avaldatakse arvamist, et novelli analüüsimine nõuab hoopis erinevat käsitusviisi kui romaani puhul rakendatav⁵, siis ometi tuleb tähendada, et piirid novelli ja romaani vahel on üsna hajuvad („Kõrboja peremees“, „Tasuja“ jne.). Meil seni avaldatud analüüsi-skeemides ei leidu kuigi olulisi erinevusi novelli ja romaani käsitusviisi vahel: kumbagi liiki analüüsime üldjoontes kui jutustavat proosateost.

2.

Teose lugemist klassis ja osade kaupa arutlemist ei saa gümnaasiumi-astmel enam praktiseerida. Määrame tähtpäeva, milliseks vastav teos peab olema läbi loetud. Ligikaudu samaks ajaks anname ka koduülesandeid — referaate teose sündmustiku, tegelaste karakteristika, ideede, stiili, kompositsiooni jm. kohta. Referaate teose vastava osise käsitlemisel klassis ette kanda lastes saame teosest tervikliku pildi. „Tõde ja õigus I“ tähtpäevaks läbi loetud, asume selle üksikasjalikumale vaatlemisele klassis.

Teose s a a m i s l u g u⁶ ei kuulu otseselt teose analüüsi. Selle juures me pikemalt ei peatu. Piirdume vaid sellega, et anname õpilasile lugeda „Tõe ja õiguse“ II saamisloost õpperaamatu järgi. Klassis esitame selle kohta mõned küsimused kontrollimise mõttes.

Siis teeme õpilaste huvi äratamiseks mõnesõnalise vihje „Tõe ja õiguse“ üldlaadi kohta: teoses kujutatakse Eesti ärkamisaegse talu-perekonna majanduslikku heitlust, mõtte- ja tundemaailma ning ühiselulisi suhteid. Pärisanalüüsi alustame (I) teose k e h a n d i vaatlemisega (ainestik, motiivistik, sündmustik). Kuna poetikat erikursusena ette nähtud ei ole, siis tuleb teatud teose käsitlemisel teha vihjeid mitmesugustele võimalustele — ülevaate avardamiseks.

Küsimuste varal selgitame, milline üldse võib olla kirjandusteose a i n e l a a d: muinaslooline, ajalooline, piibllilooline, olustikuline, fantastiline, biograafiline jne. „Tõe ja õiguse“ ainestik on võetud reaalelust ja aine laad on argipäevane. A i n e a l a k s osutub talu-elu. Aine ala on kitsam mõiste, see on otsene sündmustiku keskkond: antud teoses kujutatakse kahe talu elu, naabrite suhtlemist ja vahe-

⁵ J. Roos, „Kirjandusteose analüüs“, 1934.

⁶ Alljärgnevas on sisu- ja vormikategoriate mõisteid esitatud peamiselt J. Roosi teose järgi: „Kirjandusteose analüüs“.

korda — ühel pool. Mäe (Vargamäe Eespere), teisel pool Oru (Tagapere).

Faabula on põimitud motiividest — aine algosistest. Kuigi motiivi nimetatakse aine hingestatud põhiosiseks, jääb üksikmotiiv väljanopituna otsekui surnud elemendiks. Motiiv faabula algosise mõttes jääb elutuks statistika-vahendiks, millele ei saa omistada kuigi suurt väärtust. Kui õpetaja ei taha motiividest nimetatud mõttes mööda minna vaikides (nagu teevad seda näit. kirjandusloolased Kampmaa ja Mihkla), siis piirduagu vähemasti mõne üksiku näitega, juhtides õpilaste tähelepanu aga ühtlasi sellele, et niihästi motiivi mõiste faabula algosise tähenduses kui ka nende jaotus dünaamilisteks, staatilisteks ja psühholoogilisteks on ebakindel ja vaieldav.

Sündmustik ehk faabula on loogiliselt arendatud teose tegevus, on selle luu- ja lihaskond — niisuguse definitsiooniga väldime motiive. Et tegevusse tuleks tarvilikku põnevust, selleks vajame konflikti. Konflikti tekitajaks ja kandjaks ning tegevustiku selgrooks „Tões ja õiguses“ on vaenu motiiv kahe naabri vahel. Siin on koht, kus me motiividest mööda pääseda ei taha. Sest siin motiiv esineb terviku elava, orgaanilise ja paratamatu tegurina — niisuguse motiivi avastamisega käib kindlasti kaasas õpilase elamus. Kui teose motiivide avastamist noortele suurimaks veetluseks nimetakse⁷, siis mõeldakse küll motiive just selles mõttes. — Mäe ja Oru talude vaheline intriig areneb aeglaselt ja loiult ning kustub ilma suuremate tagajärgedeta. Teose lõpposas jäävad Andrese-Pearu tülitsemised tagaplaanile — esikohale nihkub vanade ja noorte vahetõde: juhime õpilaste tähelepanu sellele, et niisugune asjaolu aitab konflikti süvendada, elustada ja reljeefsemaks muuta. — Edasi laseme õpilastel määrata sündmustiku aja ja koha. Teeme kindlaks, kas sündmustik on mineviku-, oleviku- või tulevikusisuline. Õpilased leidku teosest vastavaid andmeid ja määraku ka romaani tegevuse ajaline ulatus. Ei ole mõtet klassis jälgida tegevuse aega ja ulatust nii üksikasjaliselt kui teeb seda näit. J. Roos „Kõrboja peremeest“ analüüsid: niisugune kuiv teaduslikkus ei too kõige vähematki lisaks kunstiteose mõistmisele. — Sündmustiku koha jälle pääseme samuti teoses leiduvate andmete abil: tegelaste keelemurre, looduse iseloom, soosaared ja väljamäed viitavad kirjaniku

⁷ V. Alttoa, Kirjandus eesti koolis. „Kasvatus“, 1937, nr. 1.

kodukohale — Järva-Madisele. Sündmustiku koha määramist võik-
sime siduda andmetega teose saamisloost. — Ettekandmisele ja
arutusele võiks tulla mõni vastavasisuline referaat, näit. teemal
„Tõe ja õiguse“ I osa sündmustik“ või m. s. s.

II. S i s u n d. Sisundi osas vaatleme tegelaskonda, ideestikku,
probleemistikku ja meeolustikku. Need on tegurid, mis määravad
teose vaimse, psühholoogilise ja eetilise põhiolomuse — üldse teose
sisu.

T e g e l a s k o n n a vaatlemisel peaksime — silmas pidades
poetika-osa süstemaatsust — laskma tuletada tegelaste jaotuse:
pea-, kõrval- ja episoodilised tegelased. Peategelasena leiame Varga-
mäe Andrese ja asume kõigepealt teda iseloomustama. Tavaliselti
võetakse esijoones vaatluse alla tegelase väline kuju: kas leiame
teoses sugemeid Andrese välimuse kohta? Andrese vaimset olemust
analüüsisides vaagime ta voorusi ja pahesid ja leiame lõpptulemu-
sena, et Andres on positiivne ja ühiskonnale kasulik isik, kes esin-
dab eetilist ellusuhtumist. Andres otsib elust tõe ja õigust, ta
püüab maailmas õigust leida tõe abil, kuid aegamisi ta omandab
Oru Pearu õigusenõudmise taktika — vale. Esitame klassile küsi-
muse: kas Andres on teose lõpul sama mis teose alguses? Juhime
õpilaste tähelepanu sellele, kuidas miljöö ja eluvõitlused võivad ini-
mest sootuks muuta. Üldiselt me hindame Andrest kui sümpaatset
tegelast, kelle õlgadele autor on pannud juhtivate ideede läbivii-
mise. — Andrese kangekaelne naaber Pearu on rumaluhke, kära-
rikas ja upsakas praalija, kes teose intriigi alustab oma naabri
„väljasöömise“ püüuga. Tõstame esile ka Pearu iseloomu sümpaat-
seid jooni: kuigi Pearu on omakasupüüdlilik ja peksab oma naist,
sulast ja karjapoissi, võib ta ometi tihti olla hell. Näitame, et ka
temas ei puudu meeldivaid jooni — juhime tähelepanu teeparanda-
misele Krõõda matuste puhul jne. Inimene, kes taotleb õigust ilma
tõeta, ei pruugi leida meie täielikku hukkamõistmist. Ja lõpuks, kui
mõni õpilane märkab, et Pearu on reljeefsemalt esile tõusev kui And-
res, siis mõõname, siiski, et positiivsed tegelased ikkagi kahvatu-
mana esile kerkivad. — Mäe Krõõda puhul võime pärast iseloomu
üksikjoonte vaatlemist esitada küsimuse: kes Krõõd tõstis nii nuri-
semata alla heita Andrese tööühnamise tempole? Kas inimene
tohib nii vaikselt kannatada raskusi ja ülekohtu, tappes end tööga?
Kas Krõõdal oli vastutustunnet oma laste ees? Nii juhime õpilasi
lähemale teose põhiprobleemide juurde, mille käsitlemisele tulekski

peamine rõhk asetada. — Ka Marit vaadeldes tõstame esile ülejõukäiva töö mõju: Mari väsib, tõsineb ja vananeb enneaegu. Juhime õpilaste tähelepanu tööhügieeni ja -eetika vajadusele. — Lainud mööda Tagapere perenaisest mõne sõnaga, peatume pikemalt Sauna-Madise juures. Kuna Sauna-Madis avab meile kogu „Tõe ja õiguse“, I mõtte, siis oleks otstarbekohane tema elufilosoofiat Vargamäe tõe ja õiguse kohta puudutada vastava osa käsitlemisel. — Teised teoses esinevad kujud on enam kõrvalised või episoodilised, ei huvita meid eriti ei üldnimikkude tüüpidena ega oma väga olulist osa teose ideestiku ja probleemide arendamisel — neile pöörame vähem tähelepanu. Kokkuvõttes tähendame, et Tammsaare on „Tões ja õiguses“ esitanud rohkel arvul tegelasi ning on loonud uudseid, omapäraseid ja reljeefselt-joonistatud tüüpe. — Õpilased ise leidku tegelaste iseloomustamisel üksikjooni — sünteesi tehku õpetaja. Iseloomustus tehtagu elavaks rohkete tsiteerimistega ja tekstifragmentide esitamisega: karakteristika olgu võimalikult piltlik ja näitlik. Tegelaste vaatlemisel võiks tulla ettekandmisele referaate või suulisi ettevalmistusi (individuaalselt või rühmiti) näit. järgmistel teemadel: „Vargamäe Andres“, „Oru Pearu“, „Vargamäe Andrese lapsed“, „Laste ja vanemate (resp. noorte ja vanade) vahekord Vargamäel“ jne.

Tegelastelt siirdume otseteed teose ideestiku käsitlemisele. Võib-olla, peaks selgitama idee olemust: isiku vaimsete, eetiliste, usu-liste, poliitiliste, majanduslikkude jne. taotluste ligem või kaugem eesmärk. Idee on harilikult positiivse sisuga. Enamasti peitub teoses mitu ideed, kusjuures üks neist on peaidee. Ideede taotlemisel tegelikus elus inimesed pörkavad kokku ja satuvad vastoludesse mitmesuguste jõududega ja teguritega niihästi sise- kui ka välismaailmas. Tekib probleem, konflikt, võitlus. Idee on ikka seotud probleemiga ja sellepärast tuleks neid koos käsitleda. „Tõde ja õigus“ I haarab üldnimlikku probleemivõitlust loodusega (maaga). Sellesse võitlusesse rakendatakse Vargamäel kogu pere. Andres, ideede peamine kandja, tahab puhastada põllud kividest, kaevata kraave sohu ja heinamaasse, rookida võsa — siin saaks tööd mitmele põlvele. Kuid juba Andrese lapsed ei armasta Vargamäed, sest nemad ei leia mõtet raskes töötamises. Lapsed põgenevad Vargamäelt üksteise järele. Siin oleks sobiv lasta lugeda katke teosest — Sauna-Madise kõne Liisile sellest, kuidas Vargamäe seab Andrese ideaalidele vastu oma õiguse: korjatud ja lõhutud kivide asemele kerkivad maa seest uued, kaevatud

kraavid vajuvad kinni ning võsa lakkab Andrese vananedes lopsakamalt kui enne. Andres tahab luua kultuuri — seda seika tahaksime õpilastele eriti rõhutatult esitada. Kuid teiselt poolt juhime õpilaste tähelepanu liialduste tagajärgedele: materjalistlik elukäsitlus ja üliagarus majanduslike tulude taotlemisel ülejõukäiva, masinliku töö abil teeb inimeste südamed kalgiks, orjastab neid ning riisub neilt inimlikud tunded⁸. — Siis juhime õpilaste tähelepanu romaani pealkirjale: autor käsitleb oma teoses veel teistki olulist küsimust — tõe ja õiguse probleemi. Ka seda ideed kannab Andres. Ja püüab inimestevahelises suhtlemises õigust taotleda tõe abil. Kuid protsessimised Pearuga purustavad ta tõe ja õiguse alussambad — ka selle idee realiseerimisel jääb Andres alla. Teose lõpul Andres on väsinud, pettunud ja kibestunud. — Esitame küsimuse: kas Andres ise ei ole kuidagi selles süüdi, et ta oma eesmärgid ei saavuta? Kas ta ei sea oma elusihte liiga kõrgele? Kas ei tule nurjumised viimaks sellestki, et Andres oma jõudusid üle hindab? Jne. — „Tõe ja õiguse“ ideestiku ja probleemistiku käsitlemine — koos eelneva karakteristikaga — olgu analüüsimisel keskmeks osaks. Siin puudutatakse elulisi küsimusi, mille lahendamist igatsevad õpilased gümnaasiumi-astmel. Teiste inimeste olemuse ja enese mina avastamine on selles eas noortele suurimal määral elamuslik ja huvitav. Eeskätt selle osaga saame mõjuda noorte iseloomu, meelsuse ja isiksuse arenemisele-kasvatamisele ning õpilasi viia elu sügavama sisu ja olemuse mõistmisele. Laseme neil võimalikult kõike ise avastada, andes neile juhtnööre koduseks või klassi tööks. Klassi käsitlust võiksime süvendada mõne referaadiga, näit. teemadel: „Inimese ja maa vahekord“, „Tões ja õiguses I“, „Tõe ja õiguse probleem . . .“ jne.

M e e l e o l u s t i k u puhul leiame: „Tõde ja õigus“ I on meeleolude eepos, mis haarab tuhandeid peensusi. Oma põhitooniga tekitab teos lugeja hinges rõhuva, painava, nukra ja skeptilise meeleolu.⁹ Romaani lugemisel tekib tunne, et inimeste elu ja tööd ei juhi nad ise, vaid hoopis teised tegurid, mingisugused nähtamatud ja tundmatud jõud. Kuid helgib ka heledaid värve: tihtigi kõlab Vargamäel laul, peamiselt küll noorte suus. Põhitoonilt rõõmsad ongi just need teose episoodid, milles kujutatakse laste mängusid, karjaseelu, kalapüüki ja omavahelisi vallatusi. — Ka selles osas oleks mõeldav mõni referaat.

⁸ M. Kampmann, Eesti kirjandusloo peajooned IV.

⁹ Sealsamas.

Romaani sisundilise osa kohta kokkuvõtet tehes juhime õpilaste tähelepanu teose mitmekülgssele elukäsitlusele. Sisuliste mõjuteguritena tõstame aga eriti välja elufilosoofia, kõlbla elukäsitluse ja mee- leolu. Peame aga otsekohe näitama, et autoril elu ja tegelaste kuju- tamisel puudub igasugune tendents ning et kirjanik oma ümbruse suhtes on üleolev, kuigi südamlik ja soe.

III. K u j u n d i l i s e külje all vaatleme vormi, kompositsiooni ja stiili.

V o r m on kirjandusteose väline kuju, mille läbi me tajume sünd- mustikku, sisu ja ideestikku. Esijoones tuleb siin kõne alla teose kir- janduslik liik. See on peamiseks osiseks, mille puhul tuleb rakendada eri käsitlust, olenevalt sellest, kas käsitletavaks teoseks on novell või romaan. Novelli vaadeldes tõstame esile selle omapärased liigitun- nused: novell on lühem jutustav proosapala, milles kujutatakse tegelase üht elujuhtumit, niiöelda elu suursündmust. Novelli läbib harilikult üks faabula-niit; ta on piiratud ajaliselt ja ruumiliselt. No- vell valjus mõttes ei haara tegelaste arengut. Samuti jälgime vas- tava teose najal romaani vormi, antud juhtumil „Tõde ja õigus“ käsitledes. „Tõde ja õigus“ I on romaan. Ta haarab oma sündmus- tikku ja tegevustikku laia vaatevälja niihästi ajaliselt kui ka ruumi- liselt. Teoses jälgitakse inimeste elu, arenemist ja saatust veerand- saja aasta vältel. Romaan koosneb paljudest episoodidest ja tegelasi esineb suurel arvul. Pearõhk langeb väliselu ja välismaailma kuju- tamisele. Ka ulatuselt vastab „Tõde ja õigus“ I romaani mõõtudele (rohkem kui 600 lk.). Sõnastusvormis esinevad jutustus, kirjeldus ja dialoog.

K o m p o s i t s i o o n i l i s t külge käsitledes puudutame kõige- pealt teose ülesehituse üldist laadi: kirjakuju, päevikuline, pea- tükiline. Leiame, et „Tõde ja õigus“ on peatükiline romaan. Edasi jälgime teose algust ehk ekspositsiooni — Andres sõidab oma nai- sega Vargamäele. Intriig „Tões ja õiguses“ algab vähese jõuga ja areneb loiuult ning katkendlikult. Sündmustiku puht-väline põnevus puudub. Kuid teose sisuline külg tingib teatud pinevust. Iga sündmus on sujuvalt põhjendatud tegelaste iseloomudega ja hingeeluga: teos tundub ülimal määral elulisena. Teose sündmustiku lõpplahendus on loomulik — konklusioon on leitud õnnelikult: Andres väsis ja tõm- bub tagasi, sündmustiku pinevus vaibub aegamisi — lõppmeeleolu on harmooniline, kuigi Andres sõidutab Vargamäelt alla oma viima- sed lootused. — „Tõe ja õiguse“ peatükid moodustavad küll oma-

ette tervikud, kuid nende vaheline sidestus on lõtv. On esitatud nii suurel arvul tegelasi, et neid võimatu on üksteisega ühendada ühisesse jutukangasse. Liiga palju kõrvalepisooode hajutab romaani sündmustiku hoogsat arengut. Laseme õpilasil leida liiglihalisi peatükke ja episooode (näit. Jakobi ja Miina lugu ja teised) ning juhime tähelepanu sellele, et üksikosade kärpimisega saaks teost kompositsiooniliselt terviklikumaks teha. — Edasi jälgime teoses esinevaid kontraste — üksikute tegelaste ja sündmuste vastandlikku asetamist. Näit Mäe Andrese ja Oru Pearu kõrvutamisel võime peale kõike muud võrrelda juba mõlema naabri välistki kuju. Konstrastiprintsiipi on rakendatud „Tões ja õiguses“ ohtrasti ja sagedasti on seda tehtud varjatud ja peidetud kujul. Selle oma olulisema võttega saavutab Tammsaare suurt efekti: valgus ja vari — kunstilises mõttes — esinevad väga reljeefselt. — Referaatide või suuliste ettekannete valmistamiseks kompositsiooni kohta andku õpetaja olulisi juhtnööre. Sest nagu näitavad kogemused (näit. novellivõistluse tööd), ei suuda õpilased isegi gümnaasiumi-astmel kompositsioonilisi tegureid küllaldaselt määral käsitada. Näib, et selles eas noored ei oma veel küllalt ülevaatlikku pilku. Kuid ometi peaksime teoste kompositsioonilise külje käsitamisele senisest suuremat rõhku panema — silmas pidades eriti orgaanilist ja sünteetilist vaatlusviisi.

S t i i l i puhul püüame iseäranis meeles pidada, et võtaksime stiili-elemente vaatluse alla positiivses mõttes, s. o. me puudutame vaid seda, mis antud teose stiilile oluline ja eriomane. Metafooridest, epiteetidest, personifikatsioonidest ja kõlafiguuridest läheme „Tõe ja õiguse“ stiili vaatlemisel vaikides mööda (neist räägime näit. Fr. Tuglase tööde puhul); siin jälgime kordust, antiteesi (ja paradoksi) ning sõnademängu. Neid kui käsitletavale teosele olulisi stiilielemente laseme õpilastel leida ja loeme klassis ette eriti-iseloomustavaid näiteid: korduse kohta näit. lk. 473 (1. tr.), antiteesi kohta näit. lk. 396 jne. Kordused annavad Tammsaare lausele erilise ilme ja rütmi, „neile nõjatub lause kui tugipunktile“. Tuleb kindlasti silmas pidada, et autori stiililised elemendid tõusevad esile ikka alles laiema kontakti kaudu: Tammsaare stiili olemuse selgitamiseks ei piisa kunagi ühestainsast lausest. Tammsaare olulisemad stiilielemendid, kordus ja antitees, esinevad enamasti teineteisest läbi põimituna ja neid tuleb tihti võtta ka hoopis laiemas mõttes: antitees, näit., üksikjuhtumite kõrvutamisel sündmustiku arendamises ja aine käsitlemises üldse. — Tammsaare stiil on isikupärane, kuid ühtlasi ka rahva-

pärane ja argipäevane. Keel on ilmekas ja sõnavara väga rikkalik. Väljendusviisile on omane suur sugestiivsus ja konkreetlus. Jutulõng veereb eepilise rahulikkusega. Autori peamine huvi on koondatud tegelastele — otseseid miljöo- ja loodusekirjeldusi leiame vähe. „Tõde ja õigus“ I koosneb peamiselt dialoogiseerivaist stseenest. — Kokkuvõtteks: stiil on realistlik, naturalistlikkude sugemetega. Ka oma kirjandusvooluliselt kuuluvuselt on teos realistlik, õigemini uusrealistlik. Kuid „Tõe ja õiguse“ I elu- ja kunstikäsitlus on niivõrd avar, et raske on romaani suruda mingisse kitsasse-kindlasse vooluraami. Andreses, näiteks, peitub palju romantikut: oma kujutlusis ta elab rohkem unistuste-Vargamäel kui tõelikkuses. Vargamäed armastabki ta sellisena, nagu ta seda tulevikus näha soovib, jne. Lapsed aga on realistid — nemad võtavad Vargamäed niisugusena, nagu ta tõeliselt esineb — ja nemad ei armasta Vargamäed. Ka teose meeoleolustikus on romantilist. „Tõe ja õiguse“ I puhul on meil niisiis tegu realistlikkude ja romantiliste elementide sünteesiga. — Vastavasisuline referaat, näit. teemal „„Tõe ja õiguse“ I osa stiil“, käsitlegu stiilielemente piltlikult ja näitlikult — koos küllaldase kontekstiga.

„Tõe ja õiguse“ käsitlemist lõpetades ja k o k k u v õ t e t tehes märgime, et teose väärtused peituvad üksikute ilusate episoodide esituses ja meisterlikult joonistatud tegelaste karakteristikas; samavõrra ka sügavas ja haaravas põhiidees ning probleemide kujundamises ja arendamises. „Tõe ja õigus“ I on eesti probleemiderikkaim ja kunstiväärtuslikem talupojaromaan, mis muutub meile seda huvitavamaks, mida enam temasse süveneme. Elu ja kunst on sulanud ühiseks terviklikuks organismiks: selle tulemusena on saadud harmooniline kunstiteos.

H. SUMMER

Raamatukogu — kooli kasvatus- õpetuslik põhivara

Eesti Vabariigi algpäevil algasime koolitööd väga kehva varustusega, eriti raamatute suhtes. Spontaanselt tekkis tung ütelda lahti kõigest vanast ja iganenust. Selle aja raamatutes aga oli palju seda, mida meie ei soovinud lugeda. Suures uudsuse vaimustuses

mindi mõnigi kord kaugemale kui tarvis. Sellest ajast on jäänud veel praegugi mõned pedagoogid, kes ei taha tunnustada raamatuid. Need pedagoogid lasevad kirjutada õpilastel märkmeid õppetunnil.

Hiljem neid märkmeid lugedes selgub, et see ei ole küll mingi vaimuvara allik, vaid pigemini mudane lomp. Ka lombist kustutatakse hädakorral janu, kuid ainult hädakorral. Meil ei ole enam tarvidust kustutada vaimujanu lombist, vaid selgest allikast. Selleks allikaks võime nimetada korralikku raamatut.

Selge on, et meie nooremad õpetajad said puuduliku ettevalmistuse raamatute kasutamise oskuse mõttes. Sel ajal puudus rikkalik eestikeelne kirjandus. Ka seminaride harjutuskoolide raamatukogud olid selle tõttu puudulikud. Kust pidid siis võtma noored õpetajad vajalikud kogemused korralikkude raamatukogude mitmekülgsuseks kasutamiseks.

Nüüd on olukord raamatute suhtes hoopis teine. Headest raamatutest ei ole enam puudust. On tulnud aeg süveneda raamatute kasutamise üksikasjadesse. Viimane väide paistab olevat nagu liialdus, sest raamatuid kasutada peaksime hästi oskama, kuid allpool toome mõned näited, mis aitavad selgitada, et asi ei olegi paradoksina mõeldud.

Raamatuid kasutatakse paljudes koolides tõesti vähe.

Meil on kõigis koolides õpetajate raamatukogud. Nendes kogudes on põhivaraks „Eesti Entsüklopeedia“. Paistab silma, et seda väärtuslikku suurteost kasutatakse koolides vähem kui see hädapärast vajalik on.

Sageli lepitakse pealiskaudsete seletustega, kuigi entsüklopeedia abil oleks võimalik anda täpne ja õige seletus. Ühes koolis oli nende ridade kirjutajal võimalus kuulda, kuidas õpetaja andis seletust romantismi üle. See seletus oli koguni puudulik ja ühekielne.

Hiljem, kui see õpetaja luges selle sõna täieliku seletuse entsüklopeediast, läksid tal silmad suureks. Talle tundus uudisena, et romantism väljendub ka kujutavas kunstis, arhitektuuris, muusikas ja mujal. Temale oli jäänud meelde kooliajast ebatäpne romantismi seletus.

Miks siis nüüd mitte kontrollida ennast entsüklopeedia abil.

Juba see, et pea igal õppetunnil tuleb ette asju, mille seletamiseks puuduvad koolil korralikud õppeabinõud, teeb entsüklopeedia

kasutamise vajalikuks. Seal leidub paljugi piltide näol, mida võib kasutada ka õppeabinõuna.

Juba väliselt on tunda, et seda meie suurimat ja kasulikumat raamatut kasutatakse vähe. Entsüklopeediat hoitakse veel paljudes koolides pappümbrikkutes. Need ümbrikud olid mõeldud ainult saatmise jaoks, et hoida väärtuslikku raamatut rikete eest.

Riiulil ei ole neid ümbrikke enam vaja. Ümbrikud rikuvad välimust ja teevad entsüklopeedia käsitamise raskeks.

Ka ei ole entsüklopeedia koht raamalukogus luku taga. Tema peab olema kättesaadav kõigile õpetajaile ilma kogujuhataja tülitamiseta. Alles siis võib loota, et seda kallist vaimuvara allikat tõesti täiel määral kasutama hakatakse.

Olgu see öeldud mööda minnes entsüklopeedia kohta, mis on määratud kasutamiseks, kuid mida kasutatakse vähe. Rõõmu entsüklopeediast võiksime ainult siis tunda, kui ta rohkest tarvitamisest juba pea kulunud oleks. Siis on ta oma ülesande hästi täitnud.

Kuidas on aga lood meie pedagoogilise kirjandusega raamatukogudes, sellest ei ole kuigi meeldiv rääkida.

Pedagoogilist kirjandust on koolides napilt. Uusi pedagoogilisi teoseid ilmub nende kasina tarvitamise tõttu vähe. See on koguni ebaloomulik olukord meie noore kooli esimese sajandi esimesel veerandil.

Siin on vajalik asja ergutada. Nüüd aga asume õpilaste raamatukogude juurde.

Nende kohta on maksev määrus, mis seab üles imeväikesed nõuded: iga klassikomplekti kohta minimaalselt 100 raamatut. Kuid leidub veelgi koole, kus alammäärast kaugemale jõutud ei olegi.

Aga igale pedagoogile on ju selge, et 100 raamatut klassikomplekti kohta on armetult vähe. Harilikult on need ju väikesed lasteraamatud, nii mõnekümne-leheküljelised.

Jätame kõrvale selle õnnetu alammäära. Tõeline kooli raamatukogu, kust kaudu peavad õpilased saama endile rikkalikku vaimuvara, peab olema hoopis suurem.

Selles raamatukogus tuleks korraldada raamatud liigitamise suhtes samade põhimõtete järele, nagu nad on korraldatud avalikudes raamatukogudes, s. o. 10 liigi süsteemis. Ei maksa karta, kui mõni liik jääb esitamata. Hiljem võib vahelejäänud liigist leiduda midagi kooli jaoks. Eks siis ole võimalik kohe raamatukogu täiendada.

Avalikkudes raamatukogudes on raamatud liigitatud järgmiselt:

0. liik — ilukirjandus,
1. „ — üldteosed,
2. „ — usu-, mõtte- ja kasvatusteadus,
3. „ — ühiskonna ja õigusteadus,
4. „ — keele- ning kirjandusteadus ja kunst,
5. „ — matemaatika, looduse- ja arstiteadus,
6. „ — rakendusteadused,
7. „ — maade- ja rahvateadus,
8. „ — ajalugu,
9. „ — lastekirjandus.

Algkooli õpilaste raamatukogus peaksid esitatud olema vähemalt järgmised liigid:

0. liik — ilukirjandus,
5. „ — loodusteadus ja tervishoid,
7. „ — maade ja rahvateadus,
8. „ — ajalugu,
9. „ — lastekirjandus.

Sarnane kirjanduse liigitamine aitaks teha raamatukogu täiendamise ja kasutamise ülevaatlikumaks ja hõlpsamaks. Ka oleks sarnane liigitamine ühtluse mõttes avalikkude raamatukogudega hea. Noortel avalikkude raamatukogude tarvitajail oleks raamatukogude raamatute jaotamise alused tuntud. See aitaks hõlpsamalt orienteeruda raamatukogu kasutamisel. Sarnasel jaotamisel ei ole erilisi puudusi.

Praegu ei ole vähemalt maa-alkkoolides raamatud üldse liigitatud. See on kindlasti halb. Ka õpetajatel enestel on raske saada ülevaadet, kas raamatukogu on küllalt mitmekesine oma koosseisult, kuna kõik liigid on aetud ühte patta.

Nii ilmnebki kummaline nähe, et raamatukogudes puuduvad pea täiesti raamatud, mida võiksid õpilased hea eduga lugeda saateine-kirjandusena maateaduse, loodusõpetuse ja ajaloo alal.

Kui küsida õpetajailt, mis sisaldab õpilaste raamatukogu loodusloo või mõne muu aine alalt, siis on tal palju tööd enne kui ta rahuldava vastuse saab anda. Ta peab raamatute üldnimestiku läbi uurima ja vastavad väljakirjutused tegema.

Mis juttu võib olla niisugusel juhul teadlikust raamatukogu täiendamisest.

Nii ongi kujunenud olukord, et õpilased peavad leppima pea ainult õpperaamatutega ajaloo, maateaduse ja loodusloo alal.

Mis aine õppimine aga see on, seda võib igauks meist hõlpsasti kujutada. Loodusloo õpperaamat, ka kõige parem, on vaid skeem. Tema ei õpeta õpilast loodust uurima ega ka armastama. Iseasi on aga see, kui õpilane loeb häid jutustusi loomadest, taimedest ja muust. Eks aita see elustada kõike, mis õpilast ümbritseb. Nii õpitakse loodust armastama, muututakse tähelepanelikumaks tema nähete vastu, õpitakse vaatlama, vaatlusi liigitama ja tegema vaatlustest õigeid järeldusi: need on aga omadused, mis kuuluvad haritud inimese tunnuste hulka. Õpperaamatu õppimine üksi aga ei vii kunagi õpilast selleni. Sellepärast on meil suurimaks kohustusiks hoolitseda selle eest, et meie kooli raamatukogu oleks täielik ja hästi korraldatud. See on tugev tegur, mis juhib õpilast edasi ka siis, kui pedagoog on oma käe tema käest vabastanud, et teda iseisvalt teele saata.

Meie kõik tahame ju, et meie õpilased suudaksid paista silma oma võimetelt, sest alles siis võime tunda oma tööst täielikku rõõmu. Kui aga meie pole suutnud viia õpilasi iseseisvale hariduse jätkamiseni, siis oleme teinud oma töö poolikult ja puudulikult. See töö ei anna meile küllaldast rahuldustunnet.

Meie kooliaeg on äärmiselt lühike. Teistes kultuurilistes riikides on õppeaastaid rohkem. Igal õppeaastal on aga õppepäevi märksa rohkem. Näiteks, Saksamaal vältab algkooli kursus päevade arvult ligi 11 meie õppeaastat.

Kui meie koolid töötavad ainult kuni 180 päeva aastas ja meil on raamatukogud suletud, siis takistame sellega suurel määral õpilaste vaimlist arenemist.

Avada raamatukogud ka koolitöö vaheaegadel — see on küll lihtne, aga mõnelgi raskelt arusaadav nõue. Üks hariduselu-juhtivaid tegelasi ütles hiljuti selle kohta: „Kuidas siis suvel lugeda; lehmad söövad ju raamatud ära!“ Teine sama ala tegelane aga ütles, et suvel peavad lapsed puhkama. Teame, et vaimset arenemist ei saa panna seisma, nagu ei saa panna seisma ka kehalist arenemist. Me võime arenemist, nii vaimset kui ka kehalist, kas soodustada või pidurdada ja eksiteele juhtida.

Meie, õpetajad, oleme ju oma tegevusalaks tahtlikult ja teadlikult valinud noorte arenemise soodustamise, mispärast pooldame

ka õpilaste raamatukogude paremat korraldust ja maksimaalset kasutamist.

Senini ei ole meie saanud viia raamatukogusid küllalt kõrgele tasemele ainelistel põhjustel. Kuid ega ainelised raskused ei pea saama meist igavesti võitu. Siin peavad tulema appi need, kelle kohus on hoolitseda õpilasraamatukogude eest.

Koolide õpilasraamatukogud vajavad suuremat toetust. Koolid on ju kohad, kus kasvatatakse avalikkude raamatukogude kasutajaid. Kui aga koolil enesel on puudulik raamatukogu, siis ei ole loota, et meil oleks küllaldaselt avalikkude raamatukogude teadlikke kasutajaid.

Nii on meie koolide raamatukogude küsimus meie rahvahariduse tähtsamaid küsimusi. Selle küsimuse edasilükkamisega liik-kame edasi ka oma rahvahariduse küsimuse eduka lahendamise.

Üldiselt on tunnustatud, et meie tugevaim kaitseabinõu on meie haridus. Meie algkool aga ei suuda anda küllaldast haridust. Seda haridust tuleb jätkata hiljem iseseisva tööga. Harjumusi sarnaseks iseseisvaks tööks aga annab hea kooli raamatukogu.

Oleme juba liialt kaua selle küsimuse lahendamisega viivitanud. Aeg on asuda kiirelt tööle, et igas koolis oleks õieti liigitatud rikkalik raamatukogu, mis oleks tõhusaks abinõuks noortele kasvatus ja hariduse andmisel.

KOOLIÜENDUSNURK

Minu muljeid õpilaste kohta esimesel koolipäeval ja kooliaasta kestel

5.

Albert V. Omaette nosi-poiss. Töökas, kuid natuke omamoodi mühaka, mida võiks pidada peaaegu kohtluseks, kuid võib tulla ka lihtsalt kasvatus puudusest. Tähelepanelik ja tarkade vastustega, kuid liig vanainimeselik, ja lapselikult-arg, peenetundelisus puudub.

Liigutused aeglased, kohmakad. Lühinägelisus peagi suuresti märgatav.

Iseseisev ja töökas, püüdlik. Loeb ja kirjutab, käsi arenenud.

Kaaslastega sobib, kuigi satub vahel ka nägelema. On valmis kae-

bama ja teistele süüd mõistma, mis eeldaks nagu mingit kangekaelset omaõiguse ajamist. Vihastab ja on kuri, kuid annab lepitada ja palub andeks. Ei ole uhke ega leppimatu, kuid jonnib ja on pahur vahel. Ei haavu kergesti, kuid siis juba on vihane, kui seda kord teeb.

Mälu hea. Teab laule ja jutte ning kõne on ladus, ilmekas.

Puhtus välimuse juures jätab soovida. Pisut tuim märkustele.

K o k k u v õ t e: Õppimine raskusi ei tee, senikaua kui on tahtmist, kuid võibolla, et tal on kalduvusi laisklemiseks — juhti tast ka ei saa, selleks on liig kohmakas ega ole tal auahne poisi painduvust.

Õppeaasta jooksul kogutud andmed ja vaatlused.

Õpilase mõlemad vanemad elavad ja on talupidajad. Talu on oma. Lapsi on 5, neist üks vaatlusalusest noorem, kuid kõik on alaealised. Perekonnas on kõik terved ja kodus valitseb tavalise taluelu tõsine vaim.

Korteriolud tervishoidlikult võiksid olla rahuldavad, kui majas oleks puhtust. Kahjuks viimane jätab palju soovida nii tubade korrastuses kui ka kodu üldises ilmes. Aed viljapuudega on hooletuses ja lapse koduseks tööks on loomade karjatamine.

Toitlus keskmine: enam vähem kolm korda päevas kodus ja võileib teega koolis.

Riietus on korratu, pesu sageli must. Koolis kannab tumesinist kitlit, kuid palitu on õhukese-võitu, sukad vahete-vahel katki.

Magamisase on vennaga ühine. Õhtuti heidab magama kella 9—10 paiku, tõuseb kell 6.

Laupäeviti ikka pesevat end üleni, kuid alati mitte, nagu võisin esmapäevasest kontrollist järeldada. Käed on sageli mustad, vahel ka kael ja kõrvad. Raskusi tekkis koguni söödikutega ta peas ja pesus. Noomitusist hoolimata kordus lohakus ikka jälle, mis tingitud koduse hoole puudusest.

Koolitee pikkus 4 km, mis küllalt väsitav.

Kodune toon on kuidagi hoolimatu ja ilustamata. Nurinat ei ole, tööd tehakse, kuid edasijõudmine on vaevaline, puudus tükib koguni kallale koos mustuse ja lohakusega. Ema tööga koormatud, laste jaoks aega vähe.

K e h a l i n e e h i t u s. (Arsti andmed).

Albert V. on 9 a. vana. Pikkus 132,5 cm, rinna ümbermõõt 70—77 cm. Kopsud terved, süda klopib. Kuulmine normaalne, nägemine 0,1. Kondikava normaalne. Kehaehitus ja üldine jõuseis keskmine. Haigustest suurimaid olnud ei ole.

Intellekt.

Meelte teravus.

1. Nägemine: Puudulik juba arsti andmeil.
2. Kuulmine: Musikaalne kuulmine puudub täiesti. Ei oma rütmitunnet, ei laula.
3. Kompamine: Keskmine. Eraldas riideid paksuse järele, vigadega tiheduses.
4. Haistmine: Hea. Eraldas leiva, sepiku ja peedi lõhnu.
5. Maitsmine: Hea. Tegi vahet soolase ja soolasema juures.
6. Muskel-aistingud: Eraldas raskusi kätel 10 g vahega.

Kujutlused.

1. Kujutluste iseloom asjaline, selge.
2. Ühele antud sõnale tekkis tas 3—4 kujutlust (selget).

Mälu.

1. Mälu on segatüüpi. Talle ei jatku ainult kuulmisest, tahab näha jne.
2. Meeldepanemise kiirus on hea. Õpib ruttu. Lahendab ülesande jne.
3. Meelde jääb talle õpitu võrdlemisi pikaks ajaks. Teab korrata.

Fantaasia.

1. Fantaasia on segatüüpi. Seob oma kujutlusisse kuuldot, nähtut ja läbielatut.
2. Fantaasia iseloom on kaunis produktiivne, asjalik, kaine. Joonistab päris keskmiselt, arvestades ta nägemist.

Mõtlemine.

1. Mõtlemiselt on juurdlev, kuid pealiskaudne pisut. Matemaatika on talle kerge.
2. Mõtlemise iseloom on võrdlemisi kiire. Vastab ruttu ja loogiliselt. Koostab ülesandeidki.

Kõnelemine.

1. Häälamine: Õige ja kõlav.
2. Sõnade tagavara küllaldane. Väljendab end lausetes.
3. Kõne on ladus, ainult pisut täiskasvanulik.
4. On kaunis jutukas nii tunnis kui vahetunnis.
5. Kõne defekte ei esine ta juures.

Intellektuaalse töö võime.

1. Armastab lugeda ja teha puutööd.

2. Koolitöö on talle jõukohane, jõuab üldiselt hästi edasi. Kodus õpib 1—2 tundi.
3. Tunnis suudab püsivalt töötada; ei väsi, vaid läheb teistest alati ette.

T u n d e e l u.

1. Domineerib tõsine ja rõõmus meeleolu. Vahel näib ainult liig tõsine ja omaette, kuid tuju ikkagi on hea.
2. Ei äritu väga kergesti. Vastamisel on rahulik, on võimeline esinema. Kuid vihastab vahel ja läheb ägedaks.
3. Tunded ei väljendu palju muus kui näoilmes, eriti pahameeles. Pahameelega tunded on tormilised tavaliselt rahulikus poisis.
4. Antud meeleolu ei püsi eriti kaua.
5. Armastab kiitust, otsibki seda, kuid seeütle siis ei kiitle.
6. Ei hooli eriti vist oma õdedest, kuid see on mühakus, südames on heasoovlik kõigile koduseile.
7. Sõpru ei ole, kuid seltsib kõigiga.
8. On kohusetruu. Endale võetud kohustusi täidab.
9. Kirikus on käinud, kuid Jumalast ei räägi.

T a h t e e l u.

T a h t e s u u n d.

1. Vabal ajal armastab lugeda ja noaga meisterdada.
2. Raha eest ostaks endale jalgratta.
3. Ta ei tea, mida teeks suurena.
4. Eeskujuinimest ei ütle.

T a h t e i s e l o o m.

1. Otsustab pikkamisi, kuid kindlalt.
2. Viib oma tahte täide, ei lase end segada.
3. Suudab koondada tähelepanu ega ole hajameelne.
4. Kiusatusile ei suuda alati vastu panna. (On halb kaaslane).
5. Tooniandja ei ole, kuid teiste tahteid ka ei täida alati.
6. Jonnakust on tas kaunis palju, kuigi on alles lapselik.

T a h t e t e o s t a m i n e.

1. Liigutused on aeglased ja ühepärased. Töö tempo on aga kiire. Tunnis jõuab alati ette teistest.
2. Toimib kaunis kaalukalt, kui ta ei ole mõnel põhjusel äge, siis toimib mõtlematult.
3. Oma kavatsusist ei armasta kõnelda, kuid see ei ole just salalikkus, pigem tal ei tule meelde seda teha. Ei kiitle, või kui kiitleb, siis pisut.

Suhtumine välismaailmale.

Kodus.

1. Koduseid armastab, kuigi sellest ei räägi palju, ei oskagi seda teha.
2. Kodus on pisut hoolimatu ja lohakas.
3. Vihke ja raamatuid ikka hoiab, kuid ise on must, mis on küll ka koduse õhkkonna süü: kõik on seal must.
4. Koduloomadega on suur sõber, eriti koera ja hobustega.

Koolis.

1. Lepib täiesti kooli korraga.
2. Kaaslastega läheb vahel tülli ja vihastab siis. On nagu jonnakas ja kuri, kuid annab end ka lepitada, kui asi on õieti lahendatud. Tüli algab teistest, kes teda nokivad.
3. Õpetajate vastu on viisakas, kuigi märkustele, näit. mustuse üle, on tuimavõitu.
4. Tunnis on töökas, vahetunnis mürab.
5. Armastab mängida kaaslastega, kuid ei juhi neid.
6. Koolikohustusi püüab täita.

Seltskonnas.

1. Armastab võõrsil käia, samuti õpilaspeol.
2. Eriti mõtleb laagrielule.
3. Seltskonnas on vaikne, nagu mihakaski.
4. Võõraste vastu eriti viisakas just olla ei oska, hoiab parem kõrvale. Teretab alati korralikult.

Looduses.

1. Armastab palju väljas olla nii talvel kui suvel.
2. Eriti meeldib talle jõgi ja aed.
3. On rohinud ja riisunud. Töö meeldib.
4. Mängudest eelistab pallimängu. Talvel suusatab.

Kokkuvõte.

Õpilases on tõesti palju kohmakust, mis takistab teda töös. Ja siis mustus! Nähtavasti on siin süüdi kodune vaim ja hoolimatus. Et poiss oli alles väike, näis ta siiski püüdvat täita kooli nõudeid, kuid sellest oli vähe abi.

Lühinägelisus on suuresti süüdi lapse esinemiskindlusetuses, kuid jällegi vanemad prille ei muretse arsti nõudeile vaatamata.

Esimene mulje ei andnud kohe edasi poisi tarkust, kuid üldiselt ma siiski palju ei eksinud. Võibolla sellepärast, et ta õdesid enne tundsin. Lõpetas klassi üldiselt hästi.

Anne Reigi.

KIRJANDUSE ARVUSTUSI JA **ÜLEVAATEID**

AADO VELMET:

T. Vettik: Laulukoori juhataja käsiraamat. Eesti Lauljate Liidu kirjastus 1939.

Laulukoori ja tema kultuuri küsimus on kultuurse koorijuhi küsimus. Häid laulukoore on niipalju, kuipalju on häid koorijuhte. Viimased aastad on meie laulukultuurile laiades massides toonud suure tõusu. Seda võib märkida eriti lauljate suurparaadide — laulupidude puhul. Säärase taseme saavutamine on nõudnud pingutatavat tööd ja sõltub peamiselt hoolivate eelproovide korraldamisest. Et viimased laulupidude kunstilise õnnestumise juures praegu veel vajalised on ja et nendest loobumine lähemas tulevikuski võimalikuks ei osutu, on kindel, ent ometi nende läbiviimine läheks kergemaks ja veelgi viljakamaks, kui instruktorile seltsib kohapeal asjatundlik koorijuht.

Meie koorijuhid-asjaarmastajad on seni pidanud ilma olema süstemaatilisesest ettevalmistusest koorijuhatamise alal. Nad on täitnud oma suurt ülesannet peaaegu ainult oma loomulike muusikaliste annete kohaselt, ja tulemused on näidanud, et need andmed mitte väikesed ei ole. Kuid igaks edukaks tööks on ainult andest siiski vähe. Anne on vaid selleks eelduseks, et võidakse julgust võtta õppimiseks ja siis süstemaatiline arendamine annab tõsise ja selge veendumusega asjatundja.

Nagu öeldud, on meie rahvakoorijuhtide avaramad enesearendamise võimalused seni puudunud, või need on pidanud olema üsna piiratud ulatuses ja katkendlikud üksikute instrueerimispäevade või mõningate lühikeste artiklite alusel, mis siin-seal on ilmunud; põhilisemad tööd, vastavate käsiraamatute näol, on kuni viimase ajani puudunud ja nende ilmumine on võimalikuks saanud paari viimase aasta vältel. Paar aastat tagasi ilmus Lauljate Liidu Tartumaa Oskonna kirjastusel ja R. Ritsingu toimetusel „Koori- ja orkestrijuhi käsiraamat“, mis oli esimeseks ulatuslikumaks eestikeelseks tööks sel alal ja möödunud jõulukuks ilmus Eesti Lauljate Liidu väljaandel T. Vettiku „Laulukoori juhataja käsiraamat“. Viimane on koostatud õigupoolest teatava kava alusel, mis peaks endas peegeldama rahvakoorijuhtide normaalteadmiste kava, mille alusel ja suunas tahetakse hakata meie rahvakoorijuhtide ettevalmistust ja edasiarendamist teostama. Seega programm on suur ja vastutav. Asume sellest seisukohast ka nimetatud teost vaatlema.

Raamat koosneb kahest suuremast osast: a) koorijuhile, b) koorilauljale. Viimane osa sisaldab harjutusi koorilaulja teadmiste ja oskuste arendamiseks ja on ilmunud sellepärast ka eriraamatuna.

Meil ei tarvitse käesoleval juhul kirjasõna väärtust ja mõju üle hinnata, sest koorijuhatamine kui praktiline ala nõuab võib-olla suuremal määral praktilist tööd ja elava sõna õpetamist, kuid see ei tähenda, et me ei mõistaks teoreetilise tarkuse tähtsust ja sellest saadavat tuge praktilises töös, pealegi kui koorijuhatamise alal on küsimusi, mis nõuavad puht-teoreetilist lahendust ja mida võidakse suure eduga õppida kirjasõna kaudu.

Teose raskuspunkt seisneb koorilaulu väljendusliku külje tõstmise vahendite selgitamisel. Selle kõrval aga pakub ka muusikalist algharidust teoreetilistes küsimustes. Ja mida siin tuleks eriti alla kriipsutada, on see suur hoog, ind, entusiasm ja nii ütelda tagant-tõukamine, millega saavutatakse ka huvi asja vastu. Ja siin ongi esmajoones tulemused need, et koorijuht muutub kannatlikumaks ja nõudlikumaks, ega lippa mitte ühelt laulult teisele, tehes paljalt musta ja räpakat tööd, vaid töötatakse kannatlikult ja nõudlikkusega, kuni on jõutud rahuldavate tulemusteni.

T. Vettik on meil üks innukamaid koorijuhte, kes oma tööst on otsestelt vaimustatud. See vaimustus lööb täiel määral läbi ka tema teosest ja seda suudetakse nakatada, ent põhjustab ka kohati üleaisalöömist. Kõigepealt vajab korrigeerimist fuuga käsitus. Fuugas on häältemoisted teistsugused kui harilikus harmoonilises töös. Esimene, teine jne. häääl saavad nimetuse nende sisseastumise järjekorrast. Fuuga teemat nimetatakse duxi'ks (dux, proposta, juht). Sama teemat teises hääles aga dominant-helitõus nimetatakse comeseks (comes, risposta, kaaslane). Raamatus antavast seletusest jääb mulje, nagu oleks teemale otseselt järgnev kontrapunkteeriv häääl comes.

Kui ma nimetasin üleaisalöömist, siis tuleb see kõige kujukamalt esile heliredeli käsitlemisel. On tunne, et siin on tahetud kõik head sõnad välja ütelda ja see toobki siia ebatäpsuse. Mažoor-heliredeli tetrahordid on küll sarnased, aga mitte sümmeetrilised. Iga sarnasus ei ole sümmeetria, kuigi sümmeetria on sarnasus. See on õigupoolest pisiasi ja oleks võinud nimetatamagi jääda, aga et seda on teoses rõhutatud palju kordi, siis valekujutluse tekkimisest hoidumiseks olgu see siin õiendatud. Ka kolmkõla käsitleksin ma teisiti. Mitte see ei ole oluline, et teatav kolmkõla on duur- või moll-hliredelist, sest näiteks duur-heliredelist saame niisama palju moll-kolmkõlasid kui duur-kolmkõlasid, vaid oluline on selle akordi kõla, tema funktsioon, mõju, ja seepärast polegi õige varemalt nende erinevust käsitleda, kui auditorium nende esteetilisi funktsioone ei märka. Kui oleme juba kolmkõla juures, siis nimetagem ka seda, et kolmkõla puht-teoreetilisest seisukohast ei ole akord, mis koosneb kahest ülestikku seisvast tertsis (kuigi praktiliselt on see õige), vaid koosneb priimist, (suurest) tertsis ja puhtast kvindist. Laulmise definitsiooni tahaks eba-

õnnestunuks pidada. Nii lihtne asi ka ei ole, et hakkame kõnelema häälikuid venitades (sõna „venitama“ on isegi väga ebasobiv) ja saamegi laululise väljenduse. Aga me võime laulda ka palju kiiremini kui kõnelda. Tõsi, ega hääleseadja ei ole tea mis õnnestunud termin ja raamatu autor peab seda koguni koomiliseks, kuid ta ise tarvitab seda siiski ja ilma jutumärkideta.

Raamatus on põhjalikult esitatud tekstihäälendamise osa. See on ala, milles koorijuht peab teoreetiliselt täiesti kodus olema, siis saavutatakse ka praktikas tulemusi. Meil ei laulda mitte ainult — „iga noksan nubina“, vaid nii ka räägitakse. Palju me oleme kuulnud jätvat „hääd ööd“, „hää dööd“. See johtub sellest, et meil ja põhjamaalastel üldse on kõnelemise juures omane teatav rahu, mis annab küll väga voolava ja sujuva kõnelemise, kuid ei anna märgatavalt selgeid üksikuid sõnu. Meie hääldamises tahab puududa see, mida sakslane nimetab „Kehlkopfverschlusslaut“iks, s. t. iga sõna alul atakeeritakse häält kergelt uuesti.

Raamatu eriosa — Praktiline noodiõpetus laulukooridele — sisaldab eneses algteooria küsimusi ja arendab neid teadmisi ja oskusi neis piires, mis on vajalikud koorilauljale. Siin autor kasutab praegusel ajal laulu- ja muusikaõpetuse algastme õpetamiseks väljakujunenud meetodit moodsemal kujul, mis põhjeneb tonaalsuse ja astmestiku relatiivsuse süsteemil. See teos on üsna heaks käsiraamatuks ka algkoolide lauluõpetajaile, sest selle meetodi mitmekülgse rakendamisega tutvudes saadakse seda kuju-kamalt käsitleda ka koolis.

Kui ma esile tõin ka mõningaid kohti küsimärgiga, siis ei peaks see raamatu väärtust ja vajalikkust vähendama, sest on ju arusaadav, et ükskõik millises töös ikka esineb niihästi paremini õnnestunud kui ka vähem õnnestunud kohti.

Lõpuks võime kinnitada, et eestikeelne muusikaliteratuur on asjatundliku koorijuhi sule läbi rikastunud väärtusliku teosega, mis meie koorilaulu-kultuurile peaks andma märgatavat tuge edu suunas.

Lühiarvustusi

Kaks albumit akadeemilisist ringkonnist: EÜS-i album XI. Tartu 1940. 167 lk. Hind 3 krooni. — EÜS „Veljesto“ album „Võim ja vaim“. Tartu 1940. 203 lk. Hind 4 kr. 40 s.

Eesti Üliõp. Seltsil on vana traditsioon (album I ilmus 1889) tähistada juubeleid albumitega. Seda traditsiooni jätkab ka tema tütarselfelt „Veljesto“. Praegu on langenud ühte ühe 70. ja teise 20. juubel. — Mõlemas domineerivad päevaküsimusi käsitlevad artiklid, eeskätt meie oma-riikluse ja -kultuuri alalt. „Veljesto“ albumis tundub seejuures rohkem opositsioonilist meelsust, mis peegeldub eriti „vaimu“ vastuseadmises „võimule“. Ka on viimane selles mõttes mitmekesisem, et esineb ühtlasi

luuletusi ja ilukirjanduslikke palu. — Nii ühes kui teises leidub üksikuid kandvaid artikleid, mis väärivad laialdasemat tähelepanu, enamiku aga moodustavad üsna tavalised suleharjutused. Esiletõstatavad oleksid EÜS-i albumist — H. Kruusi „Eesti rahva ajaloolise kutsumuse ideest“ ja J. Semper'i „Kultuuri päevaküsimusi“, „Veljesto“ omast — A. Anisti „Rahvalähedane haritlaskond ja selle kasvatus“ ja P. Tarveli „Võim kui ühiskondliku arengu tegur“. Neist leiab iga õpetajagi tema huvipiirkonda kuuluvate probleemide valgustamist.

J. Väinaste.

A. Schopenhauer. Elutarkus. Saksa k. L. Anvelt. Eesti Kirj. Selts, Tartu 1940. 280 lk. Hind 3 kr. 50 s.

Teos on kõrvalhüppeks Sch-i filosoofia üldisest suunast: siin näidatakse võimalusi õnne saavutamiseks, sellal kui Sch-i põhivaated eitavad selle võimalust üldse, sest elu olemus on kannatus. Kuid seda kannatuste hulka elutark inimene võib piirata miinimumini, ja selles kannatuste vähesuses ongi tema õnn. — Sch-i elutarkus on hoiatav ja tagasihoidlik, see eelistab üksildust ja eraldumist, andumist vaimsetele huvidele. See on osalt ka elukauge vaimu-aristokraadi elutarkus, kel pole vaja eluüldpidamiseks tööd teha.

Raamat on kirjutatud huvitavalt ja vaimukalt, seda võib paiguti lugeda otse stiili nautimiseks. Takistavalt mõjub tsitaatide rohkus igasuguseis keelis, alates kreekakeelseist. — Teos ei moodusta endast tervikut. Kuidagi on seda veel esimene pool, kus vaadeldakse kolme meie elu põhitegurit — mis me oleme, mida me omame ja mida meist arvavad teised —, teine pool on pigem ääremärkuste kogu (mis vastabki algupärandi pealkirjale „Aphorismen zur Lebensweisheit“).

J. Väinaste.

Dick Carlson. Teguvõimas isik. Ingl. k. Aira Hone ja Leo Anvelt. Eesti Kirj. Selts Tartus 1940. 290 lk. Hind 3 kr. 50 s.

Autor on ameeriklane, kutsenõuande ja isikliku koosseisu spets. Ta annab juhiseid enesekasvatamiseks ja elutee rajamiseks igaihele, kes tahab olla teguvõimas isik ja käia tõusuteed. Keskmine inimene — 95 sajast — ei taha seda, ei viitsi, ei viitsi isegi mõelda sellele. — Raamat annab kätte alguse ja üksikasjalised juhised edasiseks, mis ja kuidas teha, seejuures alatasa sugereerides: alga kohe täna, koosta inventuur oma võimeist, sea kokku kirjalik tööka, hakka hindama punktidega oma edasijõudmist jne jne. — Tundub, et ühte raamatusse on suudetud haarata palju, ja seda tänu osavale tabelite ja skeemide tarvitamisele ja ehtameerikalikule oskusele läheneda küsimusele praktilisest küljest. Lähutatakse küll Ameerika oludest, kuid kasulikke näpunäiteid ja äratust leiab siit igaiüks, eriti aga õpetaja, kes nii või teisiti peab tegema sama äratus- ja selgitustööd.

J. Väinaste.

Tartu üleriigilised täienduskursused

5. augustil algasid Tartus üleriigilised õpetajate täienduskursused, mis kestavad kuni 17. augustini ja moodustavad 3-aastase edasiharimiskava viimase järgu.

Avaaktusele oli peale 700 õpetaja ilmunud haridusminister J. Semper, rektor prof. H. Riikoja, Tartu maavanem P. Tänav, Tartu linna-koolivalitsuse juhataja H. Mugasto-Johani jt.

Ülikooli aula, milles peeti avaaktus, oli kaunistatud punaste lippudega, ilupuudega ja Lenini ning Stalini piltidega.

Avaaktus algas 2. diviisi orkestri ettekandega, millele järgnes avasõna kursuste üldjuhatajalt Joh. Käisilt:

Juba kolmandat korda oleme kogunenud oma vana ülikoollinna edasiharimiskursustele. Meid on suurel arvul siia kokku toonud see teadvus, et õpetaja, kes tahab oma kasvatustöös ajanõuete kõrgusel seista, peab järjekindlalt oma kutsealal ennast täiendama. Eesti algkooli-õpetajaskonna auks tunnistagem, et tal on olnud küllalt head püüdlikkust oma edasiarendamiseks kooliuuenduslikus vaimus, et seega ka meie kooli paremale järjele tõsta.

Kursuste alguspäev on olnud meile pidulikuks sündmuseks eelmistel aastatelgi. Täna aga liigutavad meid tugevasti mõtted ja tunded, mida ei saa eelmiste aastate elamustega võrreldagi. Täna on meid vallutanud palju sügavamad, otse pühalikud tunded. Kõigist poolteist kuud tagasi rõhus meid rängasti tagurlik rezhiim, jah, ta rõhus õpetajaidki mitte sugugi vähem kui kõiki töötavaid mehi ja naisi. Nüüd aga oleme Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kodanikud, kes ei tarvitse enam karta võimumeeste korrupsiooni ja omavoli. Ja üsna peatselt, võib-olla juba homme, loodame saada kuulda seda rõõmusõnumit, et oleme saanud ka Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu kodanikeks, täieõiguslikeks liikmeiks N. Liidu suures rahvuste peres. Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik! Elagu võimas Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit! Elagu N. Liidu suur juht Stalin! (Tormilised, kaukestvad kiiduavaldused).

Eesti õpetaja ülesanne on nüüd kasvatada teadlikke sotsialistliku ühiskonna liikmeid. Ei ole ühtki põhjust kahelda selles, et õpetajad seda suurt ülesannet täie tõsidusega, kindla tahtega ja kohusetruult täita tahavad ja püüavad. Kuid ainult tahtmisest ja püüdmisest on selleks siiski vähe. Õpetajal peab uueks tööks ka uusi teadmisi olema. Siin seisamegi küsimuse ees, mis vahest paljusid siinolijaid araks teeb. Kuidas kasvatada sotsialistlikku noorsugu, kui õpetajal selleks ei ole ettevalmistust, kui alles kevadel lõppenud õppeaasta lõpul sotsialistlikku

kooli peeti võimul olnud kodanlaste poolt lubamatuks, võimatuks ja koguni rahvuse ja riigi reetmiseks.

Õpetaja kasvatustlikud ülesanded sotsialistlikult demokraatlikus koolis tõstavad nüüd veelgi rohkem esile edasiharimise tähtsuse, õigemiini suure ümberõppimise vajaduse. On päris suur õnn, et meie kursuste lõppjärk saab esimeseks kooliks sotsialistlikult mõtleivate õpetajate ettevalmistusel. Ja et see ettevalmistus võimaluste piirides parem oleks, selleks on üldloengute arvu tublisti suurendatud ja esikohale tõstetud tähtsamad ühiskondlikud-poliitilised ained — marksism-leninism, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu konstitutsioon jne. Täienduseks sellele on loengud Vene ja eriti Nõukogude võimu ajaloost, N. Liidu maateadusest, mis samuti kursuste suureks huvipunktiks saanud. Niiviisi ei jää kursuste lõpetajad päris abituks sotsialistlikus kasvatustöös, kuid iseendastmõistetavalt tuleb igal õpetajal enese täiendamist sel alal hoolsasti jätkata.

On veel teisigi põhjusi, mis teevad tänase aktuse eriti pidulikuks. Meie keskel viibib Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi haridusminister, keda me kõige soojemast südamest tervitame (kiiduavaldused). Me täname haridusministrit, et ta viivituseeta on astunud otsustavaid samme ühtluskooli taasmaksvusele viimiseks ja kogu Eesti hariduselu demokratiseerimiseks (kiiduavaldused). Haridusministri siinolekut lubatagu mõista tunnustusena meie tööle, mida kukutatud rezhiimi ajal peeti kahtlaseks. Edasi, meie seas viibib ka külalisena Nõukogude Liidu teadusemees Kure, Leningradist, kes on lahkesti nõustunud pikemas loengute sarjas põhjalikult selgitama dialektilise materialismi aluseid. Südamlik tervitus sms Kurele! (Kestvad kiiduavaldused.)

Lugupeetud töökaaslased-seltsimehed! Asugem siis täie energiaga rohkele tööle, mis ootab teid kursustel. Tehkem seda kindla ja kõikumatu usuga, et eesti koolile ja kultuurielule on võimsas Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidus kindlustatud takistamatu areng ja õitseng. Seepärast käed külge sotsialistlikule loovale ülesehitavale tööle.

Pärast avakõnet asus elavate kiiduavalduste saatel kõnetooli haridusminister, kelle kõne on toodud eespool eraldi. Kõne võeti vastu tormiliste kiiduavaldustega.

Järgnevalt võttis sõna

Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee esindaja K. Kure, kes andis edasi Partei tervitused uute ajalooliste ülesannete teostamisel.

Elame ajastul, jätkas kõneleja, kus kogu maailma rahvad on jagunenud kahte ossa: iganenud ja surmale liginev kapitalistlik kord ja teisel pool sotsialistlik kord, kus pole enam ühe inimese kurnamist teise poolt. Kopitalismi viimaseks staadiumiks on imperialism ja nüüd peab sõda otsustama, missugust liiki kapitalistidel on kurnamise õigus. Täht-

poegadel ja töölistel ei ole midagi käimasolevast sõjast võita. Samal ajal aga võib Eesti rahvas rahulikult tööd teha ja uut, sotsialistlikku korda üles ehitada.

Elame Eestis üle suurt murrangut ja selles on tähtis ülesanne täita eesti õpetajaskonnal. Edasi kõneleja andis üle palavamad tervitused N. Liidu rohkearvuliselt rahvasteperele ning N. Liidus asuvatelt eestlastelt (elavad kiiduavaldused). N. Liidu õpetajaskond tervitab Eesti õpetajaskonda ja lubab talle abi anda tema vastutusrikkas ja raskes töös (kiiduavaldused). Lauldi internatsionaali.

Lõppsõna ütles G. Reial.

Ta märkis, et iga algus on raske, kuid täna öeldud julgustavad sõnad annavad õpetajaile uut hoogu tööle. Ühtlasi tänas kõneleja Vabariigi Valitsust nende uuenduste eest, millised on juba koolielu korraldamisel läbi viidud. Samuti tänas kõneleja ka Kommunistliku Partei Keskkomitee esindajat.

Keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate kongress

27. juulil s. a. toimus Tallinnas tütarlaste kommertskooli aulas üleriigiline keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate kongress. Osavõtjaid oli üle 400.

Pikema kõnega esines haridusministri abi A. Valsiner, kes tähendas järgmist:

Eesti rahva riiklik ja ühiskondlik areng on õlnud viimaseil nädalail ääretult kiire ja murranguline. Selles ruttavas arengus võime esile tõsta kolm olulist momenti. Esiteks, 21. juunil tõusis üles edumeelsem ja revolutsioonilisem osa eesti töölistkonnast, kogunes miitinguile ja rongkäikudele ning nõudis võimsalt riigivõimu üleandmist töötavale rahvale. Teiseks, 14. ja 15. juulil riigivolikogu valimistel hääletas eesti rahva rõhuv enamus Eesti Töötava Rahva Liidu kandidaatidele. Kolmandaks, 21. juulil kokkukogunenud riigivolikogu otsustas kuulutada Eesti vabariigi Eesti Nõukogude Sotsialistlikuks Vabariigiks ja otsustas esineda palvega, et Eesti saaks võetud Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liitu.

Need kaks riigivolikogu otsust on määrava tähtsusega Eesti rahva riiklikus ja ühiskondlikus elus. Sotsialistlik ühiskond tähendab tõelist demokraatiat, tähendab lõppu rahva sotsiaalsele lõhestumisele ja killustumisele, see tähendab rahva muutumist seesmiselt ühtlaseks, homogeen-

seks. Sotsialismi saabumine tähendab seega sügavat murrangut rahva majanduslikus ja sotsiaalses struktuuris. Ühiskonna sotsiaalne struktuur on aga selleks reaalseks aluseks, millele tugineb ühiskonna õiguslik, poliitiline ja kultuurne pealeehitus, nagu seda õpetas juba töörahva suur juht Karl Marx.

Kui sotsialistlik ühiskond tähendab tõelise demokraatia kehtivusele pääsu, siis peab olema ka koolikorraldus demokraatlik ja kool kõikidele kodanikele ühtlaselt kättesaadav. Sellest järeldus, eesti kool peab muutama uuesti ühtluskooliks.

Ma ütlen uuesti, sest kunagi eesti kool kujutas endast juba ühtluskooli, millele saabus aga lõpp, kui moodustati kahesugused keskkoolid: progümnaasiumid ja reaalkoolid. Järgneva kooliaasta algusega kaob aga senine ebahühtlus ja ühtluskool jääb jällegi kehtivusele. Tuleval sügisel ei avata enam progümnaasiumi I klassi ja tõenäoliselt muudetakse progümnaasiumi II klass algkooli 6. klassiks. Progümnaasiumi likvideerimine ei tähenda aga koolide arvu ega õpetajate töömahu vähenemist, kuna progümnaasiumide asemel avatakse uued reaalkoolid ja tunduvalt suurendatud klasside arvuga.

Teiseks nõudeks, mida demokraatia printsiip püstitab koolidele, on — kool peab olema maksuta. Teie olete kuulnud juba varemini sotsiaalministri ettekandeist, et eesti koolist peab kaduma õppemaks. Kuidas õppemaksust vabastamine tehniliselt läbi viiakse, see selgub hiljem. Igatahes, üks on kindel, et juba järgnevast õppeaastast peale ei ole õppemaks enam takistuseks õppimisele.

Nii läheneme suurte sammudega olukorrale, kus noore inimese edasi jõudmine ei sõltu vanemate varanduslikust seisukorrast.

Kuid ühtluskool, ega õppemaksu kaotamine koos suurendatud teotustega üksinda ei lahenda küsimust, kuidas teha kool rahvale kättesaadavamaks. Ka koolivõrk peab muutuma tihedamaks. Nii on haridusministril kavatsusel võtta koolivõrku uusi reaalkoole ja gümnaasiume.

Koolivõrgu täiendamise ja ümberkorraldamisega kerkib üles ka seniste erakoolide küsimus. Mitmeski erakoolis ei arendatud noorsoos mitte üksinda vastuvõtmatut sotsiaalset mentaliteeti, vaid mõnegi erakooli õpilastes leidis soodsat pinda arenemiseks ka ebarahvuslik hingeelu, moodne kadaklus.

On arusaadav, et eelöeldu ei kehti kõikide erakoolide kohta. Erakoolide ümberkorraldamine peab toimuma põhimõtte alusel: noorsoo kasvatuse pole eraasi, ta pole seda kunagi olnud, veel vähem saab ta seda olla sotsialistlikus ühiskonnas.

Sügavaid muudatusi peab eesti kool üle elama ka seesmise töö korraldamise alal, tunnikavades ja õppeainetes .

On loomulik, et esimeseks võõrkeeleks jääb üldhariduslikes koolides vene keel. See ei vaja enam lähemat põhjendust. Eesti laialdased rahvahulgad on ikka ja alati huvi tunnud selle keele vastu. Teiseks saksa keel. Inglise keele ja kultuuri romantikale tuleb teha loomulik lõpp. Inglise keel oli meie rahvale juba ruumiliselt kauge, raske oli saada kirjandust. Inglise senine gentlemanlik kultuur põhineb aga teiste rahvaste, eriti väikerahvaste ja asumaa rahvaste majanduslikul ekspluuteerimisel, on sellepärast sotsialistlikule rahvale võõras. Täiesti välja lülitada inglise ja prantsuse keelt meie koolidest vahest siiski ei või. Need keeled tuleb ministeeriumil esialgu kava järele jätta mõnesse kooli.

Täiesti välja jätta koolide tunniplaanist tuleb aga usuõpetus. Usk on iga kodaniku eraasi ja ka usuõpetus peab jääma selliseks. Kuid see ei tähenda, et ühiskond ei tunne huvi usuõpetuse õpetamise vastu. Riik peab valvama hoolega, et usuõpetuse kaudu ei levitataks ühiskonnale vaenulikke ideesid. Kaduma peavad ka hirmu ja õuduse ning tapmise ja ähvarduse lood, millega kasvavasse noorusesse sisendati hirmu- ja kartuse-neuroosi.

Ajaloo käsitluse ideoloogiline alus tuleb võtta täielikule revideerimisele. Ajaloo käsitlus peab täiesti tuginema ajaloolisele materialismile, marksismile-leninismile.

Tuleb esile tõsta klassivõitluse põhjanev osatähtsus ajaloo arengus, tuleb tutvustada õpilasi sotsialismi idee arenguga, Marxi-Eengelsi õpetusega. Erilist ettevaatust ja takti õpetajate poolt nõuab ülemineku ajajärgul Eesti ajaloo selle osa käsitlus, mis puudutab Vene revolutsiooni ja nn. vabadussõja ajajärku. Siin tuleb üheltpoolt jalule seada ajalooline tõde, et nn. vabadussõjas oli tegemist klaššivõitluse nähtusega.

Kirjanduse puhul tuleb esikohale tõsta sotsioloogiline käsitlus. Klassis läbitöötatav kirjanduslik materjal tuleb võtta revideerimisele autorite ja teoste valiku seisukohast. Maateaduse alal — rõhutada Nõukogude Liidu tundmaõppimist. Samuti tuleb ka teiste õppeainete puhul hoolega jälgida, et pakutav aine ei sisaldaks praegustele oludele ebasobivaid mõtteid.

Vähemusrahvaste koolidest peab kaduma igasugune rahvuslik surve.

Üldkasvatustlikul alal tuleb noortele selgitada, et üleminek sotsialistlikule süsteemile ei tähenda mingil viisil rahvuse salgamist ega eitamist. Sotsialism ühtlustab rahvast, kaotab lahkeliide sügavamad põhjused, see on eriti väikerahvaste puhul tähtis. Väikerahva rahvuslik areng saab rahulikult toimuda vaid sotsialistlikus ühiskonnas, nagu näeme väikeste soomesugu rahvaste suhtes Nõukogude Liidus. Õpilaskonda tuleb lähendada töötavale rahvale, selle muredele ja huvidele.

Sotsialism ei tähenda laisklemist ega logelemist, vaid hoolsat ja usinat tööd ja teadlikku distsipliini säilitamist.

Et õpilasi õieti kasvatada ja õpetada, selleks tuleb eesti õpetajail enda kallal palju tööd ära teha, tuleb palju ümber õppida ja ennast ümber kasvatada.

Tervitagem kõiki sotsialistliku ühiskonna rahvaid ja nende kuulsusrikkaid juhte!

Kõne võeti vastu kauakestvate kiiduavaldustega.

HM-i kooliosakonna direktor V. Alttoa oma kõnes tähendas muuseas järgmist:

Uuendused, millised on tulekul, ei saa tulla üleöö. Esialgu tuleb piiruda kõige vajalisemate uuendustega. Aga kui põhiseadus on ellu rakendatud, siis peab ka kooli alal aset leidma põhjalikum ümberkorraldus. Meie koolipoliitikaga on liiga palju katsetatud lühikese aja vältel ja selleks asjatult palju energiat kulutatud, mispärast mitte liigselt rutata ei tarvitseks.

Iga reform tekitab raskusi ja valusid, kuid teadmine, et sellega lähetakse paremusele, aitab olukorrast kergemini üle saada.

Progümnaasiumi esimesed klassid tulevad juba algaval kooliaastal sulgemisele, kuid seega ei vähene õpetajate töömaht. Ei saa olla midagi selle vastu, kui iga Eesti kodanik saaks keskkooli hariduse.

Eraalgkoole tuleb meil paratamatult sulgemisele. Need koolid olid õppeasutusteks, kus juba varakult valmistati ette töörahvast võõrduvaid eliitnoori. Samuti tuleb erakeskkoolidele vaadata kui ajutistele nähetele.

Haridust peab võrdselt jätkuma kõigile.

Suurema ülesandena meie koolielus seisab ees ideoloogiline ümberorienteerumine. Siin võiks öelda peaminister dr. Vares-Barbaruse sõnadega, et „*kes veel ei ole meiega, see on homme meiega.*“ Valik on lihtne, selge ja ainult — üks.

Õpetajaskond, kel on armas meie rahva tulevik ja saatus, peab nüüd veelgi innukamalt asuma oma suurte kohuste teenimisele. Kui meie kõik rakendume täie hooga oma suurele ülesandele, jätkame noorte kasvatamist siira armastusega, siis läheb meie koolielu — hoolimata võimalikest ajutistest raskustest — vastu ilusale õitsengule.

Kõnet katkestasid korduvad kiiduavaldused.

N. Liidu õpetaja A. Raid oma sõnavõtus ütleb:

Olles 17 aastat töötanud N. Liidus, mind haaras võimas kojuigatsus. Kui ma siis 7 aasta eest jõudsin kodumaale, võttis mind vastu raske pettumus. Mu eest suleti kõik kooliüksed, suleti ka teed seltskonda. Andes eratunde tutvusin ka Eesti koolitööga. Milline suur vahe ilmnes siin võrreldes N. Liidu koolidega. Kui seal kooli lõpetanud küpsed inimesed elurõõmsalt asusid oma kutsealadele, siis siin nägin lõpetajate murelikke nägusid. Neil puudusid väljavaated tööle, mindi vastu tumedale tulevikule.

Nüüd on tulnud pööre, vabadusetuul on puhunud ka Eesti kooli. Tuleb aeg, et ka eesti noored võivad särasilmil astuda oma elu rajamisele.

Eesti Ametiühingute Keskliidu nimel tõi tervitusi siseministriabi P. Vihalem, kes tähendas:

Nagu igal teisel kodanikul nii tuleb ka õpetajal kaasa minna uue vabadusevooluga. Iga kasvataja peaks aitama üles ehitada sotsialismiteed. 21. juuni murrang lõi poliitika, mida juhib kommunistlik partei — see poliitika viib meie rahva ja kultuuri uuele õitsengule.

Kõne sai elava kiiduavalduse osaliseks.

N. Liidu koolikorraldusest kõneles N. Liidu koolide inspektor N. Timson, märkides järgmist:

Revolutsioon on kaasa toonud N. Liidu rahvastele hiigelsaavutusi nii majanduse kui ka kultuuri alal. Kõneleja tõi hulga näiteid kultuuri ja majanduse edusammudest N. Liidus.

20 aastaga on koolielus läbi viidud kolossaalsed reformid, mille tulemused on väga suured. Kirjaoskamatus, mis enne oli suur, on kadumas minevikku.

Nüüd avaneb ka Eesti õpetajaskonnal võimalus osa saada sellest suurejoonelisest hariduselu korraldamisest.

Kõneleja ütles südamlikke tervitusi Eesti õpetajaskonnale ja koolinoorsoole.

„Kommunisti“ toimetusest tõi tervitusi toimetaja Sipsakas, kes tähendas:

Endise õpetajana tunnen head meelt, et nüüd pole enam traataedu, mis lahutaks eestlasi N. Liidu kultuurist. Kommunistlike noorte kasvatamiseks on õpetajaskonnal ees lai tööpõld. Õpetajad peavad ise ümber orienteeruma ja õpetama uues vaimus ka noori.

Kõhklemist ei saa olla, sest meil on suur ja võimas eeskuju suure naabri näol. Kuigi Eestimaa Kommunistlik Partei suruti põranda alla ja tema liikmeid kiusati taga aastakümneid, siis nüüd ikkagi kommunistliku partei idee on võitnud. Kõneleja hüüdis elagu Eesti haritlaskonnale, komparteiile ja targale juhile Stalinile.

Kõneldi veel õpetajate organiseerimisest ja majanduslikest küsimustest.

Vastuvõetud resolutsioonides volitatakse EKESKO juhatust jätkata keskkooli- ja gümnaasiumiõpetajate organiseerimist kujul, mida dikteerib sotsialistliku vabariigi kord, et õpetajaskonna majanduslikku seisundit tuleks parandada ja et revideerimisele võetaks seniste suurte klassi-komplektide küsimus. Avaldati soovi, et koolide ülalpidajad toetaksid õpetajate ekskursionsiooni NSV Liitu.

Kutsekooliõpetajate kongress

28. juulil toimus Tallinnas kutsekooliõpetajate kongress. Osavõtjaid oli 400 ümber.

Haridusministri abi A. Valsiner esines ettekandega:

„Üld- ja kutseharidus peavad olema kooskõlas,“

avaldades järgimisi seisukohti:

Meil on senini räägitud kahesugusest haridusest: üldharidusest ja kutseharidusest. Neid kaht haridusala on käsitletud sageli nagu üksteisega vastolus olevaid. On olnud hariduselu juhte, kes on püüdnud soodustada nn. üldharidust ja on osutanud vähe tähelepanu kutseharidusele. Teiselt poolt on jällegi olnud ajajärke meie möödunud koolipoliitikas, kus rõhutati kitsapiirilist kutseharidust, kuid eriti üldharidust, tehes selle levikule kitsendusi ja koguni halvustades seda.

Sotsialistlikus ühiskonnas ei või esineda sellist vahetegemist ega vastuolu nende kahe haridusala vahel. Sotsialistlikus ühiskonnas tuleb nii üldkui kutseharidust rakendada kooskõlas noore kodaniku kasvatamisel kasulikuks ühiskonna liikmeks.

Kõige põhjalikumagi üldharidusega inimene jääb enda olemisega õhku rippuma, kui ta pole ette valmistatud ühekski praktiliseks tegevuseks, kui tal puudub kindel elukutseline ettevalmistus. Andes inimesele aga ainult kitsapiirilist kutseharidust, kujundame tema liiga ühekülgseks olendiks, kes suudab teha ainult teatud liigutusi ja mõelda ainult kitsa eriala sektoris, ilma et ta oleks suuteline võtma seisukohta üldistes elunähtustes.

Nii siis kutseharidus ja üldharidus peavad olema üksteisele paratamata vajalikuks täienduseks, et noortest kujundada täisväärtuslikke kodanike. Me näeme ka, kuidas Nõukogude Liidus on rõhutatud ja rõhutatakse, et iga kodaniku elukutseline kvalifikatsioon oleks võimalikult kõrge, kuid sealsamas püütakse anda igale kodanikule ka võimalikult põhjalikku üldharidust.

Kui Nõukogude maa oli veel tehniliselt arenemata, kui polnud veel küllaldaselt masinaid ega tehaseid nende valmistamiseks, siis püstitas sm. Stalin loosungi: tehnika otsustab kõik, s. t. sotsialismi võiduks on vajaline tehnika areng suurte kõrgusteni. Kui see oli saavutatud, püstitati sm. Stalini poolt teine kuulus loosung: kaadrid otsustavad kõik, s. t. on tarvis kõrge kvalifikatsiooniga inimesi, kes oskavad olemasolevat kõrget tehnikat valitseda, seda tööle rakendada.

Teie, lugupeetud kutsekooliõpetajad, olete meie oludes kaadrite kasvatajad praktiliseks kutsetegevuseks. Teie juhtimise ja kasvatuse kaudu valmivad Sotsialistlikule Eestile õpetajad, tehnikud, meistrid, kutselised

põlluharijad, karjakasvatajad, ametnikud jne., jne. Kuidas teie neid ette valmistate, kui suurteks meistriteks teie neid kasvatate, sellest oleneb suurel määral sotsialistliku Eesti majanduslik toodang. Sotsialismi täielik võidulepääs sõltub aga tootmise kõrgusest.

Sotsialistlik Eesti on veendunud, et ka kutsekooliõpetajad täie jõu ja innuga aitavad kaasa uue Eesti ülesehitamisele ja noorte kasvatamisele uuteks inimesteks. Selleks parimad soovid Teile ja meie kallile Eesti Sotsialistlikule Nõukogude Vabariigile.

Kõne sai suure poolehoiuavalduse osaliseks.

Dir. J. Kiivet selgitas ülesandeid ja töösihte, mis seisavad ees meie kutsekoolidel, tähendades järgmist:

Käesoleva aasta juuni- ja juulikuud töid Eesti rahva ellu põhjaliku pöörde. Ka Eesti hariduselu on astunud uude ajajärku. Varem ei pääsenud kõik kodanikud soovitud õppeasutusse ja isegi sundusliku alghariduse andmine oli pidurdatud majanduslikult kehvemaile. Üle minnes sotsialistliku korra juure, on valitsuse liikmete poolt korduvalt kinnitatud, et hariduse omandamine tehakse kättesaadavaks igale kodanikule maksuta ja õppimist kõrgemais õppeasutuses soodustatakse arvukate stipendiumide kaudu.

Tööraha suured õpetajad Marx ja Engels ning võimsa NSV Liidu loojad ning suured juhid Lenin ja Stalin oma teostes ja tegelikus elus rõhutavad hariduse ääretut tähtsust ning tõstavad kõrgele õpetaja elukutse.

Nüüd, kus ollakse seisukohal, et ei tule takistada kodanikul omandama keskkooliharidust, vaid igati soodustada seda, siis tõuseb küsimus, kas jätta ka kutsekooli astumise küsimus kutsekooli haridust soovija enda otustada ja võtta igasse kutsekooli tüüpi piiramatul arvul. Olen arvamisel, et kutsekooli astumisel tuleb õpilast vastu võtta kutsevaliku määramise põhimõtteil. Esiteks on kutseid, mis nõuavad õppijailt ja kutsealal tegutsejailt vastavust soovitud kutsealale ja teiseks tuleb teatud määral pidada silmas vastava kutseala töömahu ulatust.

Eeloleval sügisel on ära jäetud vastuvõtmise eksamid kutsekoolidesse. Ära ei ole aga jäetud nõuded, mida sellel või teisel koolil on esitada eelpraktika ja kutsealale vastavuse kohta. Ka ei taha nimetatud viis, kus otsustatakse lõputunnistuse üldhinnangu järgi, veel olla otsustav järgmiste aastate kohta — edaspidi jõuame seda küsimust veel kaaluda.

Kui eilsel keskkoolide ja gümnaasiumide õpetajate koosolekul märgiti, et meie keskkooli on reformitud liig sageli, siis ei saa seda öelda küll kutsekooli kohta. See süsteem on kujunenud n.-ö. induktiivsel teel ja on püsinud 1937. aastani, mil anti üldine kutsehariduslike õppeasutuste seadus. Siis toimus kutsekooli jagunemine kesk- ja kõrgema astme

kutsekooliks. Viimane esines varem tehnikumi, kommertsgümnaasiumi jne. kõrgemate klasside kujul.

On küllalt tõenäoline, et alul kutsekoolide olukord süsteemi mõttes püsib endisena. Kuigi N. S. V. Liidu põhiseaduses on ette nähtud hariduskomissariaat (vastav meie haridusministeeriumile) igas vabariigis ja Liidul üldist hariduskomissariaat ei ole, võib siiski arvata, et algkooli tulevik korraldub selle järele, kui see on N. S. V. Liidu vabariigis, s. o. 4 aastat algkooli ja sellele järgnevad mittetäieliku keskkooli 3 ülemist klassi. Need seitse aastat peaksidki kujunema tulevikus Eesti Sotsialistliku Nõukogude Vabariigi sundusliku põhihariduse omandamise aastaiks. Sellele mittetäielikule keskkoolile järgnebki N. S. V. Liidus enamikus kolme- ja neljaastase õppeajaga kutsekool tehnikumi nimetuse all. Kuna sellele astmele järgnevad kõrgemad õppeasutused, siis langeks ära kutsekooli jagunemine kahte astmesse. Ära jääb usuõpetuse õpetamine ja muudatused toimuvad võõrkeelte õpetamises.

Koolide tööle hakkamine toimub haridusministeeriumis olevate kavatsuste kohaselt normaalselt. Koolide sulgemisi ei tule, tulevad vaid mõned väikesed ümberkorraldused. Seal, kus suur tung, astutakse samme võimaluste leidmiseks paralleelklasside või õpperühmade moodustamiseks. Uute õppejõudude kohale kinnitamise või määramisega seal, kus hooned on sõjaväe käes, oodatakse mõnda aega, kuni ruumide küsimus on lõplikult selgunud. Erakoolide küsimus on lahtine.

Õppetöö 1940.-41. kooliaastal algab uutest oludes ja õppejõudude suureks ülesandeks on nüüd kasvatada õpilasi sotsialistlikus maailmavaates, vastavalt NSV Liidu ja ENS Vabariigis kujunevale riigikorrale. Selleks tuleb õpetajail hoolikalt lugeda vastavat kirjandust. Tähtsaimaks ülesandeks praegusel momendil on aidata noori nende mõtlemisviisi ümberkujundamisel. Tuleb õpilastel igati olla abiks, et ei tehtaks midagi mõtlematult, mis oleks noorele isikule kahjulik.

Palun kutsehariduse tegelasi, kes töötava rahva liikmed, täieliku tõsidusega ja rahulikult minna vastu uuele kooliaastale. Tulevik toob meile valgust ja rõõmu. Olgem veendunud, et sammume vastu õnnelikule tulevikule suure Stalini poolt juhitas NSV Liidus. Selle õnneliku tuleviku loomiseks jõudu Vabariigi Valtisusele, Eesti töötava rahva poolt valitud Riigivolikogule ja töötava rahva asutustele ja organisatsioonidele!

Kõnelejale avaldati kiitust.

„Õpetajaskonna organiseerimisest“ kõneles D. Orussaar, tutvustades kooslijaid kavadega, mis võiksid olla aluseks tulevase ametiühingulisel organiseerimisel.

„Kutsekoolide korraldusest N. Liidus“ kõneles kooliinspektor N. Timson. Ülevaade oli huvitav ja leidis sooja poolehoidu.

Toimetaja A. Sipsakas avaldas oma kõnes järgmist:

Sotsialismi ülesehitamisel õpetajaskond peab sammuma esirinnas. Kui N. Liidu võimu esimestel aastatel haritlaskond saboteeris ja pilkas Nõukogude korda, siis nüüd on ta selle tulisemaks pooldajaks. Kommunism avab haritlaskonnale suurimad kultuurilised avarused. Kommunistliku Partei juhtimisel Eesti haritlaskond sammub varsti ühelt võidult teisele.

Kõneleajale avaldati sooja poolehoidu.

Järgnes dir. A. Veiderma kõne, mis sisaldas järgmisi mõtteid:

Koolialal on suure pöörde esimeseks tervitavaks sammuks ühtluskooli uuesti elluviimine. Kõneleja meenutas, kuidas ta koos kolleegidega 1934. a. haridusministeriumis ühtluskooli kaitsta püüdis. Siis öeldud, et uus reform võimaldab haridusalal kokkuhoidu 450.000 krooni. Tegelikult see polnud aga nii. Vähendati ka õpetajate palkasid, pankrot-meistritele suur-ärimeestele samal ajal kustutati miljoneid.

Kõneleja pidas loomulikuks, et keskkooli õppeaeg tuleks lühendada. Pole normaalne, et 20-aastased inimesed, kes võiksid juba praktilisesse tööelusse rakenduda, peavad nühkima keskkoolipinke.

Kutsekoolides õppis seni peamiselt vaesema kihi noorpõlv. Neil tuli mitte ainult koolis, vaid ka kodus töötada viletsates tingimustes, kannatades sageli alatoitluse all. Anne üksi ei vii edasi, vaid tuleb rajada ka soodsad töötamise-õppimise tingimused.

Kuna kutsekoolidest tulevad õppinud tööliised, haritud põllupidajad, meistrid, kontoriametnikud jt. on meie majandus- ning tööstusala kandjõud, siis tuleb neile pühendada ka eriti suurt tähelepanu ja hoolt. Kutsekoolide juure tuleb luua õpilaste internaadid.

Meie senises üldises kasvatustöös oli eriti vildak mõttetetu välise drilli nõue. Seati eeskujuks saksa kooli õpilasi, kes meie õpilasi 1939. a. sügisel sõimasid orjadeks ja matsideks. Asi arenes niikaugemale, et suure vaevaga välditi õppiva noorsoo protestimeeleavaldused. Igal sammul tehti kõlavaid sõnu, õpetajate õilsaist ülesandest jne., kuid tegelikult oli olukord vilets: — lastevanemad ei leidnud lastele kooli!

Kui nüüd krobeline käega töömees on õigustatult ausse tõstetud, siis olgu nüüdsest krobelised käed ka vaimse töötegija sümboliks. Koolielu suundub nüüd sotsialistlikule korrale vastavalt. Reformid, mis koolielu tulekul, olgu kogu õpetajaskonna südameasjaks, kogu töötava rahva asjaks, mitte ainult ministeeriumi ametkonna ülesandeks.

Peame kiiresti tutvuma N. Liidu kirjanduse, kunsti ja teiste kultuuri-saavutustega, et suudaksime oma noortest kasvatada väärtuslikke kodanikke Sotsialistlikule Nõukogude Eesti Vabariigile.

„Elagu uus sotsialistlik eesti ühiskond ja tema aateline noorsugu, kelle kujundamisele Eesti õpetajaskond oma töö rakendab!“

Kõne sai sooja poolehoiuavalduse osaliseks.

Kongressil võeti vastu järgmised resolutsioonid:

1. Kutsekoolide õpetajate kongress kiidab heaks Eesti Kutsekooliõpetajate Ühingu juhatuse otsuse astuda Eesti Ametiühingute Liitu ja peab tarvilikuks juhatuse esindajate koostööd teiste õpetajate organisatsioonidega liitumiseks üleriigiliseks koolitegelaste ametiühinguks alusel, mis oleks kooskõlas meie uue nõukogude sotsialistliku riigikorraga.

2. Kutsekoolide õpetajate kongress tervitab ühtluskooli ja maksuta õpetusi kõigis kooles.

3. Õppemaks tuleb ära jätta juba käesoleval kooliaastal kõigis keskastme kutsekooles.

4. Kongress avaldab soovi haridusministeeriumile võtta kaalumisele lähemal ajal kutsekooli õppejõudude, eriti meisterinstruktorite majandusliku ja õigusliku olukorra parandamine.

Kongress otsustas esitada vastavaile asutusile järgmisi sooviavaldusi:

1. Silmas pidades seda, et Nõukogude Liidus on viimaseil aastail tehnika teinud hiiglaedusamme, peab kutsekooliõpetajate kongress vajalikuks sooritada ekskursioone Nõukogude Liidu tööstuskeskustesse tutvumiseks Liidu tööstusega, kutsekoolide õppeviisidega, selleks paluda kaasaabi haridusministeeriumilt.

2. Kongress peab hädavajalikuks kiiremas korras astuda tõhusaid samme kutsekoolide varustamiseks vajanduvate ruumidega, õppe- ja töövahenditega.

3. Kongress peab vajalikuks, et kiires korras asutakse noorte kutsevaliku ja kutsenõuande ala ja samuti tuleks asuda ulatuslikumale ja produktiivsemale organiseerimise tööle.

4. Kongress peab soovitavaks korraldada kutsekooli õpetajate ekskursiooni Moskvasse, Leningradi ja teistesse N. Liidu õppekeskustesse.

Kongressi lõppsõna ütles koosoleku juhataja Vellema, kes märkis, et kongressil on tehtud palju tööd, ja tänab kõiki osavõtjaid ja referente.

„Eriti sisukas oli „Kommunisti“ toimetaja A. Sipsaka sõnavõtt, kes rõhutas seda suurt väärtust, mida taotleb töötav intelligents N. Liidus“, ütles dir. Vellema ja tervitas dir. Kiiivetit, kellega on õpetajail olnud tihe kontakt, mida kroonis tugev aplaus.

Ovatsioonide saatel otsustas kongress saata tervitustelegrammid:

1) E. N. S. V. rahvaesindusele, 2) Vabariigi Valitsusele, 3) haridusministrile ja 4) tänasele sünnipäevalapsele — kohalikule punalaevastiku üksusele.

KODUMAALT

Suvised kuud, mil „Kasvatus“ ei ilmunud, on olnud tulvil täis tähtsaid sündmusi ka kooli ja hariduselu alal. Ruumi puudusel saame neist registreerida ainult tähtsamad.

A. Haridusministeeriumi töömaalt.

A. Valsiner haridusministri abiks.

6. juulist s. a. määrati Vabariigi Presidendi käskkirjaga senine Tallinna Õpetajate Seminari inspektor Aleksander Valsiner haridusministri abiks.

Uus haridusministri abi tööle asudes on andnud mõningaid seletusi HM-i ligematest kavatsustest:

1. Maa- ja linnakoolivalitsustelt nõutakse nimestikke kõigi õppejõudude kohta, kes on teeninud 9 ja enam aastaid, et toimida v a n e m a k s õ p e t a j a k s k i n n i t a m i s e l vastavate krediitide avanemisel suurema objektiivsusega.

2. On läbivaatamisel algkoolide õppekavad, millega on antud J. Käis'ile. On kavatsus võtta kavadesse vene keel 4 nädalatunniga 5. ja 6. klassis. Vene keele viimine algkooli sõltub suurel määral ka sellest, kui palju on õpetajaid, kes on suutelised vene keelt õpetama. Küsimus selgub, kui saadakse vastused laialisaadetud ankeetlehtedele. On kaalumisel küsimus, kas ei peaks võimaldatama õpilasi vene keele õppimisest vabastada — esijoonel kordadel, kui vene keele õppimine võiks saada takistuseks kooli kursuse lõpetamisel.

3. On päevakorras küsimus, kuidas korraldada võõrkeelte õpetamist keskkoolides ja teistes õppeasutustes.

4. On kaalumisel küsimus, kas ei tuleks tunnikavast välja jätta klassijuhataja tundi, kusjuures klassijuhataja töö arvestatakse ühe tunni eest nädala kohta.

5. Haridusminister on otsustanud tühistada 1934. aastal antud korraldus, millega õpetajate org-delt võeti õpetajate päevade korraldamise õigused.

6. On ettevalmistamisel maa- ja linnaõpetajate palgavahe kaotamine, samuti ka internaaditöö tasude normimine.

7. Peaks kaduma ka ebaõiglane seisund, et algkoolide õpetajad ei saa tasu lisatundide eest, kuna teiste koolide õpetajad seda saavad.

8. Üldine palkade tõstmine ei olene üksi HM-ist, vaid siin tuleb töötada käsikäes teiste asutustega ja Ametiühingute Keskliiduga.

Kooliosakonna direktor V. Altoa hariduse- ja koolielus teostatavate reormide kohta.

Haridusministeeriumil on praegu käsil koolide õppekavade läbivaatamine. Algekoolide osas on see töö usaldatud Joh. Käis'ile, keskkoolide ja gümnaasiumide osas H. Rajamaale, P. Tarvel'ile ja E. Marku'sele. Õppekavade osaline muutmine teostatakse koolidele instruksioonide andmise näol.

Ka korraldab Haridusministeerium koolide kaudu ankeedi, milles küsitakse andmeid õppejõudude kohta, kes suudavad õpetada vene keelt. Praegu ametis mitteolevail õpetajail, kes on suutelised vene keelt õpetama, tuleb registreeruda otseselt koolivalitsustes. Mis puutub võorkeeltesse ja usuõpetusse, siis on nende õpetamise kohta ettepanekud juba valminud ja on praegu HM-is kaalumisel.

Teatavasti on väljatöötamisel uus võrgukava nii alg-, kui ka keskkoolide jaoks. Nende koostamiseks on HM andnud koolivalitsustele juhendeid, milles on tähelepanu juhitud sellele, et avalikkude algkoolide võrgukava koostamisel tuleb arvestada koolikohustuse aja pikendamist kuni 15 aasta vanuseni (8—15 aastani, praeguse 8—14 a. asemel), samuti ka võimalikku progümnaasiumide esimese klassi sulgemise võimalust, s. o. algkoolide kõikide läinud kooliaastal neljanda klassi lõpetanute õppimise jätkamist algkoolides.

Keskkoolide võrgu uuestikorraldamine hõlmab ka erakoole, kusjuures tuleb kaalumisele koolide struktuuri, õiguste j. m. küsimused. Tuleb kaalumisele ka erakoolide juures töötavate algkoolide töö ühtlustamine avalikkude algkoolidega, milleks on ette näha eelolevast kooliaastast 1.—4. klassi töötamine normaalse õppekava järgi. Edasi on kavatsus muuta järk-järgult progümnaasiumid reaalkoolideks, kusjuures eelolevast kooliaastast tulevad sulgemisele progümnaasiumide esimesed klassid.

Võiks veel märkida, et neil päevil määras HM toetust lasteaedade tööks kogusummas 5700 krooni. Sellest said lasteaiad Tallinnas 400 kr., Nõmmel — 100 kr., Rakveres — 100 kr., Valgas — 175 kr., Pärnus — 80 kr., Viljandis — 100 kr., Harjumaal — 670 kr., Tartumaal — 525 kr., Järvamaal — 225 kr., Võrumaal — 650 kr., Põhjarimaal 860 kr., Pärnumaal — 650 kr., Läänemaal — 60 kr., Virumaal — 780 kr., Valgamaal — 180 krooni.

Muudatusi HM juhtkonnas.

Senise haridusministri abi Voldemar Päts'i asemele on määratud uueks haridusministri abiks prof. dr. Harri Mõora, kelle juhtimisele jääb ühtlasi ka Teaduse ja Kunsti Osakond, kuna selle osakonna juhataja kohalt on lahkunud dr. J. Vasaar.

Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna uueks direktoriks on määratud noorsoo- ja haridustegelane Paul Rummo kol. J. Vellerinna asemele, kes selle osakonna juhataja kohalt on lahkunud.

Koolide peainspektoriks algkoolide alal on määratud senine Läänemaa koolide inspektor E. Jaanvärk senise peainspektor M. Raua asemele, kes on määratud Läänemaa koolide inspektoriks. Uuele tööle asudes E. Jaanvärk avaldas oma seisukohti haridustöö korraldamise alal:

Õpetajaskonnal on põhjust rõõmus olla, kuna nüüd hariduse- ja kooliküsimused on seatud esirinda.

Algkool on õppeasutus, mis on seisnud kõige lähemal rahvaga. Tema ülesanded rahva teenimisel avarduvad veelgi enam.

Algkool tuleb vabastada keskkooli survest, ta ei tohi jääda keskkooli teenistusse. Algkooli peamine ülesanne seisnegu selles, et anda lastele elulisi teadmisi ja oskusi ja teda ei saa hinnata sellest seisukohast, kui palju algkool on oma drillimisega suutnud keskkoolile õpilasi saata.

Õppejõudude vahel valitsegu hea läbisaamine.

Koolijuhataja olgu suuteline kaasa tõmbama oma töökaaslasi vajalikeks sammudeks õppe- ja kasvatustöö alal.

Sama nõude esitame ka koolide inspektoreile. Kontakt õpetajate ja inspektorite vahel peaks muutuma senisest tihedamaks. Inspektorite kaastöö võiks ulatuda ka õpetaja organisatsioonidesse.

Õpetajate tegutsemine oma kutseorganisatsioones omandab edaspidi suurema tähtsuse. Ei oleks siiski suurt mõtet väikestel organisatsioonidel.

Õpetajate suhtumine lastesse peaks olema huumanne.

Seisame reformide ees. Üldiselt pooldan reforme, kuid neid tuleb teostada kaalutult. Kuid praegu siiski seisab meil ees reforme, mida tuleb ellu viia otsekohe.

Edaspidi võiksime katsetamisi ette võtta mõnes üksikus koolis. Neil koolidel peaks olema suurem vabadus töökorraldamisel.

Mõnes suuremas linnas (Tallinnas, Tartus) võiks avada semesterkoolid, kuhu õpilasi võetakse vastu kaks korda aastas. Nende paremus on, et õpilane kursuse kordamajäämisel ei kaota tervet kooliaastat.

Õpetajad peaksid kursis olema koolielu päeva-

küsimustega, seepärast on hädavajalik, et iga õpetaja loeks „Õpetajate Lehte“.

Kool rakendugu sotsialistlikule kasvatustööle.

„Õpetajate Lehele“ antud informatsioonis koolide peainspektor E. Jaanvärk puudutas neid küsimusi, millega õpetajaskonnal tuleb tegeleda juba enne tegeliku õppetöö juurde asumist. Peainspektor märkis, et Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi loomisega muutuvad üsna suurel määral kooli kasvatusideaalid: esikohale nihkub rahva teenimine, ühiskondlikud huvid. Seda saab teostada vaid sellel teel, et õpilasi koolis tutvustatakse marksismi ja leninismi õpetusega. Paljud õpetajad seisavad siin suure raskuse ees — on ju need küsimused suurele enamusele meie õpetajaist olnud tundmatuks maaks ja keelatud viljaks. Et olla suuteline kasvatama uue sotsialistliku riigi noori, tuleb õpetajal enne palju õppida ja ennast osaliselt ümbergi kasvatada.

Selles töös peame üksikutele õpetajatele appi tulema. Õpetajatele korraldatavate kursuste kavva tuleb kindlasti võtta ettekandeid nendelt aladelt. Korraldavate jõududena peaksid siin HM kõrval esinema õpetajate organisatsioonid ja koolivalitsused. Kuna aga kõigil õpetajail ei võimaldu võtta osa kursuste tööst, tuleb leida ka teisi vahendeid. Tähtsamaid neist oleks kirjanduse kasutamine. Mainiksime siin mõnda teost, mida tuleb õpetajaile soovitada. Need oleksid: Istorija VKP(b) (Üleliidulise Kommunistliku Partei ajalugu), I. Stalin — O leninizme (J. Stalin — Leninismist) jt. Need teosed on saadaval vene, saksa ja inglise keeles (K.-k. ü. „Töökool“, Tallinn).

Esimesena mainitud teos on tõlgitud ka eesti keelde ja hakkab ilmuma peatükkide kaupa ajalehes „Kommunist“. Õpetajail tuleks aga ka tutvuda NSVL konstitutsiooniga ja Stalini kõnega selle kohta. Need on saadaval odavahinnaliste brošüüridena kõigist raamatukauplustest ja ajalehekioskitest hinnaga à 5 senti.

Uusi koolide inspektoreid ja koolivalitsuse juhatajaid.

Uueks Järvamaa koolide inspektoriks on nimetatud senine Lihula Erareaalkooli juhataja mag. Herman R a j a m a a, Märt U l k'i asemele, kes läks pensionile.

Harjumaa II piirkonna koolide inspektoriks on määratud Karl P r a a k l i ja Tallinna koolide inspektoriks Aleksei I l v e s. Senine Harjumaa koolide inspektor J. J u h a n d i ja Tallinna ja Nõmme koolide inspektor A. K u k s on ametist vabastatud omal palvel.

Saaremaa koolide inspektoriks on määratud Ain Saaret, kes on tegev olnud õpetajate organisatsioones ja oli Saarte Õpetajate Ühingute Liidu esimeheks.

Tallinna linna haridusosakonna juhatajaks on määratud linnanõunik Tiit Maran mag. Jakob Kent's'i asemele, kes lahkus ametist omal palvel.

Haridustegelaste delegatsioon Moskvasse.

Vabariigi Valitsus on otsustanud komandeerida Moskvasse delegatsiooni haridus- ja kultuurialade ja -asutuste tundmaõppimise otstarbel järgmises koosseisus:

Delegatsiooni juhataja — haridusminister Johannes Semper, liikmed: H. Kruus, K. Kure, J. Nuut, H. Riikoja, A. Selge, J. Konks, A. Haberman, S. Rikas, A. Puus, A. Unt.

Koolikohustus pikendati 15. eluaastani.

Vabariigi Presidendi poolt vaadati läbi ja anti Vabariigi Valitsuse ettepanekul dekreedina 7. juulist avalikkude algkoolide seaduse muutmise seadus, mille järgi koolikohustus kestab algkoolis kuni kursuse lõpetamiseni või mittelõpetamise korral kuni 15 aasta vanuseni. Õpilased, kes saavad 15 aastat vanaks kooliaasta kestel, peavad käima koolis kuni õppeaasta lõpuni.

Uus keskkoolide seadus.

Peaminister vabariigi presidendi ülesannetes kirjutas alla uuele keskkoolide seadusele, millega kooskõlas Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi haridusala korraldamise põhimõtetega kaotatakse kaheastmeline keskhariduse korraldus (keskkool ja gümnaasium), ja luuakse selle asemele üheastmeline keskkool, mis oleks ühtluskooli teiseks astmeks.

Uus keskkool moodustab ühtluskooli teise astme. Keskkoolide asutamise ja sulgemise otsustab vabariigi president. Keskkoolide paralleelklasside avamise ja sulgemise otsustab krediitide kohaselt haridusminister. Keskkooli kursuse kestuse määrab vabariigi valitsus.

Keskkooli õppeained määrab kindlaks vabariigi valitsus haridusministri ettepanekul. Keskkooli tunni- ja õppekavad kinnitab haridusminister.

Keskkoolide õppe- ja kasvatustöö ligemad alused, õpilaste vastuvõtmise korra ning klassi- ja koolikursuse lõpetamise korra määrab haridusminister.

Keskkoolis on järgmised ametisolevad isikud: direktor, tarbekorral inspektor, õpetajad, arst, asjaajaja ja teenijad. Nende ametiisikute ülesanded ja kohustused määrab haridusminister.

Keskkoolil on kollegiaal-organina õppenõukogu, kelle liikmeteks on kooli õppejõud, kooliarst ja lastevanemate esindaja. Õppenõukogu ülesanded ja tegevuse alused määrab haridusminister.

Keskkooli juures asub õpilaste vanemate esindus. Õpilaste vanemate esinduse koosseisu, ülesanded ja tegevuse alused määrab haridusminister.

Eraalgkoolid suletakse.

Peaminister vabariigi presidendi ülesandeis kirjutas alla järgmisele otsusele:

Eraõppeasutuste seaduse § 36 põhjal sulen alamalnimetatud eraalgkoolid ja seega lõpetan nende tegevuse, arvates 1. augustist 1940:

Sihtasutuse „J. Vestholmi erahumanitaargümnaasium“ eraalgkool.

Sihtasutuse „E. Lenderi tütarlaste Eragümnaasium“ eraalgkool.

Sihtasutuse „Tallinna Erakolledž“ eraalgkool.

Tallinna Prantsuse lütseumi eraalgkool.

Anna Tõrvand-Tellmani erakolledži eraalgkool.

Selts „Vene kool Eestis“ eraalgkool.

Ühendatud usklikkude haridusseltside eraalgkool.

Sihtasutuse Hugo Treffneri gümnaasium“ eraalgkool.

Sihtasutuse „Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasium“ eraalgkool.

Narva vene emigrantide komitee eraalgkool.

Zeeh asutuse eraalgkool.

Sihtasutuse „Viljandi Eesti Haridusseltsi tütarlaste eragümnaasium“ avalikkude algkoolide võrgus olev eraalgkool.

Asta Reichardt'i eraalgkool.

Rahvahariduse uute aluste ja põhimõtete seisukohalt pole eraalgkoolide edasitötamine arusaadavalt enam tarvilik ega soovitav.

Teaduste akadeemia kaotatakse.

Vabariigi Presidendi poolt anti 17. juulil dekreedina Eesti Teaduste akadeemia likvideerimise seadus, mille alusel Eesti teaduste akadeemia ühes kõigi oma organitega lõpetab tegevuse arvates 20. juulist 1940.

Õpetajate Koda kaotatakse.

Vabariigi Presidendi dekreediga 13. juulist s. a. lõpetatakse Õpetajate Koja tegevus. Õpetajate Koja varad ja lepingutega enda peale võetud kohustused lähevad üle Haridusministeeriumile.

B. Õpetajaskonna töömaalt.

Õpetajaskonna tervitus uuele Vabariigi Valitsusele.

Eesti Õpetajate Liit on saatnud Peaministrile tervituse, milles lausutakse:

Uus Vabariigi Valitsus oma deklaratsioonis pöördus üleskutsega kõigi Eesti kodanike poole koonduda üksmeeles riigi uute ajalooliste ülesannete ümber ja aidata laialdaselt kaasa valitsusele tema töös.

Eesti Õpetajate Liit avaldab Teile, härra Peaminister, ja Vabariigi Valitsusele täielikku tunnustust ja lubab oma kaasabi Valitsuse deklaratsioonis püstitatud õilsate sihtide taotlemisel.

Eriti väärtuslikuks peab Eesti Õpetajate Liit uue Vabariigi Valitsuse kinnitust, et ta tahab püüda ülimal määral teenida rahvast, et ta pühendab kogu oma jõu rahva õiguste täielikule maksmapanekule, et ta kindlustab rahva demokraatlike õiguste teostamise, et ta tahab meie riigi normaalseks arenemiseks luua kindla aluspõhja, arendades normaalseid vahetkordi kõigi riikidega ja kindlustada esijärjekorras Nõukogude Liiduga sõlmitud vastastikuse abistamise pakti ausat ja tõelist täitmist, et ta tahab oma ülesandeid teostada tööliste, talupoegade ja töötava haritlaskonna abiga, et ta tahab pöörata tõsist tähelepanu rahvahariduse igakülgele arendamisele ja et ta tahab astuda tarvilikke samme seaduste läbiviimiseks, mis taotleavad tööliklassi ja haritlaste töötingimuste ja olude parandamist.

Eesti Õpetajate Liidu kindlaks veendeks on, et uus Vabariigi Valitsus kõikide demokraatlikkude ja ausapüüdeliste riigikodanike ja nende organisatsioonide kaasabil suudab täita oma suuri ja vastutusrikkaid ülesandeid, et ta julgelt ning otsustavalt jätkab võitlust meie riigi iseseisvuse ja meie rahva kultuurilise ning majandusliku arenemise eest ja paneb maksma rahvameelse ning korrupsioonivaba demokraatliku korra. Omalt poolt Eesti Õpetajate Liit tahab kõigiti kaasa aidata Vabariigi Valitsusele tema tähtsate sihtide taotlemisel ja soovib Teile, härra Peaminister, ja Vabariigi Valitsusele raugemata jõudu ja edu.

E. Õ. Liidu esimees haridusministri jutul.

26. juunil haridusminister J. S e m p e r võttis vastu Eesti Õpetajate Liidu esimehe E. M u r d m a a. EÕL esimees tervitas uut haridusministrit tema ametisse astumise puhul ja teatas, et Eesti Õpetajate Liit sooviks kontakti pidada haridusministeeriumiga, pakkudes oma abi koolielu küsimuste lahendamisel. Minister tähendas, et ta peab kõigiti soovitavaks pidevat ja lähedast kontakti haridusministeeriumi ja Eesti Õpetajate Liidu vahel.

Järgnevas kõneluses puudutati õpetajaskonna päevaküsimusi, kusjuures EÕL esimees tõi esile järgmised küsimused:

1. Meie algkooli lõpetajate % on liiga madal. Tuleks seda tõsta muu seas ka sellega, et tõstetaks koolisundust ühe aasta võrra — käesoleval õppeaastal ühe aasta võrra ja tuleval õppeaastal veel ühe aasta võrra, siis saaksime kätte seisundi, nagu see oli mõni aasta pärast algkoolide seaduse maksmapanemist.

2. Meie koolivõrku on kavetatud muuta klassikomplektide vähendamise suunas, mis tooks suuri raskusi õpetajaile, kes suurel määral jääksid teenistusest, aga ka koolitöö edukusele, kuna õppetöö klassides, kus üks õpetaja töötab mitme õppeaasta lastega koos, on niigi juba raske ja väheproduktiivne, klasside koondamine aga veelgi suurendaks seda pahet.

3. Õpetajate palgamaksamise kord algkoolides jätab soovida. Paha tihti tuleb õpetajail 15—20 km kaugusel olevasse vallamajja minna oma palga järgi.

4. Internaaditöö tasu on reguleerimata. See töö on raske, tasu maksmine selle eest on jäetud kohalike omavalitsuste hooleks, kes mõnel pool selle eest maksavad väga madalat tasu.

4. Suurem osa maaõpetajaid peavad siiani ikka veel leppima madalama palganormidega, kuna linnaõpetajaile ja osale maaõpetajaist palganormid mõne aasta eest tõsteti. EÕL ja Õpetajate Koda on selle ülekohutuse palgavahe asjus mitu märgukirja endistele valitsusasutustele saatnud.

5. Vanemaks õpetajaks kinnitamine toimub väga ebaühtlaselt: mõnes koolivalitsuse ringkonnas on vanemateks õpetajateks kinnitamata jäetud õpetajate % 7, kuna mõnes teises see % on 40. Praegu on vanemateks õpetajateks kinnitamata jäetud 400—500 isikut, kes on seaduses nõutavad 9 aastat õpetajaina teeninud heade ja rahuldavate tulemustega.

6. Õpetajate palgaseadus ei rahulda õpetajaskonda ja peaks tulema parandamisele. Ka on palganormid üldse väga madalad ja ei ole kaugeltki kooskõlas tõusva elukallidusega.

7. Ka õpetajate teenistuseseadus ei rahulda õpetajaskonda, kuna ta lubab kergel käel õpetajaid vallandada või „teenistuse huvides“ ümber paigutada. Ka puudub õpetajail passiivne valimiseõigus esindajate valimisel omavalitsusesinduskogudesse.

8. Õpetajate Koda on õpetajaile pealesunnitud asutus ja tuleks likvideerida.

9. Õpikute standardimine on tekitanud palju meelepaha, kuna standarditud õpikud on osutunud mitmeti halvemaiks enne maksvusel olevaist õpikuist.

10. Ei ole soovitav, et juba algkooli 4. klassi õpilased astuvad pro-

gümnaasiumidesse, kuna teised reaalkoolidesse astuvad alles 6. klassist. Peaks maksma ühtlane kord — ühtluskooli teostamine täiel määral.

11. Kui ei suudeta sunduslikku algharidust pikendada — kas täienduskoolide või mõne teise kooli sunduslikult maksmapanemise teel, siis oleks vaja kõige lähemal ajal maksma panna sunduslik järelkool.

12. Oleks soovitav, et Tartu kursuste töö jätkuks ka käesoleval aastal, kuigi selleks on raskusi.

13. Oleks tungivalt vajalik, et kõik koolid saaksid jätkata õppetegevust, milleks koolimajad tuleksid vabastada sõjavägedest.

Kõikide ülalmainitud küsimuste kohta leidsid aset pikemad läbirääkimised. Minister lubas küsimusi tõsiselt kaaluda ja soovis, et kõige aktuaalsemad küsimused lähemal ajal esitataks ministeeriumile kirjalikult. (See on ka EÕL poolt tehtud ja ongi mitme küsimuse lahendamisele asutud. E. M.).

Minister omalt poolt tähendas, et lähemal ajal teostub noorte organisatsioonide ümberkorraldamine ja et algkooli õppekavades on kavatsus ette võtta mitmed olulised muudatused: juurde tuleb vene keel vanemais klassides ja kaob õppekavast usuõpetus.

Eesti Õpetajate Liit Eesti Ametiühingute liikmeks.

E. Õpetajate Liidu juhatuse koosolekul 9. juulil võeti üksmeelselt vastu otsus, millega Eesti Õpetajate Liit astub õpetajaid koondava kutseorganisatsioonina ühes kõikide temasse kuuluvate maakondlikkude liitude ja ühingutega Eesti Ametiühingute Keskliidu liikmeks.

Tuleb tähendada, et sellekohane otsus oli tehtud juba 1933. aastal peetud õpetajate kongressil, kuid seda ei saadud teostada, kuna kohe peale kongressi konfiskeeriti kõik kongressi materjalid ja Liidu juhtivaid tegelasi võeti politsei poolt valju juurduse alla.

Juhatuse koosolekul viibiv E. Ametiühingute Keskliidu esindaja H. R o o g tõi tervitusi Keskliidult ja õnnitles Õpetajate Liitu tähtsa otsuse puhul.

Samal koosolekul otsustati moodustada kutsehuvide toimkond. Selle toimkonna koosseisu valiti 5 liiget EÕL sekretariaadist ja kui arutusel on küsimus, mis puudutab mõnda õpetajat, siis kutsutakse toimkonna koosseisu veel kaks esindajat kohal. Õpetajate organisatsioonest. Toimkond valiks oma juhatajaks Liidu esimehe Enn M u r d m a a. (Hiljem moodustati HM-i juures komisjon, kes vaatab läbi õpetajate vastu tõstetud kaebused. Selle komisjoni koosseisu kuulub ka EÕL esindaja, kelleks Liidu poolt määrati Liidu esimees E. M u r d m a a.).

Üleskutse Eesti Õpetajate Liidu liikmeile.

EÕL saatis kõigile oma liikmeile alljärgneva üleskutse:

14. ja 15. juulil seisavad meil ees Riigivolikogu valimised, mis on pöördelise tähtsusega meie riigi ja rahva elus. Langenud on vana kord, mis oli rahvavaenuline ja tekkinud uus, mis annab vabaduse kogu töötavale rahvale ja kindlustab tema julgeoleku ja materiaalse kui ka vaimse kultuuri arenemise. Meie, õpetajad, ei tohi neil valimistel jääda passiivseiks pealtvaatajaiks. Liidujuhatas soovitab kõigile oma liikmeile valimistest aktiivselt osa võtta. Omal viimasel koosolekul ta on omaks tunnistanud Töötava Rahva Liidu valimisplatvormi, mis kõlab järgmiselt:

1. Sõna-, trüki-, koosolekute ja ühinemisevabaduste kindlustamine töötava rahva huvides.

2. Tööliste ja teenijate materjaalse olukorra parandamine töötasu tõstmise teel.

3. Otsustav võitlus tööpuudusega.

4. Laialdaste abinõude tarvituselevõtmine töörahva sotsiaalse kindlustamisega haiguste, õnnetusjuhtumite ja tööõnnetuste vastu.

5. Riiklik kindlustus tööinvalididele ja vanadele mees- ja naistöölisele.

6. Igakülgne riiklik abi väikepõllupidajatele ja maatameeste maaga varustamine.

7. Talunikel lasuva võlakoorma tõeline kergendamine.

8. Talurahva igasuguste maksuvõlgade, niisama kui ka trahvirahade kustutamine.

9. Ebaõiglase isikumaksu ümberkorraldamine.

10. Laste- ja emadekaitse laiendamine, lastesõimede, lastekodude ja nõuandlate organiseerimine.

11. Rahvaharidus kõigile kättesaadavaks ning ilma tasuta.

12. Arstiaabivõrgu laialdasem arendamine.

13. Rahvusliku ebavõrdsuse ja rahvusvähemuste rõhumise likvideerimine ning kõigile Eestis elavatele rahvastele üheõiguse kindlustamine.

14. Sõjaväe demokratiseerimine.

15. Rahvusliku kultuuri, teaduse, hariduse ja kunsti laialdane arendamine.

EESTI ÕPETAJATE LIIT.

Õpetajailt ja organisatsioonidelt nõutakse aktiivsust.

Eesti Õpetajate Liit on oma liikmeile saatnud ringkirja, milles üteltakse, et EÕL juhatus on juba varemalt oma otsustes rõhutanud vajadust, et organiseeritud õpetajaskond kohtadel püüaks luua lähedasi ja usalduslikke sidemeid töötava rahva koondistega. Õpetaja oma suurema haridusliku ettevalmistuse tõttu võib oma ümbruskonna tööliste pakkuda

tõhusat abi organiseerimistöös, koosolekute korraldamisel jm. Paljudes kohtades ongi see teostunud, kuid leidub kohti, kus õpetajad selle tegevusega on viivitanud. Selle tõttu on mõnel pool hakatud õpetajaid pidama uue sotsialistliku korra suhtes ükskõikseteks, või isegi vaenulisteks. Sellekohaseid kaebusi on viimasel ajal esitatud ka ametiasutistele. Neile lisandub kaebusi muudel põhjustel, mis aga sageli on tingitud täiesti isiklikest asjaoludest ja põhjendamatult heidavad õpetajale halba varju.

Edaspidiseks peab Eesti Õpetajate Liit vajalikuks nõuda oma liikmetelt järgmist:

Õpetajail tuleb tõeliselt liituda töötava rahva perega, võtta osa nende algatustest, koosolekutest, miitingutest jt. tarviduse korral oma kaasabi pakkudes esinemises korraldajana, selgitajana, kirjatoimetajana jne. Tarviduse korral esinegu õpetajad selgitavate sõnavõttudega õpetajaskonna kui töötava intelligentsi, töö ja ülesannete kohta. Õpetajate kohta tõstetud kaebustest, või muudest halvustavatest juhtumitest (otsused koosolekutel, märkused ajakirjanduses jm.) teatagu viivitamatult kohalikele õpetajate kutseühingule (maakondl. liidule) ja nende keskusele — Eesti Õpetajate Liidule. Koonduge kõik oma ametiühingu ümber! Tulgu kaasa ka kõik kesk- ja kutsekooliõpetajad!

Õpetajate organisatsioonid maakonnaliidud ja ühingud ilmutagu senisest suuremat aktiivsust. Loodagu kohe kontakt oma tegevuspiirkonnas asuvate ÜMÜ või muude ametiühingute osakondadega. Tuleb ka olla valvel oma liikmeskonda puutuvate nähete suhtes. Igasuguste kaebuste ja väärnähete teadasaamisel asuda energiliselt asjaolude selgitamisele ja kõigiti tõetruu ja objektiivse olukorra esitamisele. Aluseta ja valeandmetel baseeruvatele algatustele tuleb astuda vastu kõige kindlamal kujul, kasutades selleks teiste kutsealade ametiühingut kaasabi. Antagu oma liikmle juhendeid tegutsemiseks. Õpetajate organisatsioonid peavad meil kujunema oma liikmete tõelisteks koondajateks ja juhtijateks.

Suurde sotsialistlikusse ülesehitustöösse suhtugu kõik ausameelselt, et uus kord võiks viia meie hariduselu ja kooli õitsengule ja pakkuda sellel alal töötajale senisest paremaid elutingimusi, vaba ja õnneliku elu.

Õpetajate üldkongress kutsutakse kokku.

EÕL on teatanud kõigile õpetajate liitudele ja ühingule, et 27. augustil peetakse Tallinnas õpetajate üldkongress (lähem asukoht ei ole veel kindel, vististi „Estonia“ teatrisaalis ja teistes kõrvalruumes). Kongressist võivad osa võtta kõik organiseeritud õpetajad. Päevakorda on võetud:

1. Haridusministri sõnavõtt koolipoliitilistest küsimustest.
2. J. Käs'i sõnavõtt koolikorralduse küsimustest.

3. Ülevaade N. Liidu koolisüsteemist — refereerib keegi N. Liidu koolitegelane.

4. Õpetajate organiseerimine ja tänapäeva ülesanded — refereerib E. Ametiühingute Keskliidu esindaja.

5. Õpetajaskonna ülesanded noorte organiseerimise ja vabaharidustöö alal — refereerib HM Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna dir. P. R u m m o. Kaasreferent — J u t a R e b a n e.

6. Õpetaja õiguslik ja majanduslik seisund — refereerib Riigivoli-kogu liige J. U u s t a l u.

On võimalik, et kongressi kava veel täiendatakse.

Kongressist osavõtjad saavad raudteel sõites 50% hinnaalandust.

Õpetajate ekskursioon Moskvasse.

Õpetajate Liit otsustas korraldada õpetajate ekskursiooni Leningradi ja Moskvasse N. Liidu koolieluga tutvumiseks. Ekskursioonist on soovi-nud osa võtta väga paljud õpetajad.

Õpetajate liitude ja ühingute suvised kursused ja muud üritused.

Neid on olnud käesoleval suvel peetud ja on veelgi lähemal ajal tule-mas väga suurel arvul — veel rohkem kui kahel eelmisel suvel, mil nende arvu peeti rekordiliseks. Ei ole võimalik tuua nende üksikasjalisi kirjjel-dusi, peame piirduma ainult nende nimetamisega:

1. Tartu õpetajate täienduskursused.
2. E. Õ. Liidu Tartumaa matk.
3. Ekskursioonijaam Viljandis.
4. Võrumaa õpetajate suvekursused.
5. Lauluõpetajate täienduskursused Tallinnas.
6. Harjumaa õpetajate täienduskursused Tallinnas.
7. Õpetajate kursused Saaremaal.
8. Edasiharimise kursused Järvamaal.
9. Virumaa õpetajate täienduskursused.
10. Vene keele kursused keskkooliõpetajaile. .
11. Õpetajate täienduskursused Haapsalus.
12. Täienduskursused Narva ja selle ümbruskonna õpetajaile.
13. Täienduskursused Tallinna õpetajaile.

Nii palju õpetajate kursusi lühikese ajavahemiku vältel pole meil enne kunagi olnud. Peaaegu kõigil neil kursustel on peamine rõhk pandud sot-sialistlikule kasvatustööle ja vene keelele.

D. Muid teateid.

Jüri Uustalu Lääne maanõunikuks.

Lääne maanõunikuks on nimetatud kauaaegne Eesti Õpetajate Liidu ja Läänemaa Õpetajate Liidu tegelane ja Riigivolikogu liige Jüri U u s t a l u. Soovime tõsisele töömehele raugemata jõudu ja edu tema vastutusrikkas töös.

Jüri Annusson Eesti Haridusliidu esimeheks.

Hiljuti toimunud Eesti Haridusliidu asemike kogu koosolekul valiti Haridusliidu nõukogusse: R. Kapper, E. Kubjas, V. Altkoa, P. Rummo, J. Annusson, A. Raidmets, M. Meiusi, J. Uustalu, K. Vares ja H. Ennemuist.

Koosoleku lõpul toimunud nõukogu koosolekul valiti Eesti Haridusliidu esimeheks endine Eesti Õpetajate Liidu esimees Jüri A n n u s s o n. E. Õ. Liit soovib talle jõudu ja edu tähtsal tööalal.

Tallinna linna kutsevaliku-, kasvatusnõuande- ja noortebüroo tegevus laiendamisele.

Tallinna linna haridusosakond esines linnavalitsusele ettepanekuga linna kutsevaliku-, kasvatusnõuande- ja noortebüroo ümberkorraldamiseks, nimelt muutunud olude kohaselt büroo tegevust laiendades ja selleks büroo tööjõudude koosseisu suurendades.

Ettepaneku kohaselt jääks büroo ülesandeks korraldada koolivabadele noortele üldhariduse täiendamiseks ja kutseellu siirdumise ettevalmistamiseks vastavaid kursusi ja loenguid, luua koolivabadele noortele vaba aja veetmise võimalusi ja neid sisustada, teostada kutsevaliku nõuannet noortele, arvestades noorte kehalist ja vaimset positsiooni ja tööturu vajadusi, juhtida noori nende võimeile vastavale ametiõppimisele ja teostada teenistust vajavaile noortele töökohtade vahetalitust, teostada kasvatusnõuannet ja kasvatusravi raskelt õpetatavate ja kasvatatavate noorte juures ning teostada seadustes ettenähtud kutsesobivuse ekspertiisi täiskasvanuile.

Büroo tegevuse laienemisel tuleks juure 3 uut ametikohta, nimelt laborant-psühhotehniku, arsti ja kantseleiametniku kohad. Samuti tuleks moodustada büroo juure hooldav nõukogu.

Linnavalitsus kiitis haridusosakonna esilduse põhimõtteliselt heaks ja pani ette asuda läbirääkimistele vastavate asutustega.

Uusi lastekodusid.

Vabariigi valitsuse ettepanekul vabariigi president andis 17. juulil dekreedina hoolekande seaduse muutmise seaduse.

Seni puudusid peale Tallinna peagu kõigil linnadel lastepäevakodud, samuti ka käitistel. Olid küll mõnedel linnadel ja käitistel lasteaiad, kuhu lapsed tulid ainult lühikeseks ajaks mängima, aga nad ei saanud lasteaias viibimise kestel toidetud. Hoolekande seaduse muutmisega tehti nüüd linnavalitsustele ja käitiste juhatustele laste päevakodude avamine imi-kutele ja eelkooliealistele kohustuslikuks.

Lastepäevakodude ülesandeks on võtta oma hoolitsemisele töötavate isikute imikuid ja eelkooliealisi lapsi, seni kui nad ise tööl on. Lastepäevakodud peavad lastele tõeliseks koduks olema, kus nad on vastava kasvatusteadliku ettevalmistusega personaali järelevalve all ja saavad korralikult toidetud ja kasvatatud. Seni tõid lasteaeda peamiselt jõukad emad omi lapsi mõneks tunniks mängima. Niisugustest lasteadedadest ei olnud mingisugust kasu töötavale emale.

Maaraamatukogudele annetati ajakohast kirjandust.

Haridusministri otsusega on määratud koolivalitsuskondade avalikele raamatukogudele erakorralise toetusena kirjandust, mida koolivalitsusi palutakse kiires korras raamatukogudele kätte saata. Avalikele raamatukogudele on annetatud järgmised kirjandustooted:

1) N. S. V. Liidu konstitutsioon; 2) I. V. Stalin: N. S. V. Liidu konstitutsiooni projekt; 3) I. V. Stalin: Doklad o projekte konstitutsii sojuusa S. S. S. R.; 4) M. I. Kalinin: Mida on annud nõukogude võim töörahvale; 5) M. I. Kalinin: Eto dalaa sovetsoja vlast trudjaščimsjä; 6) akadeemik I. P. Trainin: Nõukogudemaa rahvaste sõbralik koostöö; 7) I. V. Stalin: Kõne Moskva linna Stalini valimisringkonna valijate valimiseelsel koosolekul; 8) Istooria vsesojuuznoi kommunističeskoj partii (b); 9) Resoljuutsii XVII sjeezda W. K. P. (b); 10) Stalin: Woprossõ o leninisme ja 11) V. Molotov: Nõukogude Liidu välispoliitika.

NÕUKOGUDE LIIDUST*)

Haridusliku taseme võimas tõus.

N. Liidu üheks tähelepanuväärivamaks saavutuseks hariduse alal on üldise sundusliku ja tasuta emakeelse õpetuse sisseseadmine. 1930. aastal N valitsus avaldas seaduse, millega tehti kohustuslikuks hariduse saamine kogu N. Liidus ja 7-aastane kool tööstuslikes linnades ning töölisasulais.

*) Peamiselt „Tass'i“ andmeil.

Teise viisaastaku vältel teostati tõeline kultuurrevolutsioon: ehitati tervelt 20 607 uut koolimaja! 1937. aastal oli alg- ja keskkoolides juba 29,4 miljonit õpilast.

Eriti võimas oli keskkooli tõus: 1939. aastal oli keskkoolides 12 miljonit õpilast, milline arv on tervelt 24 korda suurem kui 1915. aastal. Ennerevolutsiooniaegsele külale oli keskkool peaaegu kättesaamatu toredus, 1939. aastal aga oli keskkooliõpilaste arv küla-asulais tervelt 250 korda suurem vastavast arvust 1915. aastal.

Suure rahvahariduse edendamise näeb ette kolmas viisaastak (1938—1942): kohustusliku 7-aastase kooli teostamise maal (ka kõigis rahvusvabariikides, seega ka meil) ja kohustusliku 10-aastase keskhariduse saamine linnades. Kolmanda viisaastaku lõpuks alg- ja keskkoolide õpilaste arv tõuseks 40 miljonile! Viimaste andmete põhjal juba praegu see arv on 37 900 000! Ennerevolutsiooniaegsel Venemaal see arv oli vaid 8 miljonit. Tsaristlik Venemaa kulutas rahvaharidusele keskmiselt 80 kopikut inimese kohta. Möödunud aastal N. Liidu valitsus kulutas selleks aga 124 rubla iga kodaniku kohta. Õpetajate arv on tõusnud 969 000 inimesele.

Kõrgem haridus on võtnud määratu suurt hoogu. Tsaristlikul Venemaal oli 1914. aastal vaid 91 kõrgemat õppeasutust, nüüd on neid 708, seega ligi 8 korda rohkem! Üliõpilaste arv 1914. aastal oli vaid 112 000, nüüd aga umbes 600 000.

Venemaa Aasia osas oli enne revolutsiooni vaid 4 kõrgemat õppeasutust, nüüd aga 64, seega 16 korda rohkem!

Maa vanimas Ülikoolis — Moskva M. B. Lomonosovi ülikoolis — on praegu 5000 üliõpilast, 800 professorit ning lektorit ja üle 500 aspirandi. Ülikoolil on 7 teaduskonda: mehaanika-matemaatika, füüsika, bioloogia, geograafia, geoloogia, keemia ja ajaloo teaduskonnad. Umbes samasugune on ka teiste ülikoolide teaduskondade koosseis.

Arstide ettevalmistamiseks on 73 arstiteaduslikku instituuti. Käesoleval aastal instituudid andsid 16 000 uut arsti. Arstliku koosseisu eest hoolitsemine kuulub tervishoiu rahvakomissariaadile. Kuna iga aastaga kasvab haiglate, ambulatooriumide ja polükliinikute arv, siis vajatakse igal aastal ikka rohkem ja rohkem arste. Käesoleval aastal võetakse arstiteaduslikesse kõrgemaisse õppeasutustesse vastu juba 25 300 isikut.

Suurt levikut on leidnud arstide täiendamise instituudid. Selliseid institute on 11. Neis instituutides võivad arstid oma teoreetilisi teadmisi süstemaatiliselt täendada ja tutvuda uusimate arstiteaduslike saavutustega ja kuulata silmapaistvate eriteadlaste loen-

guid. Täienduskursuste vältel arstid saavad oma palga edasi endise töökoha järgi, peale selle antakse neile ulualust ööbimiskohtades ja ka stipendiume.

Määratu suure hulga spetsialistide ettevalmistamiseks põllumajanduse alal on olemas 89 kõrgemat õppeasutust, milledes õpib 58 700 üliõpilast.

Suure tähtsuse on omandanud ka tööstuse ja transpordi instituudid ja akadeemiad. Ainuüksi instituutides, mis valmistavad ette rasketööstuse insenere, õpib samapalju üliõpilasi, kui oli enne revolutsiooni kõigis Venemaa kõrgemais õppeasutustes kokku.

Käesoleval õppeaastal kõrgemaisse õppeasutustesse võetakse vastu üle 180 000 uue üliõpilase: üle 80 000 ülikoolidesse, pedagoogilistesse õppeasutustesse ja seminaridesse, umbes 39 000 tööstuslikesse, 25 000 arstiteaduslikesse ja 16 000 põllumajanduslikesse kõrgemaisse koolidesse.

Nõukogude kõrgem haridus ei ole aga tõusnud mitte üksi kvantitatiivselt, vaid ka kvalitatiivselt. Nõukogude teadus on teinud suuri edusamme. Näiteks, N. Liidu akadeemik V. P. Filaatov Odessast on laialdaselt tuntud nii kodu- kui ka välismaal oma uudse meetodiga, mis võimaldab sarvkesta ülekandmisega anda pimedatele tagasi nägemisvõime. San Francisco astronoomiline ühing on annud aumedalid N. Liidu asjaarmastajatele-astronoomidele Ahmarovile ja Jurlovile, kes läinud aastal avastasid põhjataevas uue heleda komeedi. Suured teened on N. Liidu teadlastel polaarmaade uurimisel. Jne. jne.

Peale üldhariduslike keskkoolide on N. Liidus loodud hulk kutsekooli, mis valmistavad ette keskmise kvalifikatsiooniga kaadreid. Nii õpib 1195 arstiteaduslikus koolis 239 400 tulevast velskerit, õde ja ämmaemandat.

Kvalifitseeritud töölistekadrite ettevalmistus sünnib tehaste juures asuvais koolides, kursustel jne. Kolmanda viisaastaku lõpul saadakse sel teel 8 miljonit kvalifitseeritud töölist mitmesugustelt kutsealadelt.

Väga tähtis on seik, et kõigis N. Liidu õppeasutustes — ka kõrgemais — õppimine on tasuta. Üliõpilased saavad peale selle rohkel määral riiklikke stipendiume.

N. Liidu riiklik raamatukogu.

Nõukogude Lenini nimeline riiklik raamatukogu asub Moskva südames, Kremli vastas. See raamatukogu on suurim maa-

ilm a s. Raamaturiulite pikkus kokku on üle 200 km. Neile riuleile paigutatakse 12 miljonit raamatut! Raamatute alatasane suurenemine ja lugejate arvu kasvamine nõudis uue, ruumika hoone püstitamist. Vana hoone kõrvale on püstitatud viis suurt korpust.

1939. aastal külastas raamatukogu 840 000 inimest, neist alalisi lugejaid 67 000, kelle teenistuses oli 3 osakonda. Raamatuid anti välja 3,5 miljonit eksemplari!

Raamatukogu rahuldab N. Liidu 1165 raamatukogu, samuti ka välismaa raamatukogude tellimisi. Muuseas seisab ta ühenduses ka Tallinna linna Keskraamatukoguga. 1939. aastal eksportis ta 39 580 eks. N. L. väljaandeid välismaale ja sai sealt vastutasuks 36 804 välismaa raamatut. Raamatukogu saab 532 N. Liidus ilmuvat ajakirja ja sadu ajakirju ja -lehti välismaalt.

Raamatukogu on ühtlasi teadusliku bibliograafia keskuseks. Seal töötab 129 teaduslikku töötajat. M. a. anti välja 38 000 mitmesugust bibliograafilist teadet, samuti anti nõu mitmesugustes teaduse, tehnika ja kunsti küsimustes.

Huvitav on raamatukogu käsikirjade kogu. Käsikirju on 23 000 ja peale selle veel hoiul 400 era-arhiivi. On hulk vene klassikute — Gogoli, Lermontovi, Tšehhovi, Turgenevi jt. — käsikirju. Huvitavad on hiina, araabia, vana-heebrea, pärsia jm. käsikirjad.

Eriosakonna moodustavad haruldased raamatud, milliseid on 100 000 köidet.

Kultuuriline haridustöö N. Liidu ettevõtteis.

Leningradi ääres, Vassili saarel, kus enne oktoobrirevolutsiooni asusid tööliste majakesed ja vabrikute kasarmud, näeme uhket Kirovi nimelise vabriku kultuurilossi. Lossi kõik viis korda on hommikust õhtuni täis külastajaid. Teaduse ja kultuuri silmapaistvamad esindajad esinevad siin ettekannete ja loengutega. Leidurid, esirindlikud töölised ja insenerid jutustavad oma kogemust ja seletavad oma toodangulisist ja tehnilisist saavutustest.

Kontsertsaalis, kuhu mahub 1200 kuulajat, esinevad Moskva ja Leningradi parimad kunstnikud ning tööliste kunstilise omaalgatuse ringid. Lossi juures on töötamas sümfoonia- ja jazzorkestrid.

Noorsoo — tööliste laste jaoks, kellel annet ja kes on huvitatud maalikunstist, skulptuurist ja tantsukunstist, on loodud eristuudiod. Tuhanded mees- ja naistöölised õpivad lossi kabinetides tundma Lenini ja Stalini töid, võõrkeeli jne. Lossi suures raamatukogus võib külastaja leida raamatuid ja ajakirju kõigi küsimuste kohta, mis teda huvitavad. Loss on kujunenud vabriku kultuuri- ja poliitilise elu keskuseks.

Kirovi nimeline kultuuriloss ei ole ainsaks. SSSR-is on üle 6000 kultuurilossi ja töölisklubi ja üle 15.000 vabrikuraamatukogu.

Igas vabrikus on töökodades erilised punased nurgad, kus tööline lõunavaheajal või pärast tööd võib lugeda ajalehti, ajakirju, kuulata raadiokontserti või viimaseid uudiseid, mängida malet, kabet jne. Selliseid punaseid nurki on üle 10.000.

Pärast töö lõppu toimuvad klubides ja punastes nurkades loengud ja ettekanded poliitikast, toodangust, teadusest, kirjandusest ja teistel teemadel. Sajad tuhanded töölisel võtavad osa tööoskuse arendamise kursustest. Klubide juures töötavad sõjaväelased, kirjanduslikud, näitekunsti, muusika, maalikunsti, spordi jt. ringid. Ringid ja elukutselised kunstnikud korraldavad teatrietendusi ja kontserte. Samuti näidatakse klubides ja punastes nurkades filme. Kõigis suurtes vabrikutes ilmuvad trükitud ajalehed, üksikutes töökodades seinalehed.

Nõukogude ametiühingud peavad üheks oma tähtsaimaks ülesandeks tööliste kasvatuslikku tööd ja kultuuritaseme tõstmist. Läänud aastal ametiühingud kulutasid kultuuritööks kokku 1.616.300.000 rubla.

Kunstiellust N. Liidus.

Moskvas, Leningradis, Stalingradis, Bakuus, Stalinos ja teistes N. L. linnades avati noorte kunstnike tööde näitused, mis annavad ereda pildi kunstnikkonna noorest järelkasvust ja ühtlasi ettekujutuse kunstihariduse süsteemist N. Liidus. Peale koolide juures tegutsevate kunstiringide on N. Liidus veel 20 000 asutust laste kasvatamiseks kunstivaimus. Nii näiteks Leningradi pioneeriloss hõlmab oma stuudiodega 15.000 last ja Moskva pioneeride maja 12.000. Samasuguseid stuudioid on korraldatud ka teistes linnades suuremate ettevõtete juures.

Suurt huvi äratavad laste loomingu näitus, mis avati Moskvas Tretjakovi pildigaleriis. Siin on esitatud Moskva laste 200 parimat tööd õlis, akvarellis ja lõikes. Nad hääraavad oma sisu mitmekülgsuselt ja kujutamise elavusega. Vaatamata sellele, et noorte kunstnike keskmine vanus on 14—15 aastat, on suurem osa tööddest loodud suure meisterlikkusega ja kõneleb tõsisest süvenemisest valitud teemasse. Eriti tähelepanu äratavad 15-aastase Andrei Vasnetsovi tööd, kes on kuulsa Vene maalikunstniku Viktor Vasnetsovi lapselaps.

Laste loomingut juhivad sellised silmapaistvad meistrid, nagu Igor Graber, Boris Jakovlev, Sergei Merkurov jt. Lastel on oma ajakiri „Noor kunstnik“, mis toob paremate tööde äratõmbeid ja avaldab kunstiajaloolaste ja kasvatusteadlaste töid.

Lastevanemate ülikoolid ja lektoriumid.

Üheks vanemaks vanemate ülikooliks N. Liidus on Võksinski ülikool Gorki oblastis, mis organiseeriti 1937. a. lõpul Võksinski tehase töötaja ordenikandja Taranova ja naiste-ühiskondlaste nõukogu poolt. Alates üksikute loengutega pedagoogilistel teemadel, hakkasid ülikooli juhtivad jõud programmi aegamisi laiendama ja juba 1938. a. alates kuulasid vanemad loenguid peale pedagoogiliste ainete ka üldpoliitiliste, arstiteaduslike küsimuste kohta. A. 1939 peeti 29 loengut, mida kuulas 5590 inimest. Ülikooli juures töötab nõuandla ja õmbluskool.

Ülikool on kasvatanud rühma suurepäraseid aktiviste, kes külastavad ülikooli tema algupäevist peale. Need vanemad kasutavad tegelikult õpitud teadmisi ja nende lapsed on eeskujulikud õpilased. Selle ülikooli naiskuulajate üks rühm peab edukat võitlust laste järelevalveta jätmise vastu.

Kultuuri palee juures töötab lastetuba, kus lapsed valmistavad õppetunde ette ja veedavad mõistlikult oma vaba aega. Tüdrukute jaoks on organiseeritud käsitööring.

Ülikooli kuulajad peavad omavahel koosolekuid, kus vahetavad mõtteid oma kogemuste üle perekondliku kasvatuse alal. Ülikooli töö on andnud konkreetseid tulemusi laste õige kasvatuse alal perekonnas ja osutab vanemate ühiskonna aktiviseeringu kasvu.

Sarnaseid ülikoole on veel mujal — Leningradis, Moskvas jm. Rahvakomissariaadi kolleegium kaaludes eriliselt vanemate ülikoolide tegevust otsustas, et Gorki, Moskva, Leningradi jt. ülikoolide eeskujulik tegevus peaks leidma kõige laialdasemat levikut. See paneb suure vastutuse kõigile hariduslikele ettevõtetele, kes peavad asuma organiseerima vanemate ülikoole ja lektoraate. Et viimaste töö oleks tõesti edukas, peab põhjalikult ette valmistama lektorite kaadri ja töötama välja loengute täpsed kavad.

Riiklik teadusliku uurimuse instituut ongi koostanud põhimäärused, milliseid soovitatakse kasutada. Loengute ja õpingute peateemadeks on ette nähtud:

1. Kooli ja kodu ühistöö laste kasvatamisel ja õpetamisel.
2. Kuidas säilitada ja tugevdada laste tervist.
3. Vanemate eeskuju ja isikliku autoriteedi tähtsus lastekasvatuses.
4. Õpilase tahte ja iseloomu kasvatamine.
5. Antireligioosne lastekasvatus perekonnas.
6. Lapse suguline areng.

7. Kuidas juhtida lapse lugemist väljaspool kooli.
8. Sõpruse ja seltsimehelikkuse kasvatamine laste seas.
9. Kuidas lastel aidata valida elukutset ja ametit.
10. Lapse töölerakendamise kasvatamine perekonnas.
11. Kuidas organiseerida lapse vabaaja veetmist perekonnas.
12. Ühiskonna mõju lapse käitumisele väljaspool kooli.

Vastavalt kohalikkudele oludele võib kava laiendada või kitsendada. Rööbiti pedagoogiliste loengutega peavad ettekandmisele tulema ka poliitilised, üldhariduslikud ja teised küsimused — vastavalt kuulajate soovidele.

Peale loengute korraldatakse ka vanemate ekskursioone lastekodudesse, laste loomingu ja isetegevuse näitusele, organiseeritakse filmide demonstreerimist, laste klassitööde ja omavaheliste ringide töötulemuste näitusi jne. väga tähtis on, et vanemate ülikoolide juures töötaksid alalised nõuandjad ja alalised või ajutised laste mänguasjade, laste loomingu ja kooli õpetuslik-kasvatusliku töö aladelt. Samuti on olulised lastevanemate omavahelised konverentsid laste perekondliku kasvatus üle mõtete ja kogemuste vahetamiseks.

Esimised kogemused vanemate ülikoolide töötulemustest tõendavad, et selline töö väärrib kõige laialdasemat levikut ja et selles asjas peaksid kaasa lööma ka ametiühingud, sest pedagoogilise hariduse levitamisel haaratakse kõige laialdasemaid lastevanemate masse, keda siis saab organiseerida võitluseks laste kommunistlikuks kasvatuseks.

N. Liidu rahvusriikide edusammud hariduse ja kultuuri alal.

Silmapaistvaid edusamme on teinud hariduse areng rahvavabariikides, kus enne haridus oli õige madalal tasemel. Iga rahvusvabariik annab üllatavaid näiteid mitte üksi alghariduse, vaid ka keskhariduse edusammudest. Nüüd on kõigil rahvastel oma õpperaamatud, ajalehed, oma keelne kirjandus. Kauges tundrus endistele kolijatele rahvastele on asutatud koolid internaatidega ja pedagoogilised koolid õpetajate ettevalmistamiseks. Merja vabariigis, kus enne polnud oma kirja, on nüüd olema 628 kooli, kus õpib üle 100 000 lapse. Erilist suurt toetust saavad riigi poolt minevikus kõige rohkem mahajäänud rahvad.

Tadžiki vabariigi territooriumil ei olnud enne oktoobrirevolutsiooni ühtainsatki keskkooli. Käesoleval õppeaastal Tadžiki keskkoolides õppis 50 000 õpilast. Viimase 10 aasta jooksul koolide arv on tõusnud

381-lt 4200-ni. Õpilaste arv sama aja vältel on tõusnud 26 730-lt õpilaselt 265 000-le.

Uzbekistanis keskkooliõpilaste arv on kasvanud 6000-lt 1915. aastal 620 000-le, milline arv on enam kui 100 korda suurem. Tähelepanu väärib seejuures seik, et keskkooliõppurite arvu kasv maal ületab sama arvu kasvu linnades. Seega maa tõttab hariduses linnale kiirel sammul järele.

Kirgiisia rahvavabariigis, kus rahvas alles hiljuti oli kirjaoskamatu, on nüüd 5 kõrgemat õppeasutust, 28 tehnikumi, 27 teadusliku uurimise instituuti, 56 ajalehte. 1754 koolis õpib 317 000 noort. Teatreid on 17, on riiklik filharmoonia ja oma kunstigalerii.

Mordva oli enne revolutsiooni mahajäänumaid, pimedamaid ja vaesemaid rajooni kogu riigis. „Kultuurikolleteks“ oli seal 3000 kirikut, 14 kloostrit ja 36 viinavabrikut! 90% elanikest oli kirjaoskamatu. Nüüd aga on seal läbi viidud üldine algharidus ja on läbiviimisel keskharidus. 392 koolis õpib 331 000 last. 20 tehnikumis on üle 6000 elaniku. Õpetajaid on 9000. Õpetajate instituute on 4. Pikemat aega töötab teaduslik instituut, mille ülesandeks on uurida Mordva rahva ajalugu, keelt ja kirjandust. Ilmub 36 ajalehte ja 4 ajakirja. Viis teatrit ja rohkearvulised klubid ning kinod on alati täis külastajaid. Suur edu on kolhoosi laulu ja rahvapäraste mänguriistade ansambli esinemistel. Enne ei olnud rahval oma kirjakeelt, nüüd on seal oma keel, kirjandus ja hulk rahvuslikke kirjanikke.

Mida loevad lapsed Nõukogude Liidus.

Peamiselt viimase 10 aasta jooksul rajatud 5000 lasteraamatukogu abonentideks on 10 miljonit last. Nõukogude Liidus ilmub umbes 40 lasteajakirja, pooled neist liiduvabariikide erikeeltes. Kõige mahukam, igas kuus ilmuv ajakiri „Pioneer“, mis ilmub vene keeles, on pälvinud suurt armastust oma noore lugejaskonna hulgas. Selles ajakirjas avaldatakse uudisteoseid lastekirjanduse alalt, tutvustatakse lugejaid vene- ja väliskirjanduse klassikute elu ning loominguga. Sellesse paigutatakse ka kirjeldusi uusimaist teaduslikest avastustest ja jutustatakse lastele arusaadaval kujul tähtsamaist sündmusist poliitilises elus.

Sama populaarne on ka ajakiri „Zateijnik“, mis pakub lastele huvitavat ainetikku mängudeks, lavalisiks ettekandeiks jne. Mudilaste jaoks ilmuvad ajakirjad „Mursilka“ ja „Družnõje rebjata“. Suure leviku omavad ka populaarteaduslikud ajakirjad „Junõi naturalist“ („Noor loodusteadlane“) ja „Znanie — sila“ („Teadmine on jõud“). Kunstihuvilistele lastele ilmub ajakiri „Junõi hudožnik“

(„Noor kunstnik“), millele teevad kaastööd silmapaistvad kunstnikud.

Neile lisaks ilmub kogu maal veel 40 lasteajalehte 20-nes mitmesuguses erikeeles. Neil ajalehtedel on arvutu hulk noori kirjasaatjaid, näiteks, „Pionerskaja Pravda“ kirjutab 5000 last ja selle tiraaž tõuseb poolele miljonile eksemplarile.

Kirjanikest ja luuletajaist, kes avaldavad oma teoseid nimetatud ajakirjades ja kirjutavad lastele raamatuid, on erilise armastuse osaliseks saanud S. Maršak ja K. Tšukovskij. Nende teoseid leidub igas avalikus raamatukogus ja ka laste eraraamatukogudes.

Sama üldiselt on tuntud ka Barto, Aleksandrova ja Kassili raamatud.

VÄLISMAALT

ARGENTIINA:

Folkloorilise materjali kogumine

Rahvusliku Kasvatuse Nõukogu tunnistas väga vajalikuks koguda folkloorilist materjali, et seda kasutada algkooli õppekavas.

Kavatsetakse koguda: legende, jutte, valme, anekdoote, kostüümide kirjeldusi, refräänne, vanasõnu, luulelisi, lüürilisi, heroilisi, ajaloolisi, mütolooilisi, satüürilisi lugusid, laste mängu, rahva muusikat ja tantse, rahvalaule jne.

Kogutud materjalist koostatakse argentiina folkloori antoloogia.

Rahvusliku kasvatuse ja hariduse seadus

Argentiina vabariigi valitsus esitas kongressile seaduse hariduse ja kasvatuse korraldamiseks. Tähtsamad punktid selles seaduses on:

Seadus on maksev terve vabariigi kohta (art. 1).

Teatud tingimustel võivad eraorganisatsioonid ja isikud avada õppeasutusi (art. 4), mille õpilased võivad anda eksameid mõne ametliku õppeasutuse juures (art. 8).

Kehaline kasvatus on sunduslik kõikidele õppeastmetele (art. 13).

Õppeastmed on:

a) Algharidus koosneb kahest tsüklist: hariduse andmisel lastele 4—7 a. ja elementaarne haridus lastele 7—14 a. Sunduslik algharidus algab 7-aastaselt. Õppimine on algkoolis tasuta, kuid jõukad vanemad on kohustatud tasuma oma laste kasvatuskulud. Vanemad ja eestkostjad, kes koolisundusest kõrvale põiklevad, langevad karistuse alla.

Lapsed võivad õppida kas avalikus- või erakoolis või ka kodus. Õppimist kontrollitakse eksamitega.

Usuõpetust annavad mitmesuguste usundite preestrid ja usuõpetust antakse väljaspool koolitunde.

Artikkel 39 rõhutab kooli sotsiaalset tähtsust: „Kool peab peale oma otsese ülesande — kasvatada lapsi — olema ka kultuuri keskuseks. Ta peab kasvatavalt mõjuma ümbruskonnale ja lastevanematele, korraldades referaate, kontserte ja näitusi.“

Koolitöö kestab vähemalt 200 päeva aastas, 15. märtsist kuni 20. detsembrini.

Keegi ei või saada õpetajaks või juhatajaks era- või avalikus koolis ilma et ta enne poleks tõestanud oma füüsilist, moraalset ja tehnilist kõlbulikkust.

b) Täiendus- ja eriõpetus:

1. Kursused 14—30-aastaste kirjaoskamatuetele.
2. Öhtukursused täiskasvanuile, meestele ja naistele, algkooli kava kohased ja erihariduslikud.

c) Keskkharidus:

Esimene aste: 4 aastat õppimist.

Teine aste: 2 aastat üldhariduslikke aineid küpsustunnistuse saamiseks; 2 aastat täiendavat õppimist pedagoogikaga tulevastele õpetajatele.

d) Eriharidus:

1. Külakooliõpetajate ettevalmistus (5 aastat).
2. Ametikool meestele (24 ametit, 3-aastane kursus) ja kutsekool naistele (10 kutset).
3. Tööstuslik politehniline haridus.
4. Kaubanduslik õpetus.
5. Kunstiline õpetus.

e) Erikoolid nõrgamõistuslikele.

ŠOTIMAA:

Laste evakueerimine

„Scottish Educational Journal“ kirjutab: „Meie nõustume, et praegusel hetkel on laste hädaohutus tähtsam kui nende kasvatus. Kuid sealjuures ei tohi unustada, et kui see sõda peab andma maailmale seda, mis vääriks sõja ohvreid, siis on meil õigus nõuda, et meie tulevased kodanikud — praegused õpilased — oleksid ette valmistatud ülesannetele, mis neid ootavad. Juba praegu nad kaotavad selle, mida nad suure vaevaga kätte võitsid — lisaõppeaasta koolis. Meie ei või ükskõiksest suhtuda uutesse kooliaja piiramistesse. Samuti ei või me silmi kinni pigistada võimalikule moraalsele hädaohule, mis võib tekkida nende praegusest kontrollimata vabadusest.“

Evakueritud lapsi toidetakse ja neile antakse ulualust 6 shillingu eest nädalas. Seda summat maksavad vanemad, kelle sotsiaalne olukord seda lubab. Seda summat saab vähendada kuni täieliku kustutamiseni.

Evakueeritud laste tervisest

Evakueerimisest tingitud töökava muudatus on eriti halvasti mõjunud kehalisele kasvatusesele.

Lapsed on laiali pillatud väikeste gruppidega maale, mis teeb raskeks ühiste mängude ja võimlemise organiseerimise, kuna tuleb selleks rühmitada liiga erineva vanusega ja kehalise arenemisega lapsi. Samuti põlütööde algamisega väheneb ruum (maa-ala).

ŠVEITS:

Kas 9. õppeaasta peab olema sunduslik või vabatahtlik?

Selle kohta koraldatud rahvahääletusest selgus, et 10% rahvast soovivad 8-aastast kooli (kuni 14. eluaastani) 50% 8—9 aastast ja 40% — 9. aastast.

BRITI-INDIA:

Wardha-plaan

See plaan tooks revolutsioonilise pöörde 350-miljonilise rahva sotsiaalsesse ja kasvatuslikku ellu. Kogu-India Rahvuskongressil Wardhas oktoobris 1937 peale kasvatusese plaani arutamist, mille esimese kava koostas Mahatma Gandhi, valiti komitee, kellele tehti ülesandeks koostada kava detailid kooskõlas kongressil vastuvõetud resolutsioonidega. Resolutsioonides nõuti: üldist 7-aastast koolikohustust terve India jaoks, et õpetus sünniks emakeeles, et õpetuse keskuseks oleks käsitöö, mille ümber koordineeruksid muud õppeained ja et see käsitöö oleks valitud vastavalt ümbruskonnale, kust laps pärit on. Kongress lootis, et sarnane õppimisviis aitab aegamööda katta õpetamiskulud.

1938. a. Haripuris India Rahvuskongress võttis vastu Wardha-plaani, nii nagu ta oli komitee poolt ümber töötatud ja muutis ta juba ametlikuks. Moodustati „Kogu-India komisjon“ (an All-India Board) kelle ülesandeks on koostada praktiline kava Wardha-plaani elluviimiseks, silmas pidades olemasolevat koolikorraldust. Komisjon astus esimest korda kokku 23. septembril 1938 ja moodustas hulga alakomisjone kava üksikute osade läbiviimiseks. Komisjon võttis nimeks „Hindustani Talima Sangh“.

Algul otsustati luua kaks „Sanghi“ juhatusel töötavat asutust: instituit õpetajate ettevalmistamiseks Delhis ja katsekool Segaon'is.

Peeti lühike kursus Wardha-plaani põhialuste selgitamiseks. Kursusest võtsid osa viie kongressile alluva provintsi saadikud, peale selle mõnede era- ja ametiasutuste esindajad. Siis tehti ettevalmistusi katsetamiseks plaanikohase õpetamisviisiga järgmistes provintsidest: Bihar, Orissa, Bombay, ühendatud provintsid ja keskprovintsid. Madras'e ja Põhja-Lääne piiri provintsi valitsused teatasid oma kavatsusest luua keskused õpetajate ettevalmistamiseks.

Wardha-plaan ei ole enam ainult paberil. Ta on tarvitusele võetud üheksas keskuses, mis on loodud õpetajate ettevalmistamiseks, ja paljudes koolides.

Õpetus koordineerub kolme töö ümber: kudumine, põllutöö, papp- ja puutöö. Komisjonil on määratu ülesanne täita. On tarvis ette valmistada õpetajaid, kes omakorda suudaksid formeerida külakoolide õpetajate koosseisu. Plaani läbiviimisel loodetakse, et see suuresti mõjutab ka täiskasvanuid, et tema kaudu sünnib nende sotsiaalses, moraalses ja majanduslikus elus vaikne revolutsioon.

Kutsekoolid Indias

Bombay maakonnas on viis kooli ümber korraldatud kutsekoolideks; üks kaubanduskooliks, üks tööstuskooliks.

Kesk-provintsidest soovitas „õpetuse reorganiseerimise komisjon“ sisse seada 7-aastane sunduslik ja hinnata algõpetus, mis oleks täiendatud ühe või mitme käsitööga, kooskõlas selle keskusega, kus laps elab (kudumine, põllutööd jne.). Hyderabad'i valitsus oma uutes õppekavades muutis käsitööõpetuse sunduslikuks kõikides koolides.

„Kasvatus“ ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: terve aastakäik 3 krooni, ½ aastakäiku 1 kr. 75 senti. Koos „Õpetajate Lehega“ aastas 6 kr. 50 senti. Üksiknumber 40 senti.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit, Tallinn, Pühavaimu 11.
 Vastutav- ja tegevtoimetaja Enn Murdmaa.
 Toimetuse kolleegiumi liikmed: H. Jänes, J. Käis, A. Varma.
 Trükitud Eesti Ühistrükikojas Tallinnas, 26. augustil 1940. a.